VASILE – SORIN CURPĂN
COSMIN – ȘTEFAN BURLEANU
VASILE CURPĂN

DREPT PENAL. PARTE GENERALĂ

Conform Legii Numărul 301/2004

IAȘI
2012

PARTEA I
LEGEA PENALĂ ŞI INFRACŢIUNEA

TITLUL I
GENERALITĂŢI PRIVIND DREPTUL PENAL

Preliminarii

Denumirea de „Drept penal" este folosită în două accepţiuni: prima, în aceea de *ramură specifică a dreptului*, care reuneşte sistemul normelor juridice penale; cea de a doua, în aceea de ştiinţă, de ramură distinctă a ştiinţelor juridice care studiază aceste norme sau de *doctrină a dreptului penal.*

CAPITOLUL I
DREPTUL PENAL CA RAMURĂ A DREPTULUI

SECŢIUNEA 1
CONCEPT

În literatura noastră, Vintilă Dongoroz – unul dintre cei mai mari penalişti români din toate timpurile – dă conceptului trei accepţiuni diferite, împlinind unghiuri de referire distincte:

- prima, de drept penal pozitiv
- a doua, de drept penal obiectiv
- a treia, de drept penal subiectiv

Considerăm că dreptul penal pozitiv poate fi definit prin acele trăsături care îi determină profilul, conţinutul şi finalitatea proprie în peisajul legislativ şi anume de a reprezenta ansamblul normelor juridice care reglementează relaţiile de apărare socială şi combatere a criminalităţii, prin determinarea acţiunilor şi inacţiunilor care constituie infracţiuni şi a sancţiunilor ce le sunt aplicabile.

SECŢIUNEA 2

OBIECTUL DREPTULUI PENAL ŞI RAPORTUL JURIDIC DE DREPT PENAL

Până la naşterea ipotetică a relaţiilor de conflict cu destinatarii săi, legea penală îndeplineşte o evidentă funcţie formativă, neconflictuală, de recomandare şi pretindere a unei anumite conduite din partea membrilor societăţii faţă de conţinutul preceptelor înscrise în normele juridice penale.

Când obligaţia legală de conformare este respectată de destinatarii legii penale se naşte **un raport juridic de conformare**, conţinutul acestuia constituindu-l, pe de o parte, dreptul societăţii de a pretinde o anumită conduită, iar pe de altă parte, obligaţia membrilor societăţii de i se conforma. Când, însă, obligaţia cuprinsă în norma penală nu este respectată, săvârşindu-se acte contrarii prescripţiilor legale, se naşte **un raport conflictual**, care conţine în principal dreptul societăţii de a trage la răspundere şi a sancţiona pe făptuitor şi obligaţia corelativă a acestuia de a se supune rigorii legii penale în condiţiile respectării unor drepturi şi garanţii procesuale strict reglementate pentru ambii subiecţi ai raportului.

SECŢIUNEA 3
SCOPUL DREPTULUI PENAL

Scopul dreptului penal este formulat în art. 1 din Codul penal, identificându-se cu însuşi scopul legii penale, în sensul că *„legea penală apără prin mijloace specifice, împotriva infracţiunii, România, suveranitatea, independenţa, unitatea şi indivizibilitatea statului, persoana, drepturile şi libertăţile acesteia, proprietatea, precum şi întreaga ordine de drept."*

SECŢIUNEA 4
CARACTERELE DREPTULUI PENAL

1. Caracterul de drept public
2. Caracterul de drept represiv
3. Caracterul de drept unitar

SECŢIUNEA 5
IZVOARELE DREPTULUI PENAL

În condiţiile adoptării noii Constituţii din 2003, p*rincipalul izvor de drept penal intern îl constituie Legea organică* (art.72 pct. 3 lit. g), acesteia alăturându-i-se *decretele-legi* şi *decretele* încă în vigoare.

Tratatele şi convenţiile internaţionale pot constitui izvoare ale dreptului penal, în anumite condiţii, vizând domeniul prevenirii şi combaterii criminalităţii pe plan internaţional.

În acest sens, Constituţia din 2003 prevede prin art. 11(2) că tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern.

SECŢIUNEA 6
LOCUL DREPTULUI PENAL ÎN SISTEMUL DREPTULUI

Dreptul penal, deşi constituie o ramură autonomă şi specifică în peisajul reglementărilor juridice, se află, prin natura lucrurilor, în legătură cu toate celelalte ramuri ale sistemului de drept, care reglementează relaţiile sociale de tip diferit, dar în scopul ocrotirii aceloraşi valori, in special cu:

1. *dreptul constituţional*, care stabileşte prin normele sale, valorile sociale esenţiale pentru configurarea ordinii de drept în ansamblul ei.

2. *dreptul procesual penal* – denumit şi dreptul penal formal sau "instrumental" – care, subsumându-şi eforturile aceluiaşi front de apărare socială contra criminalităţii, stabileşte regulile de bază formele, activităţile şi actele prin intermediul cărora se organizează descoperirea, urmărirea, judecarea şi sancţionarea celor care săvârşesc infracţiuni.

3. *dreptul execuţional penal* (cu subramura sa de "dreptul penitenciar"), care reglementează relaţiile sociale de apărare ce se nasc în cursul executării sancţiunilor de drept penal în regim de libertate sau de penitenciar.

Bibliografie selectiva:

1. *Jean Larguier, Droit Pénal Général et Procedure Pénale, Dalloz, 1970, p. 1*
2. *G. Stefani et G. Levasseur, Droit Pénal Général, Dalloz, 1975, p. 37*
3. *Giuseppe Bettiol, Diritto penale, Padova, Cedam, p. 43*
4. *Philippe Conte şi Patric Maistre Du Chambon, Droit penal général, 6e edition, Ed. Armand Colin, Grenoble, 2002, p. 9*
5. *Vintilă Dongoroz, Drept penal, Bucureşti, 1939, p. 23*
6. *Maria Zolyneak, Drept penal, Partea Generală, vol. I, Fundaţia "Chemarea", Iaşi. 1992*
7. *Matei Basarab, Drept penal, Partea Generală, Edit. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 4*
8. *Constantin Bulai, Drept penal român,Partea Generală, vol. I, Casa de Editură şi Presă "Şansa" S.R.L., Bucureşti, 1992, p. 7; Constantin Mitrache, Drept penal român, Partea Generală, Casa de Editură şi Presă "Şansa " S.R.L., Bucureşti, 1996, p. 8*

CAPITOLUL 2
DREPTUL PENAL CA RAMURĂ A ŞTIINŢELOR JURIDICE SAU CA DOCTRINĂ

SECŢIUNEA 1
GENERALITĂŢI

Ca ramură a ştiinţelor juridice, dreptul penal cuprinde ansamblul cunoştinţelor privitoare la fenomenele juridice penale exprimate în diverse concepţii, teorii, idei cu privire la legitimitatea, conţinutul şi funcţiile dreptului penal, precum şi la metodele şi mijloacele specifice de apărare socială şi de combatere a criminalităţii.

SECŢIUNEA 2
PRIVIRE ISTORICĂ ASUPRA EVOLUŢIEI DOCTRINEI DREPTULUI PENAL

A. O scurtă privire istorică asupra doctrinei dreptului penal evidenţiază faptul că evoluţia sa a fost marcată mai profund de câteva concepţii fundamentale – Şcoala penala clasica si, mai apoi, teoria pozitivista - influenţa acestora răsfrângându-se în mod corespunzător şi asupra legislaţiilor penale, imprimându-le principalele particularităţi şi tendinţe.

B. În secolul nostru, ştiinţa dreptului penal a intrat sub influenţa decisivă a noilor teorii, fondate pe conceptul de apărare socială, lansate în parte anterior de Şcoala pozitivistă, dar diferite de aceasta prin mijloacele propuse şi atitudinea faţă de infractor.

Cea mai cunoscută dintre teorii este cea reprezentată de *„noua apărare socială"*.

C. Tendinţele actuale conturează trei direcţii:

1. Prima, *de resuscitare a Şcolii clasice,* sub denumirea de *neoclasicism,* vizând reafirmarea tezei că sancţiunea penală nu poate fi lipsită de caracterul său retributiv şi intimidant.

2. Cea de a doua tendinţă – exprimată de *concepţia radicală* – evoluează într-o direcţie opusă, contestând eficienţa – şi, ca atare, legitimitatea justiţiei penale şi a dreptului penal actual – preconizează treptata dejuridicizare a „penalului" şi înlocuirea sa cu un sistem de protecţie socială.

3. Se manifestă, în continuare, şi *o linie de evoluţie moderată a ştiinţei dreptului penal,* care încearcă să optimizeze întregul arsenal de mijloace penale, *punând accentul pe umanizarea, liberalizarea şi modernizarea unui model complex*: preventiv, represiv, curativ şi de reabilitare.

Este direcţia cu cel mai mare impact actual asupra legislaţiilor europene.

SECŢIUNEA 3
OBIECTIVELE ACTUALE ALE DOCTRINEI DREPTULUI PENAL

Sub aspectul organizării şi perfecţionării generale a sistemelor de drept penal, în scopul sporirii eficienţei lor, atât în direcţia unei mai bune ocrotiri juridico-penale a valorilor sociale, dar şi a recuperării mai eficiente a elementelor antisociale, ştiinţa dreptului penal s-a orientat spre studii cu caracter interdisciplinar, incursiunile sale în sfera politicii penale, a criminologiei, psihologiei şi a altor ştiinţe limitrofe fiind din ce în ce mai frecvente şi mai semnificative.

În acelaşi timp, doctrina dreptului penal a stimulat reactivarea cercetărilor de tip exegetic-critic.

În sfârşit, se constată o accentuare a preocupărilor vizând cercetările cu caracter comparativ şi teleologic.

În ţara noastră, principala sarcină a doctrinei actuale este aceea de a elabora liniile directoare ale unei reforme a legislaţiei penale astfel încât aceasta să valorifice, pe de o parte, în mod superior, tradiţiile legiuirii penale autohtone interbelice, iar pe de altă parte, să asimileze cele mai noi progrese ale legislaţiei occidentale din perspectiva realizării unei cât mai depline corelări a sistemelor represive din Comunitatea Europeană.

SECŢIUNEA 4
LOCUL DREPTULUI PENAL ÎN FAMILIA ŞTIINŢELOR PENALE

În accepţiunea cu cea mai largă circulaţie**, *„ştiinţele criminale"*** sau ***„ştiinţele penale"*** încorporează mai multe discipline, inseparabil legate de organizarea apărării sociale împotriva criminalităţii:

1. Dreptul penal (criminal)
2. Dreptul procesual penal
3. Dreptul executional penal (incluzând şi ştiinţa penitenciară)
4. Criminologia
5. Criminalistica
6. Politica criminală (penală)

Bibliografie selectiva:

1. Gh. Theodoru, „Ştiinţa dreptului penal român şi sarcinile ei actuale",Analele Univ. „Al. I. Cuza", sec. III, tom XXIV, 1978, p. 5-14

2. Trattate di diritto penale italiano, Torino, 1961, p. 1-2

3. Droit penal e procedure penale, 1-er Tomme, Droit penal general, Paris, Dalloz, 1975, p. 39, 42-49

4. Parte generale del diritto penale, Milano, 1939, p. 39
5. F. Gramatica, Principi di difense sociale, 1961, p. 320.

CAPITOLUL 3
PRINCIPIILE DREPTULUI PENAL

SECŢIUNEA 1
CONSIDERAŢII INTRODUCTIVE

Principiile sunt reguli de drept care conţin idei directoare, cu un caracter mai mult sau mai puţin general, ce călăuzesc,elaborarea şi realizarea ordinii de drept penal, acţionând fie asupra întregului sistem de drept penal, fie asupra unor laturi sau segmente ale reglementării penale.

Acţiunea principiilor fundamentale este întregită, iar uneori, pur şi simplu, particularizată pe diverse segmente ale reglementării penale (sau în determinarea conţinutului unor instituţii penale) de acţiunea principiilor instituţionale, care, la nivel determinat instituţional, exercită efecte constitutive importante .

SECŢIUNEA 2
PRINCIPIUL FUNDAMENTAL AL LEGALITĂŢII INCRIMINĂRII, RĂSPUNDERII PENALE ŞI SANCŢIUNILOR DE DREPT PENAL (SAU PRINCIPIUL LEGALITĂŢII PENALE)

Datorită excepţionalei sale importanţe pentru evoluţia dreptului penal modern pe bazele unui democratism şi umanism real, principiul legalităţii a fost afirmat solemn de Adunarea Generală a O.N.U. din 10 decembrie 1948, fiind înscris ca atare în „Declaraţia Universală a Drepturilor Omului", precum şi în „Pactul internaţional cu privire la drepturile civile şi politice", adoptat de acelaşi organism la 16 decembrie 1966, în cunoscuta formulare a art. 15: „nimeni nu va fi condamnat pentru acţiuni sau omisiuni care în momentul în care au fost săvârşite nu constituiau un act delictuos potrivit dreptului naţional sau internaţional.

În formulări uneori uşor nuanţate, principiul legalităţii penale este consacrat ca principiu „regens" în toate codurile penale moderne.

Noul Cod penal (2004) a perfecţionat, sub influenţa unor sugestii provenite din doctrină, formularea principiului legalităţii penale sub denumirea de legalitate a incriminării şi a sancţiunilor de drept penal în două dispoziţii ale art. 2, astfel: (1) „Legea prevede faptele care constituie infracţiuni, pedepsele care se aplică şi măsurile care se pot lua în cazul săvârşirii acestor fapte". (2) „Nimeni nu poate fi sancţionat pentru o faptă care nu era prevăzută de lege ca infracţiune la data săvârşirii ei. Nu se poate aplica o pedeapsă sau nu se poate lua o măsură de siguranţă ori o măsură educativă neprevăzută de lege la data comiterii faptei".

Credem că, într-o exprimare mai exactă, principiul legalităţii incriminării, a răspunderii penale şi a sancţiunilor de drept penal ar putea fi formulat astfel:

„Nimeni nu poate fi supus răspunderii penale decât în condiţiile legii şi numai pentru faptele prevăzute ca infracţiuni atât la data săvârşirii cât şi a judecării lor. Nimeni nu poate fi supus pedepsei ori unor măsuri de siguranţă, educative sau de ocrotire decât în temeiurile, cazurile şi condiţiile prevăzute de lege."

SECŢIUNEA 3
PRINCIPUL EGALITĂŢII LEGII PENALE

Principiul egalităţii legii penale nu este consacrat în actuala legislaţie penală printr-o dispoziţie aparte. Cu toate acestea, incidenţa sa în cadrul legislaţiei penale derivă, pe de o parte, din dispoziţia cu caracter general înscrisă în Constituţia României din 1991 şi cuprinsă în art. 16 (1), potrivit căreia "Cetăţenii sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără privilegii şi fără discriminări", iar, pe de altă parte, din însuşi conţinutul ansamblului normelor ce alcătuiesc ramura dreptului penal pozitiv, care, prin modul organizării instituţiilor fundamentale ale infracţiunii, răspunderii penale şi a sancţiunilor de drept penal, nu îngăduie, de principiu, vreo discriminare în aplicarea normelor de drept penal fată de destinatarii săi posibili pe criterii de ordin politic, economic, rasial, religios sau de altă natură.

SECŢIUNEA 4
PRINCIPIUL UMANISMULUI DREPTULUI PENAL

Principiul umanismului este consacrat expres prin art. 22 p. 2 şi 3 chiar în Constituţia din 1991, care prevede în două dispoziţii succesive că: „Nimeni nu poate fi supus torturii şi nici unui fel de pedepse sau de tratament inuman sau degradant. Pedeapsa cu moartea este interzisă"

Umanismul legii penale este rezultatul transpunerii în cadrul reglementărilor penale a cerinţei ca toate instituţiile dreptului penal să reflecte natura raţională a persoanei umane, atât regimul incriminării, al tragerii la răspundere penală, cât şi al sancţiunii trebuind să protejeze capacitatea şi demnitatea fizică şi morală a infractorului şi să urmărească reeducarea acestuia în condiţiile asigurării cerinţelor de combatere a criminalităţii şi de asigurare a unei protejări efective a posibilelor victime şi a valorilor sociale ocrotite de legea penală.

Principiul umanismului poate fi analizat sub raportul unor implicaţii specifice.

SECŢIUNEA 5
PRINCIPIUL PERSONALITĂŢII LEGII PENALE

Dreptul penal român este, în totalitatea sa, organizat pe ideea reglementării unor raporturi juridice de tip personal ori, conflictual născute între stat şi infractori, indiferent dacă aceştia sunt persoane fizice sau persoane juridice.

Tocmai datorită acestei finalităţi de a organiza apărarea socială, nu împotriva unei criminalităţi abstracte şi depersonalizate, ci a unor persoane fizice concrete sau a unor persoane juridice cu carenţe determinate care se dedau la săvârşirea unor infracţiuni reale, dreptul penal este de adresabilitate strict personală, toate structurile sale fiind astfel organizate încât efectele coerciţiei penale să vizeze în mod strict numai subiecţii activi ai infracţiunii.

SECŢIUNEA 6
PRINCIPII INSTITUŢIONALE

Principiile cu caracter instituţional contribuie fie la organizarea unor părţi ale reglementării penale, fie la o anume optimizare funcţională a acestora (cum ar fi, de pildă, principiul parificării în sancţionarea participanţilor), ca părţi componente cu o anume substanţă juridică ale unui sistem dat.

Principiile instituţionale contribuie în mod substanţial la creionarea conţinutului specific al instituţiilor de bază şi al celorlalte instituţii sau subinstituţii ale dreptului penal,

punând în evidenţă mai ales trăsăturile tehnico-juridice, acţiunea şi influenţa lor fiind strict subordonate orientării generale date legislaţiei de principiile fundamentale.

Bibliografie selectiva:

1. Rodica Mihaela Stănoiu şi alţii, *Drept penal - Partea Generală,* Editura „Hyperion XXI", 1992

2. *Traite de Droit Criminel,* Editura „Cujas", Paris, 1967

3. A se vedea propunerea comisiei instituite în 1979, în Belgia, pentru revizuirea Codului Penal, în „Reforme du Code Penal", „Document de travail" nr. 12/1/1982, „Universite Catholique de Louvain", p. 10

4. Roger Merle şi Andre Vitu, în „Traite de droit criminel", Paris, 1967, p. 103 şi urm

5. M. Zolyneak, *op. cit.,* 1992, p. 41

6.V. Dongoroz, S. Kahane, 1. Oancea, 1. Fodor ş.a. *„Explicaţii teoretice ale Codului penal român - Partea Generală",* vol. 1, Editura Academiei, 1969, p. 89

CAPITOLUL 4
NORMA PENALA

SECŢIUNEA 1
CONCEPT

Norma de drept penal se va subordona, în esenţă, structurii generice a oricărei norme juridice, dar, în acelaşi timp, va prezenta şi unele particularităţi proprii.

- în primul rând, în timp ce norma juridică extrapenala prevede o parte perceptivă care cuprinde chiar în sine comanda sau punerea în vedere de a face sau a nu face ceva, conţinând o formulare explicită, din care se deduce ilicitul corespunzător, în cazul normelor de drept penal, ceea ce se prevede explicit este ilicitul însuşi (infracţiunea), comanda normei fiind deductibilă, cu alte cuvinte, norma juridică nu formulează direct preceptul, ci faptul contrariu preceptului (infracţiunea prin omisiune sau comisiune).
- în al doilea rând, în timp ce sancţiunile extrapenale vizează reparaţia, adică repunerea celui vătămat, într-o situaţie asemănătoare cu cea preexistentă încălcării normei, în cazul sancţiunii penale, aceasta are un vădit caracter preventiv şi represiv.
- sub raportul intensităţii forţei obligatorii, normele juridice penale includ o obligativitate imediată şi imperativă, pe când celelalte norme juridice prevăd o obligativitate eventuală (din momentul încălcării).

Prin urmare, primele devin incidente din chiar momentul edictării lor, celelalte din momentul nerespectării.

- în sfârşit, în ceea ce priveşte realizarea normelor de drept penale, dacă acestea dau naştere de principiu acţiunii publice (a statului), de urmărire şi tragere la răspundere a celor vinovaţi de săvârşirea unor infracţiuni, celelalte norme sunt guvernate de principiul disponibilităţii, exercitarea acţiunii reparatorii, aceasta fiind lăsată de regulă la dispoziţia celor vătămaţi.

În consecinţă, se consideră că sancţiunea penală nu este eventuală, ci inevitabilă (obligatorie).

Toate aceste particularităţi conferă normelor juridice penale caracterul de a fi mijloacele juridice cele mai energice de asigurare a ordinii sociale.

SECŢIUNEA 2
STRUCTURA NORMEI PENALE

Structura normei de drept penal pune în evidenţă trei elemente componente distincte :

- **ipoteza** – care conţine descrierea faptei penale incriminate
- **dispoziţia** – care relevă regula de conduită impusă de lege şi
- **sancţiunea** – care se referă la consecinţele sancţionatorii ale nerespectării regulii de conduită.

Norma juridică penală conţine toate cele trei elemente comune oricărei norme juridice, exprimarea lor făcându-se, însă, în mod specific cerinţelor proprii de reglare a relaţiilor sociale de apărare împotriva criminalităţii, ipoteza şi sancţiunea în mod expres, dispoziţia într-o manieră deductibilă din celelalte două.

SECŢIUNEA 3
CATEGORII DE NORME PENALE

Spre deosebire de caracteristicile care deosebesc normele juridice, în general, de normele juridice penale la care ne-am referit mai sus, acestea din urmă prezintă o serie de trăsături care le diferenţiază şi între ele, permiţând clasificarea lor în funcţie de conţinutul normativ propriu şi de cel al structurii. în acest sens, ştiinţa dreptului penal distinge mai multe categorii de norme:

1. Normele penale generale şi speciale
2. Normele penale prohibitive şi onerative
3. Normele penale unitare şi divizate
4. Normele penale de incriminare-cadru
5. Normele penale de trimitere şi de referire
6. Normele cu ipoteză simplă sau cu ipoteză descriptivă
7. O ultimă clasificare a normelor penale se face în funcţie de gradul de determinare a sancţiunii, distingându-se sub acest unghi normele cu sancţiuni absolut determinate, absolut nedeterminate, relativ determinate, cu pedepse alternative sau cumulative.

Bibliografie selectiva:

I.Ceterchi ş.a., Teoria generală a statului şi dreptului, Bucureşti, 1967, p. 333 , Op. cit., pp. 15-16

2. Nicolae Buzea, Infracţiunea penală şi culpabilitatea, Alba Iulia, 1944, p. 1

3. Tr. Pop, Drept penal comparat, Cluj, vol. II, 1983, p. 89 şi L. Bira, Drept penal - Partea Generală, Cluj, 1971, pp. 21-24

CAPITOLUL 5
LEGEA PENALĂ - CONCEPT

În ştiinţa dreptului penal, expresia de „lege penală" este destinată pentru a descrie înţelesul ei obişnuit de act normativ emis de organul suprem al puterii, care conţine norme de drept penal.

SECTIUNEA 1
CATEGORIILE DE LEGI PENALE

Deşi toate legile penale cuprind numai dispoziţii cu caracter penal, ele diferă fie după întinderea domeniului de aplicare, fie după conţinut, durată sau caracterul lor.

În funcţie de aceste criterii ştiinţa dreptului penal clasifică diferitele categorii sau feluri în legi penale astfel:

1. După criteriul întinderii domeniului de aplicare şi conţinut în:
   legi generale (conţinând norme cu caracter general);
   legi speciale (conţinând norme cu caracter special).

În sistemul dreptului nostru, singura lege penală cu caracter general este Codul penal, în completarea lui putând interveni unele acte normative cu caracter complementar sau complinitor.

2. După criteriul duratei, ştiinţa dreptului penal face distincţia între:
   legi penale permanente - deci, cu durata de aplicabilitate nedeterminată
   legi penale temporare - a căror durată de aplicare este determinată fie prin termenul de ieşire din vigoare prevăzut în chiar cuprinsul legii respective, fie prin dependenţa vădită a reglementării însăşi faţă de unele situaţii excepţionale sau stări temporare
3. După criteriul cerinţei care a impus adoptarea lor, legile penale se împart în:
   legi ordinare
   legi excepţionale
4. Un loc aparte în sistemul legilor penale îl au acelea cu caracter tranzitoriu.

SECTIUNEA2
RAPORTUL DINTRE LEGEA PENALĂ ŞI TRATATELE SAU CONVENŢIILE INTERNAŢIONALE

Cât priveşte raportul dintre legea penală şi tratatele sau convenţiile internaţionale, acestea se rezolvă, de regulă, în favoarea recunoaşterii priorităţii de aplicare a convenţiilor internaţionale.

În acest scop, art. 7 din Codul penal 1969 şi respectiv 14 din noul Cod penal (2004) prevăd că dispoziţiile cuprinse în art. 5 şi 6 şi din acelaşi cod şi respectiv 11–13 din noul Cod penal reglementând problemele legate de tragerea la răspundere penala a cetăţenilor străini sau a celor fără cetăţenie care nu domiciliază pe teritoriul tării noastre se aplică numai dacă nu se dispune altfel printr-o convenţie internaţională.

CAPITOLUL 6
INTERPRETAREA LEGII PENALE

Interpretare legii penale ridică, ca orice fel de interpretare juridica, probleme privind, în principal:

- organele de interpretare,
- procedeele de interpretare,
- rezultatele interpretării,
- limitele interpretării şi principiile acesteia.

SECŢIUNEA 1
ORGANELE DE INTERPRETARE

a. Interpretarea poate fi făcută de acelaşi organ care a elaborat norma şi este autentică şi obligatorie.

b. Interpretarea doctrinară este dată de specialiştii domeniului.

c. Interpretarea judiciară este rezultatul activităţii organelor judiciare - mai ales ale judecătorilor - de aplicare a legii la cazurile concrete.

SECŢIUNEA 2
PROCEDEELE DE INTERPRETARE

Sunt cunoscute mai multe procedee de interpretare: literală, istorică, raţională, tehnologică, comparativă, analogică, clasificarea cea mai întâlnită în materia noastră fiind aceea care distinge între procedeele literale, raţionale şi analogice.

A. Interpretarea literală constă în căutarea conţinutului, finalităţii şi câmpului de aplicare a legii în strânsă dependenţă cu înţelesul cel mai firesc al cuvintelor şi structurii gramaticale a textului în care se exprimă norma.

Nu numai cuvintele în sine, dar şi modul în care sunt folosite relevă trei planuri de abordare: etimologic, sintactic şi stilistic.

B. Interpretarea raţională sau logică - urmăreşte să stabilească voinţa reală a judecătorului prin folosirea unor procedee logice, a raţionamentelor.

În cazul în care cele două feluri de interpretări, dintre care cea literal-gramaticală are întâietate, conduc la rezultate diferite, prevalează înţelesul dedus pe cale logică. Interpretarea logică apare sub forma a cinci tipuri de metode fundamentale:

metoda logico-analitică
metoda sistematică
metoda istorică
metoda teleologică
metoda analogică.

SECŢIUNEA 3
IERARHIZAREA METODELOR

Interpretul poate face apel la oricare dintre metodele de interpretare cunoscute, singularizate sau prin combinare, unicul scop al interpretării fiind acela al stabilirii acelui conţinut juridic care corespunde cel mai bine cazului în speţă, în contextul judecării acestuia, adevăratul sens al legii neputându-se releva decât printr-o raportare relativă la cel puţin trei niveluri: al voinţei autorului legii, al scopului general sau obiectiv al legii şi al contextului judiciar şi axiologic al momentului aplicării normei.

SECŢIUNEA 4
REZULTATELE PRINCIPALE ŞI LIMITELE INTERPRETĂRII LEGII PENALE

Oricare ar fi procedeele sau metodele pe care le foloseşte interpretul, rezultatele sale pot conduce la trei situaţii distincte:

A .lex dixit quam voluit - interpretarea fiind declarativa

B. lex dixit minus quam volui - interpretarea fiind extensiva

C. lex dixit plus quam voluit - interpretarea fiind restrictivă

SECŢIUNEA 5
PRINCIPII ALE INTERPRETĂRII LEGII PENALE

Plecându-se de la premisa să interpretul trebuie sa urmărească cunoaşterea, iar nu crearea normei de drept, în tradiţia şcolii româneşti a ultimelor decenii, s-a impus

principiul că legile penale sunt de strictă interpretare (poenalia sunt strictissime interpretationis), potrivit căruia înţelesul normei legale nu poate fi nici extins şi nici restrâns prin interpretare.

Pe de altă parte, fiind de inspiraţie liberală şi stabilit în interesul individului confruntat cu legea penală, interpretarea legii penale nu trebuie niciodată să se întoarcă împotriva sa.

De aici decurge cel de-al doilea principiu al interpretării normelor de drept penal şi anume acel că, dacă legile penale defavorabile trebuie interpretate în mod strict, cele instituite în favoarea infractorului trebuie interpretate extensiv.

CAPITOLUL 7
ALICAREA LEGII PENALE

SECŢIUNEA 1
APLICAREA LEGII PENALE ÎN SPAŢIU

Codul penal român a organizat aplicarea legii penale în spaţiu potrivit mai multor principii: al teritorialităţii, al realităţii, al personalităţii şi al universalităţii.

Întrucât multitudinea acestor aspecte necesită, mai întâi, aplicarea legii penale în propriul teritoriu naţional, vom examina, în primul rând, soluţiile pe care le preconizează legislaţia noastră penală în raport cu faptele săvârşite pe teritoriul ţării noastre şi apoi limitele aplicării legii penale române pentru faptele penale săvârşite în afara teritoriului naţional.

A. Aplicarea legii penale în raport cu faptele săvârşite pe teritoriul ţării

1. Principiul teritorialităţii

În scopul organizării unei apărări sociale integrale, prin mijloace, de drept penal, împotriva manifestărilor infracţionale intervenite în limitele teritoriului naţional, Codul Penal român a consacrat principiul teritorialităţii legii penale în formularea : « legea penală se aplică infracţiunilor săvârşite pe teritoriul României », pe care o regăsim atât în art. 3 din Codul anterior, cât şi în art. 10 din noul Cod penal (2004) şi potrivit dispoziţiilor sus-menţionate, principiul teritorialităţii presupune deci că legea penală română se aplică, în exclusivitate, pe întreg teritoriul ţării şi tuturor infracţiunilor comise în acest areal, indiferent dacă infractorul este cetăţean român, străin sau persoană fără cetăţenie (apatrid), şi indiferent de locul său de domiciliu.

Pentru corecta înţelegere şi aplicare a principiului teritorialităţii este necesară cunoaşterea conceptelor de « teritoriu » şi « infracţiune săvârşită pe teritoriul ţării »

2. Excepţii de la principiul teritorialităţii

a. Imunitatea de jurisdicţie. Potrivit dispoziţiei din art. 8 Cod penal în vigoare, legea penală română nu se aplică infracţiunilor săvârşite pe teritoriul ţării noastre de reprezentanţii diplomatici ai statelor străine sau alte persoane care, în conformitate cu convenţiile internaţionale – cum sunt şefii de state sau de guverne, membrii misiunilor speciale, funcţionarii consulari şi alte persoane oficiale – nu sunt supuse jurisdicţiei penale a statului român

b. Legea penală română nu se aplică nici infracţiunilor săvârşite în localurile şi terenurile misiunilor diplomatice străine din România.

c. Legea penală română nu se aplică nici militarilor aparţinând unei armate străine, aflate în trecere sau staţionaţi pe teritoriul ţării cu asentimentul statului român.

d. De principiu, legea penală română nu se aplică - prin simetrie de tratament cu dispoziţia înscrisă în art. 10 din noul Cod penal - nici infracţiunilor săvârşite la bordul unor

nave sau aeronave străine aflate pe teritoriul ţării noastre (deci în apele teritoriale sau în spaţiul aerian român), dacă se află în misiuni guvernamentale sau de stat, cu acordul statului român şi reprezintă statul căruia îi aparţin.

e. Cât priveşte navele şi aeronavele folosite în scopuri comerciale ştiinţifice sau de pescuit, aflate în trecere prin marea teritorială a României, legea noastră penală nu se aplică infracţiunilor comise la bordul acestora, tot prin simetrie de tratament cu soluţia propusă în art. 143 al. 1 C.pen. anterior, în baza art. 17 al. 2 din Legea nr. 17/1990.

De la această regulă, Legea nr. 17/1990 prevede şi câteva excepţii, ce atrag aplicarea legii penale române.

B.Aplicarea legii penale în raport cu faptele săvârşite în afara teritoriului tării

În sistemul nostru legislativ, acţiunea legii penale împotriva persoanelor care săvârşesc - indiferent de natura cetăţeniei sau locului de domiciliu - fapte în afara ţării este asigurată prin prevederea şi reglementarea a trei principii:

1. Principiul personalităţii legii penale denumit şi „principiul cetăţeniei active"
2. Principiul realităţii legii penale sau al „protecţiei reale"
3. Principiul universalităţii legii penale

C. Prioritatea convenţiilor internaţionale, stipulată prin art. 7 C.pen. prevede că dispoziţiile înscrise în art. 5 şi 6 – deci cele care reglementează principiile realităţii şi universalităţii legii penale române – sunt aplicabile „dacă nu se dispune altfel printr-o convenţie internaţională". Noul C.pen. a adăugat prin dispoziţiile art. 14 şi dispoziţiile referitoare la reglementarea principiului personalităţii, deci cele prevăzute în art. 11 din noul C.pen..

D. Extrădarea este actul prin care un stat pe al cărui teritoriu s-a refugiat un infractor predă (remite) la cererea altui stat acel infractor pentru a fi judecat ori pus să execute pedeapsa la care a fost condamnat de către instanţele acelui stat.

Sisteme de extrădare

- sistemul zis „politic" sau „guvernamental
- sistemul zis „jurisdicţional
- sistemul mixt

Regimul extrădării – care poate fi activă în cazul în care este cerută de un stat solicitant sau pasivă, în cazul în care se face remiterea făptuitorului de către statul solicitat – este reglementată în legislaţia noastră prin intermediul Constituţiei în art. 19, a noului Cod penal in art. 16, la nivel de principii şi mai detaliat prin structura ei ca instituţie în Legea 302/2004, care instituie şi varianta extrădării voluntare (la cererea infractorului).

SECŢIUNEA 2
APLICAREA LEGII PENALE ÎN TIMP

1. Preliminarii

Durata legii şi limitele eficienţei sale sunt determinate de existenţa şi activitatea ei în timp. Din acest punct de vedere trebuie să distingem între existenţa legii şi eficienţa acesteia.

Sub primul aspect, o lege capătă existenţă numai în momentul în care a fost votată de corpurile legiuitoare şi sancţionată de şeful statului (când o astfel de condiţie este prevăzută de Constituţie), promulgarea reprezentând ultimul act necesar pentru edictarea legii.

Existenţa legii nu implică, deci, şi începerea activităţii sale, aceasta din urmă dobândindu-se numai odată cu intrarea ei în vigoare.

Durata de aplicare a legii, deci eficienţa sa, va fi legată şi de un punct terminal,

care trebuie să coincidă cu momentul scoaterii ei din vigoare. Printr-o simetrie necesară, decurgând în mod logic din principiul legalităţii, o lege penală nu poate fi scoasă din vigoare, decât de aceleaşi organe ale puterii supreme care au creat-o şi i-au dat eficienţă juridică. Scoaterea din vigoare a unei legi penale se poate realiza prin abrogare, înlocuire, ajungere la termen a legilor temporare, încetarea condiţiilor care au determinat adoptarea legilor excepţionale şi schimbarea structurală a condiţiilor social-politice care au determinat adoptarea unor dispoziţii cu caracter penal.

2. Principiul activităţii legii penale

Activitatea sau eficienţa legii penale are o dublă determinare: prima – sub aspectul întinderii sale în timp şi a doua – sub aspectul raportării sale numai la fapte penale săvârşite sub incidenţa sa, ambele componente ale activităţii penale fiind susceptibile de a fi exprimate în timp şi numai prin întrepătrundere reciprocă, norma penală putând intra în acţiune devenind activă.

În sensul acestor determinări, art. 40 din noul C.pen. prevede în mod expres că „legea penală se aplică infracţiunilor săvârşite cât ea se află în vigoare", text identic cu art. 10 din C.pen. din 1969.

3. Neretroactivitatea legii penale

„Legea penală nu se aplică faptelor care la data când au fost săvârşite nu erau prevăzute ca infracţiuni". Cu alte cuvinte, principiul retroactivităţii legii penale consacră regula potrivit căreia legea penală care procedează la o incriminare „ex novo" – nu se aplică faptelor săvârşite înainte de intrarea ei în vigoare. Mai pe scurt, legea penală nu poate institui nici infracţiuni şi nici pedepse retroactiv („nullum crimen sine lege praevia").

4. Retroactivitatea legii penale dezincriminatoare

În materia legilor dezincriminatoare s-a admis principiul retroactivităţii legii, art. 5 al. 2 din noul C.pen. (fost art. 12 în C.pen. 1969) dându-i următoarea formulare: „legea penală nu se aplică faptelor săvârşite sub legea veche dacă nu sunt prevăzute sub legea nouă. În acest caz, executarea pedepselor, a măsurilor de siguranţă şi a măsurilor educative pronunţate în baza legii vechi, precum şi toate consecinţele penale ale hotărârilor judecătoreşti privitoare la aceste fapte încetează prin intrarea în vigoare a legii noi."

5. Ultraactivitatea legii penale

Principiul ultraactivităţii legii penale temporare (la care este asimilată şi legea excepţională) este consacrat prin dispoziţia înscrisă în art. 9 din C.p. (fost 16 în C.p. 1969), care prevede că legea penală temporară se aplică sancţiunilor săvârşite în timpul cât era în vigoare, chiar dacă nu au fost urmărite sau judecate în acel interval de timp.

6. Extractivitatea legii penale mai favorabile în situaţii tranzitorii

În această situaţie, de succesiune a unor legi penale în timp – denumită de unii autori ca situaţie de „conflict al legilor penale în timp", doctrina a propus trei tipuri de soluţii:

- a retroactivităţii legii penale noi – ca fiind legea în vigoare la data judecăţii;
- a ultraactivităţii legii penale vechi – ca fiind legea pe care a încălcat-o infractorul, asumându-şi regimul de răspundere prevăzut de aceasta;
- a aplicării legii celei mai favorabile pentru inculpat.

Codul nostru penal a optat în art. 6 (fost art. 13 în C.pen. 1969), pentru soluţia aplicării legii mai favorabile („mitior lex").

Din examinarea sistemului adoptat de noul C.pen. – care îşi are corespondent în toate legislaţiile sau jurisprudenţele legiuirilor penale moderne – rezultă că pentru situaţiile de tranziţie s-a legiferat posibilitatea extraactivităţii legii penale, acceptându-se fie

ultaactivitatea legii penale mai vechi, fie retroactivitatea legii penale noi, sub condiţia ca legea care extraactivează să fie mai favorabilă inculpatului.

În ipoteza, pe deplin posibilă, când, în urma comparării tuturor legilor succesive, nu se va putea identifica vreuna dintre ele ca fiind, prin aplicarea concretă, mai favorabilă infractorului pentru cazul dat, judecătorul va face aplicaţiunea legii în vigoare la data judecăţii, aceasta legitimându-şi incidenţa în virtutea principiului general al activităţii legii penale.

Tot legea penală în vigoare la data judecării cauzei se va aplica şi acelor fapte penale săvârşite sub imperiul uneia sau mai multor legi succesive, care prin desfăşurarea lor obiectivă au adus atingere atât legii anterioare, cât şi legii penale noi, cum sunt cazurile de infracţiuni continue, continuate, de obicei sau din acţiuni sau din omisiuni repetate.

7. Aplicarea legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive

I. Aplicarea obligatorie a legii penale mai favorabile în cazul pedepselor definitive (art. 14 din Codul penal)

Noul Cod penal (2004) a reformulat reglementarea din art.14 C.pen. anterior, adaptând-o la noul sistem de pedepse instituit, mult mai diversificat. Astfel, potrivit art.7 din noul C.pen. care înlocuieşte fostul art. 14 – se prevede că dacă după rămânerea definitivă a hotărârii de condamnare şi până la executarea completă a unei pedepse privative de libertate sau a amenzii, a intervenit o lege care prevede orice fel de pedeapsă, dar cu un maxim special mai mic, sancţiunea anterioară deja aplicată se reduce la acest maxim, dar numai dacă depăşeşte maximul special prevăzut de legea nouă pentru infracţiunea săvârşită.

Noul C. pen. a introdus prin art. 7 cu cinci aliniate reglementări care ţinând seama de diversificarea felurilor de pedeapsă din noul sistem instituit prin art. 58 si a adaptat spiritul vechilor reglementări păstrând principiul potrivit căruia în cazul intervenirii unei noi pedepse privative de libertate de orice fel dacă aceasta presupune un maxim special mai mic, sancţiunea aplicată anterior se reduce la acest maxim (art. 7 alin. 1).

II. Aplicarea facultativă a legii noi mai favorabile în cazul pedepselor definitive (art. 15 din C. p.)

Pentru aplicarea facultativă a legii penale favorabile, instanţa trebuie să ţină seama de următoarele particularităţi distincte ale acestei ipoteze:

- incidenţa art. 15 alin. 1 din C.pen. este limitată numai la pedepsele cu închisoare, iar noul C.pen. prin art. 8 se referă la toate pedepsele privative de libertate consacrate;

- legea penală nouă mai favorabilă trebuie să prevadă un maxim mai mare decât pedeapsa judecătorească definitiv aplicată sub imperiul legii anterioare (sau cel mult egală cu aceasta);

- incidenţa dispoziţiei legale presupune verificarea judecătorească a unor împrejurări d fapt personale, în cadrul unei proceduri adecvate (contestaţia la executare)

- în caz de reduce a pedepsei, aceasta nu poate fi coborâta sub o limită anume prevăzută de lege (reducerea proporţională cu reducerea maximului special).

TITLUL II
INFRACŢIUNEA

CAPITOLUL 1
NOŢIUNEA DE INFRACŢIUNE

SECŢIUNEA 1
PRELIMINARII

Infracţiunea, în sensul ei cel mai larg, este un act de conduită exterioară a omului, care din cauza tulburării pe care o produce ordinii de drept este supusă represiunii penale. Din această accepţiune, rezultă că infracţiunea reprezintă o realitate complexă cu valenţe şi exprimări în plan material-obiectiv, social, moral şi juridico-penal.

Potrivit concepţiei formal juridice, infracţiunea este înţeleasă ca o abstracţiune şi entitate juridică, fizionomie ei fiind configurată în strânsă dependenţă de cadrul normativ penal în vigoare.

Concepţia realistă se caracterizează printr-o viziune de tip realist, înţelegând fenomenul criminal ca o realitate umană îndreptată contra unei realităţi sociale.

SECŢIUNEA 2
NOŢIUNEA DE INFRACŢIUNE ÎN CONCEPŢIA CODULUI PENAL ROMÂN DIN 1969

Codul penal adoptat în iunie 2004 însuşindu-şi concepţia realistă asupra infracţiunii, o defineşte astfel: „infracţiunea este fapta prevăzută de legea penală care prezintă pericol social şi este săvârşită cu vinovăţie”.

SECŢIUNEA 3
INFRACŢIUNEA CA INSTITUŢIE JURIDICĂ

Majoritatea autorilor sunt de acord, în a considera, că sistemul oricărui drept penal pozitiv modern se sprijină şi se organizează în partea sa general-instituţională pe trei instituţii fundamentale: instituţia infracţiunii, instituţia răspunderii penale şi instituţia sancţiunii de drept penal.

SECŢIUNEA 4
CADRUL REGLEMENTĂRILOR INFRACŢIUNILOR CA INSTITUŢIE DE BAZĂ ÎN CODUL PENAL ROMÂN

a. – Codul penal român anterior (1969) alocă infracţiunii întreg titlul II al părţii sale generale (art. 17-51), organizat pe cinci capitole: dispoziţii generale (art. 17-19 – Cap. I), tentativa (art. 20-22 – Cap II), participaţia (art. 23-31 – Cap. III), pluralitatea de infracţiuni (art. 32-43 – Cap. IV) şi cauzele care înlătură caracterul penal (art. 44-51 – Cap. V).

b. – Codul penal din 2004 (cu intrare în vigoare la 29.06.2005) reorganizând reglementarea materiei infracţiunii îi alocă acesteia – titlul II din Partea generală, subdivizat în şapte capitole: Cap I – cuprinzând „Dispoziţii generale", Cap. II – cuprinzând „Cauzele justificative", Cap. III – conţinând „Cauzele care înlătură caracterul penal", Cap. IV – „Tentativa", Cap. V – „Participaţia", Cap. VI – „Răspunderea penală a persoanei juridice" şi Cap. VII – „Pluralitatea de infracţiuni".

Bibliografie selectiva:

1. *Le sursis, la probation et le antres mesures de substituion aux peines privatives de liberté, Conseil de l'Europe, Comité Européean pour le problemes criminels; Strasbourg, 1966 şi Recomandation nr. R (87) 19, adoptée par le Comité de Ministres du Conseil de l'Europe – 17 sept. 1987, avec l'exposée de motives, Organisation de la Prevention de la Criminalité, Conseil de l'Europe, Affaires Juridiques, Strasbourg, 1988;*
2. *V. Dongoroz, Principalele transformări ale dreptului penal român, în S. J., p. 409*

CAPITOLUL 2
TRĂSĂTURILE ESENŢIALE ALE INFRACŢIUNII

SECŢIUNEA 1
PERICULOZITATEA SOCIALĂ A FAPTEI

1. Noţiune. Caracterizare. Modalităţi

A. Din definiţia legală a noţiunii de infracţiune (art. 17, al. 1 din C.pen.) rezultă că, în primul rând, infracţiunea se înfăţişează ca o faptă (ca un act de conduită exterioară a omului) prezentând pericol social (de unde rezultă că periculozitatea socială a faptei reprezintă una din trăsăturile esenţiale ale infracţiunii).

B. Codul penal român a înscris în dispoziţiile art. 18 o definiţie proprie, în sensul că: „fapta care prezintă pericol social în înţelesul legii penale este orice acţiune sau inacţiune prin care se aduce atingere uneia dintre valorile arătate în art. 1 şi pentru sancţionarea căreia este necesară aplicarea unei pedepse".

2. Pericolul social generic (abstract) şi pericolul social specific (concret)

În ştiinţa dreptului penal, în practica legislativă şi in structura normelor penale de incriminare, se face o distincţie între pericolul social abstract, generic al unei anumite

infracţiuni în conţinutul ei normativ şi pericolul social concret pe care l-ar putea prezenta fapta săvârşită în conţinutul ei real.

3. Caracterul prezumat al periculozităţii faptei prevăzute de legea penală.

Trăsătura periculozităţii sociale a faptei prevăzute de lege este prezumată în sistemul legislaţiei noastre penale. Periculozitatea socială a faptei penale este prezumată de lege prin însăşi faptul incriminării unor acte de conduită calificate juridic de legiuitorul penal ca infracţiune. Ea nu are însă un caracter absolut şi irefragabil, astfel încât însuşi legiuitorul a creat atât în sistemul Codului penal anterior (1969), cât şi al celui actual (2004) şi două situaţii instituţionale în care periculozitatea socială a unei fapte prevăzute de legea penală este înlăturată.

SECŢIUNEA 2
VINOVĂŢIA (SAU COMPONENTA PSIHO-MORALĂ A INFRACŢIUNII)

1. Noţiune

Infracţiunea – ca act de conduită umană – comportă nu numai o latură exterioară, obiectivă, cu exprimare perceptibilă sub aspect material-fizic, dar şi o latură interioară, subiectivă, alcătuită din fenomenele şi procesele psihice care preced, pun în mişcare şi însoţesc actul de conduită antisocial, imprimându-i orientarea antisocială.

2. Consecinţe

Săvârşirea faptei cu vinovăţie reprezintă cea de-a doua trăsătură esenţială a infracţiunii, trăsătură obligatorie pentru existenţa oricărei infracţiuni. De aici decurg următoarele consecinţe:

SECŢIUNEA 3
PREVEDEREA FAPTEI ÎN LEGEA PENALĂ (SAU CERINŢA INCRIMINĂRII)

1. Noţiune

Cea de-a treia trăsătură esenţială de existenţă a infracţiunii o reprezintă cerinţa ca fapta care prezintă pericol social şi este comisă cu vinovăţie, să fie prevăzută şi de legea penală.

2. Consecinţe

Chiar dacă o faptă prezintă pericol social şi este comisă cu vinovăţie, ea nu va antrena răspunderea penală decât în momentul incriminării sale exprese.

CAPITOLUL 3
CONŢINUTUL INFRACŢIUNII

SECŢIUNEA 1
ASPECTE GENERALE

1. Noţiunea de conţinut al infracţiunii

Conţinutul infracţiunii poate fi definit ca totalitatea condiţiilor sau elementelor prevăzute de lege pentru ca fapta să constituie infracţiune.

2. Noţiunea de infracţiune şi noţiunea de conţinut al infracţiunii

Ştiinţa dreptului penal a elaborat şi noţiunea de conţinut generic al infracţiunii, care spre deosebire de diferitele conţinuturi incriminatorii individuale, interesând partea specială a dreptului penal, este studiată in cadrul părţii generale a dreptului penal, referindu-se la cerinţele de incriminare necesare tuturor infracţiunilor.

3. Structura conţinutului infracţiunii

a. Prin structura conţinutului infracţiunii se înţelege modul în care se organizează şi se configurează ca părţi ale aceluiaşi ansamblu diferitele elemente componente ale conţinutului infracţiunii.

b. În general, elementele de structură – sau altfel spus condiţiile de existenţa ale infracţiunii sunt:

- actul de conduita al unei persoane, atât sub raportul elementelor obiective cât şi subiective;
- valoarea socială şi relaţiile corespunzătore acestei valori lezate, deci obiectul infracţiunii;
- subiecţii actului de conduită, făptuitor şi persoana vătămată;
- locul, timpul, modul, mijloacele ori anumite consecinţe ale săvârşirii infracţiunii, care pot apărea, de asemenea, printre condiţiile ce particularizează şi condiţionează existenţa unei fapte penale ori caracterul ei agravat.

4. Clasificarea conţinuturilor de infracţiune

Clasificarea conţinuturilor de infracţiune se poate face fie după criteriul structurii(continut juridic sau constitutiv), fie al variantelor în care o faptă este incriminată(continut simplu sau complex), fie în funcţie de formele infracţiunii(continut tipic sau trunchiat, atipic).

SECŢIUNEA 2
CONŢINUTUL CONSTITUTIV ŞI RAPORTURILE SALE CU CONŢINUTUL JURIDIC AL INFRACŢIUNII

Elementele sau cerinţele care se referă la condiţiile de existenţă ale infracţiunii la nivelul laturilor sale fundamentale alcătuiesc conţinutul constitutiv al infracţiunii, conţinut necesar şi obligatoriu pentru orice infracţiune.

Incluzând totalitatea condiţiilor de incriminare ale conduitei interzise - deci ale faptei penale - conţinutul constitutiv poate coincide cu conţinutul juridic al unei infracţiuni sau poate avea o sferă mai restrânsă.

CAPITOLUL 4
ELEMENTUL MORAL AL INFRACŢIUNII SAU LATURA SUBIECTIVĂ A INFRACŢIUNII

Cu toată diversitatea formelor şi modelelor ei de exprimare, vinovăţia penală poate fi definită ca reprezentând acea stare sau atitudine mentală cu caracter antisocial a persoanei din momentul săvârşirii infracţiunii care, fie că a avut capacitatea de ase exprima liber cât şi înţelegerea semnificaţiei antisociale a faptei penale comise, fie că, deşi nu a avut reprezentarea urmărilor acesteia, putea şi trebuia să şi le reprezinte în condiţiile unei atitudini normal diligente.

SECŢIUNEA 1
FACTORII CARACTERIZANŢI AI VINOVĂŢIEI

Conturarea vinovăţiei penale în oricare dintre formele sau modalităţile sale este rezultatul interacţiunii unor factori de conştiinţă, cum sunt factorul intelectiv şi factorul volitiv.

1. Factorul intelectiv sau conştientul - presupune nu numai înţelegerea - prin

reprezentare şi prevedere – a faptei comise sub raport fizic, uman şi social, ci şi asumarea conştientă a tuturor consecinţelor ce decurg din aceasta în planul răspunderii penale.

2.Factorul volitiv (sau voinţa)- presupune capacitatea psihică a persoanei de a se autodetermina, de a-şi stăpâni şi dirija în mod liber actele de conduită.

SECŢIUNEA 2
FORME ŞI MODALITĂŢI ALE VINOVĂŢIEI

Datorită faptului că vinovăţia este rezultatul interacţiunii dintre factorul volitiv şi intelectiv, cel de-al doilea putând prezenta grade de conştientizare diferite şi vinovăţia poate prezenta forme şi modalităţi diferite.

Noul cod penal (2004) prevede în art. 20 că fapta penală se poate săvârşi prin intermediul a trei forme de vinovăţie: *intenţia, culpa şi intenţia depăşită.*

SECŢIUNEA 3
INTENŢIA ŞI MODALITĂŢILE SALE

I. Concept

În sens etimologic, intenţia (intendere) este voinţa îndreptată către un anumit scop, adică o voinţă dirijată. Transpusă în dreptul penal, intenţia criminală va fi deci voinţa îndreptată către o finalitate interzisă de legea penală (dol criminal).

II. Modalităţile intenţiei şi scopul normativ

Potrivit dispoziţiei înscrisă în art.20, p.1 din noul C.pen., sunt consacrate două modalităţi normative ale intenţiei, prevăzându-se că fapta este săvârşită cu intenţie nu numai atunci când infractorul prevede rezultatul faptei, urmărind producerea lui dar şi atunci când prevăzând rezultatul doar îl acceptă.

Cele două modalităţi normative ale intenţiei corespund conceptelor de intenţie directă şi de intenţie indirectă sau eventuală.

A. Intenţia directă ca cea mai gravă formă de conştientizare a conduitei criminale şi deci a dolului penal potrivit art. 20, p.1, lit. a, prezintă componente:

- prevederea rezultatului şi
- urmărirea producerii sale.

B. Intenţia indirectă sau eventuală presupune potrivit art. 20, al. 1, pct. 1, lit. b C.pen. prevederea rezultatului şi acceptarea posibilităţii producerii lui, deşi făptuitorul nu l-a urmărit.

C. Alte modalităţi ale intenţiei

Literatura juridică distinge astfel:

- intenţia simplă de intenţia calificată,
- Intenţia spontană (de impeto) sau repentină (dolus repentinus) de intenţia premeditată (dolus deliberatus),
- Intenţia iniţială de intenţia supravenită (sau survenită),
- Intenţia unică de intenţia complexă,
- Intenţia determinată de intentia nedeterminată şi de cea eventuală,
- Dolul mai poate fi alternativ.

SECŢIUNEA 4
CULPA ŞI MODALITĂŢILE SALE

A. Concept. Sediu normativ. Modalităţi.

Potrivit dispoziţiei înscrise în art. 20, alin. 1, pct. 2, lit. a şi b din noul C.pen. există culpă când făptuitorul:

- prevede rezultatul faptei sale, dar nu-l acceptă, socotind fără temei că el nu se

va produce (art. 20, alin. 1, pct. 2, lit. a C.pen.)
- nu prevede rezultatul faptei sale, deşi trebuia si putea să-l prevadă (art. 20, alin. 1, pct. 2, lit. b C.pen.)

B. Culpa cu previziune sau uşurinţa criminală

Prima ipoteză de reglementare priveşte criteriile de identificare şi diferenţiere ale aşa-zisei culpe cu prevedere sau temeritate, denumită şi uşurinţă criminală şi se caracterizează prin aceea că, deşi făptuitorul a prevăzut rezultatul faptei sale, nu l-a urmărit şi nici acceptat, socotind în mod uşuratic, neîntemeiat, că el nu se va produce.

Ceea ce particularizează şi deosebeşte culpa cu previziune de intenţie, nu este prevederea – comună în ambele situaţii – ci atitudinea faţă de rezultat şi modalitatea reprezentării diferite a rezultatului în conştiinţa făptuitorului.

C. Culpa simplă sau neglijenţa (greşeala)

Cea de a doua ipoteza vizată de art. 20, al. 1, pct. 2, lit. b C.pen. se referă la culpa propriu-zisă, culpa simplă sau greşeala („la faute"), formă de vinovăţie care există atunci când autorul faptei nu prevede rezultatul socialmente periculos, deşi putea şi trebuia să-l prevadă.

În epoca modernă devine extrem de importantă evaluarea în cadrul conceptului de culpă a cazurilor de culpă profesională.

D. Varii modalităţi de exprimare ale culpei în doctrina şi practica judiciară: imprudenţă şi nebăgarea de seamă sau nesocotinţa, între nepricepere şi nedibăcie, indiferenţa sau nepăsarea, culpa in agendo şi culpa in omitendo, între culpa directă şi culpa indirectă.

În dreptul penal modern nu se acceptă gradarea culpei după modelul dreptului civil, în culpa lata, levis şi levissima ce presupun, după caz, rezultate ilicite uşor de prevăzut sau dificil sau chiar greu de prevăzut (diligenţa deosebită), punctul de vedere dominant fiind acela al unităţii culpei, admiţându-se răspunderea penală chiar pentru culpa cea mai uşoară.

SECŢIUNEA 5
INTENŢIA DEPĂŞITĂ SAU PRAETERINTENŢIA

Potrivit art. 20, pct. 4 din noul C.pen. „există intenţie depăşită când rezultatul mai grav produs printr-o acţiune sau inacţiune intenţionată este din cauza culpei făptuitorului".

În cazul acestei structuri, primum delictum este comis cu intenţie, majus dellictum – care implică un rezultat mai grav, este comis din culpă.

SECŢIUNEA 6
VINOVĂŢIA PENALĂ ÎN CAZUL PERSOANELOR JURIDICE

Noul Cod penal al României (2004) a instituit prin dispoziţiile art. 45 şi răspunderea penală a persoanelor juridice, răspundere penală care nu poate avea decât unicul temei al răspunderii penale prevăzute de art. 17 din acelaşi Cod, şi anume săvârşirea unei infracţiuni. Cum infracţiunea nu poate exista conform art. 17 al. 1 decât în prezenţa vinovăţiei, în cazul persoanei juridice aceasta trebuie regăsită la nivelul persoanelor fizice care la nivelul unor acte de dispoziţie sau reprezentare încalcă o dispoziţie a legii penale în numele sau interesul ilicit al persoanei juridice.

SECŢIUNEA 7
VINOVĂŢIA – CA ELEMENT CONSTITUTIV AL INFRACŢIUNII

În timp ce, ca trăsătură esenţială a infracţiunii, vinovăţia poate exista în oricare din formele ei, ca latură subiectivă concretă a conţinutului unei infracţiuni determinate ea nu

poate exista decât în forma anume prevăzută de lege, şi anume a intenţiei, culpei sau intenţiei depăşite.

Noul cod penal a preferat o soluţie mai simplă, prevăzând în art. 20, pct. 3 că „fapta care constă fie într-o acţiune, fie într-o inacţiune, constituie infracţiune numai când este săvârşită cu intenţie", iar in art. 20, pct. 4 că „fapta comisă din culpă constituie infracţiune numai când în lege se prevede aceasta."

SECŢIUNEA 8
ELEMENTELE SUPLIMENTARE ALE VINOVĂŢIEI SUB FORMA INTENŢIEI (MOBILUL ŞI SCOPUL INFRACŢIUNII)

A. Mobilul ca element al laturii subiective

Mobilul sau motivul infracţiunii pune in evidenţă determinanţii psihici, subiectivi care dau impulsul intern al trecerii la faptă, cum sunt resentimentele, pasiunile, dorinţele, pornirile, tendinţele etc. reprezentând cauzele interne ale conduitei antisociale.

În sistemul noului cod penal (2004) mobilul infracţiunii poate îndeplini mai multe funcţii:

- funcţia de a crea infracţiuni,
- funcţia de a crea circumstanţe generale de agravare a pedepsei,
- funcţia de a crea o circumstanţă legală generală de atenuare
- funcţia de a servi la individualizarea pedepsei.

B.Scopul ca element suplimentar al intenţiei

Scopul ca element al vinovăţiei pune in evidenţă finalitatea urmărită de infractor prin săvârşirea faptei prevăzute de legea penală (a acţiunii sau inacţiunii pe care o presupune aceasta).

Spre deosebire de mobil, care reflectă elementele de determinare conştientă a conduitei ilicite (cauzele interne ale acesteia), scopul care este şi el caracteristic, în general, activităţii voluntare, reflecta rezultatul spre care acesta tinde.

Ca şi mobilul, şi scopul îndeplineşte aceleaşi funcţii, mai puţin pe cea de a crea circumstanţe agravante cu caracter general.

Bibliografie selectiva:

1. Merle et Vitu, Traité de droit criminel, nr.2, ed. P.818
2. Henry D. Bolsy şi alţii, Reforme du Code Penal, Université Catholique de Louvain, Departament de Criminologie et de Droit Pénal, Ecole de Criminologie en Collection Document de travail, nr. 12/1,1982
3. V. Dongoroz, Explicaţii teoretice ale noului Cod penal – I, p. 343
4. Ion Dobrinescu, Infracţiuni contra vieţii persoanei, Bucureşti, 1987, p. 137, si Bogdan-
5. Andrei Sîrbulescu, Reflecţii cu privire la culpa profesională – II, Revista de Drept Penal – anul II, nr. 3, iul.-sept., Bucureşti, 1995, p. 56

CAPITOLUL 5
ELEMENTUL MATERIAL AL INFRACŢIUNII SAU LATURA OBIECTIVĂ A CONŢINUTULUI INFRACŢIUNII

SECŢIUNEA 1
NOŢIUNE ŞI STRUCTURĂ

Elementul material sau latura obiectivă a conţinutului infracţiunii se referă la

totalitatea cerinţelor şi condiţiilor privitoare la existenţa faptei penale ca act extern de conduită ilicită ca exprimare obiectivă (fizică) a ilicitului penal.

Elementul material cuprinde în mod necesar trei elemente: un act de conduită interzis (ilicit); o urmare imediată, vătămătoare prin atingerea adusă ordinii de drept penal, deci o vătămare de drept penal; o legătură de determinare (cauzală) intre faptă şi urmarea respectivă.

În unele cazuri, când incriminările din partea specială a legii penale prevăd cerinţe suplimentare pentru configurarea elementului material al infracţiunii, cum ar fi cele referitoare la mijloacele săvârşirii faptei, condiţiile de loc, timp sau alte asemenea, acestea dobândesc şi ele statutul de elemente constitutive de conţinutul infracţiunii, fie la nivelul conţinutului ei de bază, fie la nivelul conţinutului ei calificat.

SECŢIUNEA 2
ACTUL DE CONDUITĂ INTERZIS ŞI PRINCIPALELE SALE MODALITĂŢI DE EXPRIMARE

1. Concept

Actul de conduită ilicit reprezintă principala componentă a elementului material al infracţiunii.

În tehnica legislativă penală, actul delictuos este relevat prin aşa-numitul „verbum regens", adică prin intermediul verbului sau expresiei verbale care desemnează actul de conduită interzis de norma penală, (de pildă, luarea unui bun, în cazul infracţiunii de furt; uciderea unei persoane, în cazul infracţiunii de omor etc.).

2. Infracţiuni comisive şi omisive

a. Infracţiunile comisive se săvârşesc, de regulă, prin încălcarea unei dispoziţii prohibitive a legii penale; deci a unei norme care interzice săvârşirea actului de conduită, pe când infracţiunile omisive, dimpotrivă, prin încălcarea unei dispoziţii onerative a legii penale, care obligă la facerea unei anumite activităţi.

Cu toate acestea, datorită complexităţii relaţiilor sociale şi ingeniozităţii infractorilor, nu întotdeauna cele două tipare, prestabilite prin natura dispoziţiei legale incriminatorii, concordă perfect şi cu faptele penale concrete.

b. Relativ la infracţiunile omisive, doctrina italiană a relevat, prin Massari[2], că omisiunea nu trebuie considerată ca o pură şi simplă "non facere", ci ca o neexecutare a actului comandat de lege, astfel încât omisiunea se poate înfăţişa foarte bine şi printr-o facere în alt scop decât cel urmărit de lege.

A. Cerinţe privind locul săvârşirii faptei penale

Locul săvârşirii infracţiunii prezintă semnificaţii diferite în teoria şi practica dreptului penal.

În ambele ipoteze, fie că intervine ca element suplimentar al acţiunii sau inacţiunii care constituie conţinutul de bază al infracţiunii, fie că intervine ca element de agravare, condiţia de loc trebuie prevăzută in mod expres de lege, devenind un element constitutiv sau, după caz, agravant al infracţiunii.

B. Cerinţele privind timpul săvârşirii infracţiunii

Sunt, însă, şi în privinţa condiţiei de timp situaţii de acţiuni sau inacţiuni umane care fie că devin socialmente periculoase şi atrag ridicarea lor la statutul juridic de infracţiuni tocmai datorită derulării lor în anumite condiţii specifice de timp, fie impun agravarea răspunderii penale în situaţia unor infracţiuni pentru a căror existenţă nu se cer întrunite anumite condiţii de timp.

C. Cerinţele conţinutului privind modul sau mijloacele de săvârşire a infracţiunii

Există însă şi situaţii în care comiterea acţiunii care relevă elementul material al infracţiunii nu este suficientă pentru a atribui faptei respective gradul de pericol social abstract necesar pentru incriminarea şi sancţionarea penală a acelei fapte decât dacă

aceasta este comisă prin utilizarea unor mijloace de natură a-i imprima pericolul social necesar calificării sale ca infracţiune.

În cele mai multa cazuri, însă, legiuitorul a creat din cerinţa expresă privind mijloacele folosite de infractor elemente de agravare a infracţiunii.

D. Funcţiile cerinţelor suplimentare ataşate elementului material al infracţiunii:

- contribuie la constituirea infracţiunii, devenind elemente constitutive ale acesteia, la nivelul conţinutului de bază.
- pot institui agravante sau atenuante obligatorii cu caracter general sau special
-reprezintă elemente de natură a servi la justa individualizare a răspunderii penale a făptuitorului şi la sancţionarea corectă a acestuia.

SECŢIUNEA 3
ATINGEREA ADUSĂ ORDINII DE DREPT PENAL (VĂTĂMAREA DE DREPT PENAL)

1. Concept şi modalitate

În afara actului de conduită interzis, latura obiectivă mai conţine în structura sa şi un al doilea element obiectiv fără de care infracţiunea nu poate fi concepută, anume , o atingere adusă ordinii de drept, deci o vătămare de drept penal care mai este denumită urmare socialmente periculoasă sau urmare imediată.

Această a doua componentă a laturii obiective a infracţiunii se referă la aptitudinea faptei penale de a aduce atingere valorilor care constituie ordinea de drept penal, fie prin lezare lor directă (ca de pildă, în cazurile infracţiunilor contra vieţii sau proprietăţii), fie prin punerea in pericol a unor relaţii destinate asigurării unor valori sociale (ca în cazul infracţiunilor privind circulaţia rutieră etc.).

2. Infracţiuni formale şi materiale

Una dintre principalele consecinţe ale distincţiei dintre cele două modalităţi sus-amintite de realizare a urmării imediate o constituie împărţirea care a fost acceptată în teoria dreptului penal şi practica judiciară pe baza acestui criteriu între aşa-zisele infracţiuni materiale şi infracţiuni formale, de atitudine ori de pericol.

SECŢIUNEA 4
LEGĂTURA CAUZALĂ SAU LEGĂTURA DE DETERMINARE

1. Generalităţi

Spre deosebire de actul de conduită interzis şi urmarea imediată de rezultat, care, prin însăşi natura lor, capătă o formă de manifestare materială, legătura de determinare ce trebuie să existe între act şi orice urmare imediată, deşi se exprimă în plan obiectiv (şi, din acest punct de vedere, aparţine laturii obiective a infracţiunii), nu are şi nu poate avea - ca relaţie - o existenţă materială distinctă şi corporală.

Cu toate acestea, în cazul tuturor infracţiunilor pentru a căror existenţă legea prevede cerinţa producerii unor anume rezultate materiale, latura obiectivă include, printre elementele sale constitutive, şi relaţia de determinare care trebuie să existe între actul de conduită interzis, pe de o parte, şi urmarea imediată, specifică acelei infracţiuni, pe de altă parte.

Prin tradiţie, legătura de determinare poartă în doctrina judiciară denumirea de "legătură de cauzalitate".

2. Teorii privitoare la raporturile de cauzalitate:

1). Teoriile clasice

Teoriile clasice s-au împărţit în două curente:

A."teza monistă":

- teoria cauzei eficiente

-teoria cauzei preponderente
-teoria cauzei proxime
-teoria cauzei adecvate sau tipice

B."teza pluralistă" :

-teoria condiţiei „sine qua non"sau a echivalenţei condiţiilor cu cauzele.

2) Teorii moderne asupra cauzalităţii:

- teoria cauzalităţii necesare.
- teoria posibilităţii reale
- teoria condiţiei necesare
- teoria conform căreia problema legăturii cauzale nu poate fi rezolvată corect decât ţinându-se seama de specificul actului de conduită interzis, ca manifestare obiectiv-subiectivă, adică luându-se în considerare şi procesele psihice ale autorului.

3. Orientări metodologice pentru stabilirea legăturii de cauzalitate

Examinarea atentă a problematicii cauzalităţii - atât de variat abordată de unii autori - conduce la câteva observaţii cu caracter general, care prezintă un mare interes în formularea unei concepţii şi metodologii clare în materie.

Bibliografie selectiva:

1. G. Stefani et G. Levasseur, op. cit., p. 179

2. Curs de drept penal al PRP - Partea Generală, Bucureşti, 1963

3. Răspunderea in dreptul civil sovietic, 1956, pp. 251 şi urm.

4.Principii de drept, Bucureşti, 1958, pp. 543 şi urm.

5. Reforme du Code Pénal, observation et commentaires des membres de la Faculté de Omit et de I.U.C.L, au sujet du "Raport sur les principales orientations de la reforme de la Commision de Revision du Cod Pénal", Université catholique de Louvain, Document de travail nr. 12/1982.

CAPITOLUL 6
OBIECTUL INFRACŢIUNII

SECŢIUNEA 1
PRELIMINARII

Definindu-se, ca fiind valoarea socială care este lezată sau pusă în pericol de fapta penală, obiectul infracţiunii apare, în mod necesar, în cadrul organizării apărării sociale, şi ca obiect al ocrotirii juridico-penale.

Art. 1 din C.pen., determină valorile ce constituie obiectul general al infracţiunii, indicând enumerativ pe unele dintre cele mai importante ce îl compun şi definind ansamblul acestora prin expresia „ordine juridică". „Legea penală apără, împotriva infracţiunilor, România, suveranitatea, independenţa, unitatea şi indivizibilitatea statului, persoana, drepturile şi libertăţile acesteia, proprietatea precum şi întreaga ordine de drept".

SECŢIUNEA 2
CATEGORII DE OBIECTE ALE INFRACŢIUNII

Datorită caracterului complex al valorilor care constituie ordinea de drept penal, al corelaţiilor existente între diverse nivele de exprimare şi cerinţe de ocrotire penală a

acestora, doctrina distinge următoarele categorii sau feluri ale obiectului juridic subordonate obiectului juridic general: obiect juridic şi obiect material; obiect juridic generic şi obiect juridic specific (special); obiect juridic principal şi obiect juridic secundar (adiacent).

1. Obiect juridic şi obiect material

Prin obiect juridic al infracţiunii se înţelege obiectul propriu-zis al acestuia, adică valorile şi relaţiile sociale de protecţie, vătămate sau ameninţate prin săvârşirea infracţiunii.

Prin obiect material se înţelege entitatea materială (obiect, lucru, energie etc.) asupra căreia se îndreaptă, în imaterialitatea sa, conduita ilicită şi prin intermediul căreia este lezată sau pusă în pericol însăşi valoarea sau relaţia socială ocrotită de legea penală.

Nu au obiect material infracţiunile la care valoarea ameninţată nu este încorporată într-o entitate materială.

2. Obiectul juridic generic şi obiectul specific (special)

Prin obiect juridic generic sau comun se înţelege fascicolul de valori şi relaţii sociale de protecţie, comun pentru un grup de infracţiuni.

In antiteza, obiectul juridic propriu fiecărei infracţiuni poarta denumirea de obiect juridic propriu sau special.

3. Obiectul juridic principal şi obiectul juridic secundar (adiacent)

Reprezintă noţiunea de utilitate predominant tehnică privind, mai ales, infracţiunile complexe, a căror urmare imediată sau rezultat, presupune lezarea a două sau mai multe obiecte: unul principal şi altele secundare - corespunzătoare celor două sau mai multe acţiuni sau inacţiuni reunite în conţinutul aceleiaşi infracţiuni.

SECŢIUNEA 3
CONDIŢIILE PRIVITOARE LA OBIECT ŞI CONŢINUTUL INFRACŢIUNII

Deşi obiectul infracţiunii – fiind un factor preexistent - nu face parte din actul de conduită interzis deci din conţinutul constitutiv al faptei penale (în unitatea sa obiectiv-subiectivă), atunci când legea penală instituie conţinutul juridic al unor infracţiuni, trebuie să prevadă ca elemente constitutive ale acestui conţinut (şi deci, în sens larg, ca elemente constitutive ale infracţiunii) şi acele cerinţe referitoare la obiect, fără de a căror existenţă nu este posibilă săvârşirea şi nici individualizarea unor acte.

Bibliografieselectiva:

1. *A se vedea C. Mitrache, op. cit., 1996; C. Bulai, Manual de Drept Penal, Partea Generală, Editura ALL, Bucureşti, p. 195; Vasile Dobrinoiu, Ilie Pascu, Ioan Molnar, Ghe. Nistoreanu, Alexandru Boroi, Valerică Lazăr, Drept Penal – Partea Generală, Editura Europa Nova, Bucureşti, 1997, p. 137; Alexandru Boroi şi Ghe. Nistoreanu, Drept Penal General, Editura All Beck, Bucureşti, 2004, p. 64.*

CAPITOLUL 7
CONDIŢIILE PRIVIND SUBIECŢII ŞI CONŢINUTUL JURIDIC AL INFRACŢIUNII

SECŢIUNEA 1
PRELIMINARII

Subiecţii infracţiunii sunt acele persoane fizice sau juridice implicate în raportul juridic penal de conflict – fie în calitate de subiecţii activi ai săvârşirii infracţiunii, fie în calitate de titulari ai valorilor juridice lezate prin săvârşirea acesteia.

SECŢIUNEA 2
SUBIECTUL ACTIV AL INFRACŢIUNII. CONDIŢII

1. Preliminarii

În sistemul actual al Codului penal subiectul activ al infracţiunii este persoana fizică sau juridică ce săvârşeşte în mod nemijlocit o infracţiune sau participă la săvârşirea acesteia în calitate de instigator sau complice.

2. Condiţiile generale şi speciale pentru existenţa subiectului activ al infracţiunii ca persoană fizică

Condiţiile necesare pentru ca o persoană fizică să devină subiect activ al infracţiunii au fie un caracter general, definind condiţia juridică a delincventului în raport cu oricare dintre infracţiunile ce le-ar putea săvârşi, fie un caracter special, referindu-se la anumite cerinţe particulare cerute în mod expres de diferite norme penale pentru dobândirea calităţii de subiect activ în cazul unor infracţiuni (infracţiuni cu subiect special).

I. Condiţii generale pentru existenţa subiectului activ al infracţiunii ca persoană fizică

A. Condiţia unei vârste minime

În acest sens, art.113 din noul Cod Penal prevede în mod expres regula că: „Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal”, iar, art.30 din noul Cod Penal prevede că: „Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită de un minor care la data comiterii acesteia nu îndeplineşte condiţiile legale pentru a răspunde penal”.

B. Condiţia responsabilităţii (aptitudinea de a lucra cu vinovăţie)

Cerinţa responsabilităţii constituie cea de-a doua condiţie pe care trebuie să o îndeplinească orice persoană fizică pentru a deveni subiect activ al infracţiunii şi reprezintă starea psihico-fizică normală – în planul înţelegerii şi dirijării conştiente a faptelor – pe care trebuie să o deţină toate persoanele ce posedă capacitate juridică penală.

Responsabilitatea nu trebuie confundată cu răspunderea penală însăşi.

Responsabilitatea nu trebuie confundată cu culpabilitatea şi nici cu imputabilitatea.

C. Condiţia libertăţii de voinţă şi acţiune (imputabilitatea)

În cazul în care persoana fizică acţionează sub imperiul unei constrângeri externe, căreia nu-i poate rezista, nu se poate considera că fapta comisă i-ar aparţine din punct de vedere moral şi nici că această faptă i-ar exprima personalitatea sau starea de antisociabilitate, pe care o presupune asumarea cu conştiinţa şi voinţa liberă a comiterii unei infracţiuni.

II. Condiţii speciale pentru existenţa subiectului activ al infracţiunii

Condiţiile speciale pentru existenţa subiectului activ al infracţiunii sunt acelea care, adăugându-se celor generale, sunt necesare pentru ca o persoană fizică să poată săvârşi infracţiuni pentru care legea cere în mod expres un subiect propriu special sau calificat, cum ar fi calitatea de cetăţean român, în cazul infracţiunii de trădare, ori aceea de funcţionar, în cazul infracţiunii de abuz în serviciu sau luare de mită (funcţionar sau alt salariat asimilat funcţionarului).

În dreptul procesual penal, calitatea specială a subiectului – cum este cea de militar – poate atrage chiar o competenţă de jurisdicţie penală specială.

3.Categorii de subiecţi activi ai infracţiunii

În raport cu vârsta şi uneori cu reglementarea unor regimuri de represiune penală sensibil diferenţiate, se face o primă clasificare a subiecţilor activi, în majori, minori şi

tineri, - ultimul ocupând vârsta rezervată în criminologie post-adolescenţei (18-22). În unele legislaţii şi în Codul Penal elveţian apare şi clasa copiilor între 7-13 ani.

In funcţie de numărul lor subiecţii infracţiunii pot fi subiecţi activi unici sau subiecţi activi plurali.

In funcţie de o anumită calitate cerută pentru existenţa subiectului aceştia pot fi: subiecţi calificaţi proprii ori circumstanţiaţi, pe când ceilalţi sunt denumiţi subiecţi simpli sau necircumstanţiaţi.

4. Condiţiile de existenţă ale subiectului activ al infracţiunii ca persoană juridică

Potrivit art. 45 din noul Cod penal care reglementează în legislaţia noastră răspunderea penală a persoanelor juridice, se prevede că pot dobândi această calitate oricare din persoanele juridice cu excepţia „statului, a autorităţilor publice şi a instituţiilor publice".

SECŢIUNEA III
SUBIECŢI PASIVI AI INFRACŢIUNII

1. Concept

În teoria dreptului penal, prin subiect pasiv al infracţiunii sau persoană vătămată se înţelege persoana fizică sau juridică care a suferit răul cauzat prin săvârşirea infracţiunii în calitate de titulară a valorii lezate.

2. Condiţiile generale de existenţă a subiectului pasiv al infracţiunii

În principiu, orice persoană fizică sau juridică poate fi vătămată prin intermediul unei infracţiuni şi poate dobândi calitatea de subiect pasiv al infracţiunii.

Trebuie deosebită însă calitatea de subiect pasiv al infracţiunii sau de persoană vătămată (calitatea procesuală a subiectului pasiv) de aceea de persoană dăunată (păgubită) prin infracţiune.

3. Condiţii speciale de existenţă a subiectului pasiv al infracţiunii

Condiţiile speciale de existenţă ale subiectului pasiv al infracţiunii sunt prevăzute întotdeauna expres de lege şi se referă la acele situaţii care, prin specificul faptelor penale incriminate, presupun în mod necesar persoane vătămate cu o anume calitate, deci, un subiect pasiv calificat.

4. Categorii de subiecţi pasivi ai infracţiunii

-subiectul pasiv special şi imediat si subiectul pasiv general imediat

-subiectul pasiv principal si subiectul pasiv secundar sau adiacent

-subiectul pasiv simplu si subiectul pasiv calificat

TITLUL III
EXECUTAREA INFRACŢIUNII

CAPITOLUL 1
CONSIDERAŢII GENERALE

SECŢIUNEA 1
PERIOADA INTERNĂ ŞI PERIOADA EXTERNA FAZELE SĂVÂRŞIRII INFRACŢIUNII FORMELE ŞI MODALITĂŢILE INFRACŢIUNII REZULTÂND DIN DESFĂŞURAREA EXECUTĂRII

În doctrină, problema periodizării săvârşirii infracţiunii într-o fază internă (psihică) – de formare a vinovăţiei şi o alta subsecventă externă (obiectivă) – de săvârşire a faptei, se conturează, de regulă, în zona infracţiunilor intenţionate, singurele apte de o desfăşurare propriu-zisă a segmentului subiectiv, iar problema stadiilor desfăşurării etapizate a activităţii infracţionale în plan obiectiv se conturează numai în zona infracţiunilor intenţionate comisive, singurele apte de o desfăşurare pe tot palierul de etape pe care le presupune un „iter criminis"(drum al crimei) şi anume faza pregătirii, a tentativei, a consumării şi uneori a celei postconsumative zisă şi a epuizării.

Toate celelalte tipuri de infracţiuni, cum ar fi cele neintenţionate sau intenţionate omisive, fie că nu sunt susceptibile nici de o periodizare internă nici de una externă (cum sunt infracţiunile neintenţionate), fie, deşi sunt susceptibile de o periodizare internă, nu sunt apte de o desfăşurare externă în sensul considerat (cum sunt infracţiunile intenţionate omisive).

Pentru a reflecta diversitatea formelor de desfăşurare posibilă a infracţiunii intenţionate pe traseul lui "iter criminis", ştiinţa dreptului penal foloseşte conceptele de perioade, faze, forme şi modalităţi ale infracţiunii rezultând din executare pentru a deosebi, mai intâi, perioada internă de cea externă, iar ulterior, în planul executării propriu-zise, obiective, actele preparatorii de tentativă, ori infracţiunea consumată de faptul penal epuizat.

SECŢIUNEA 2
PERIOADELE ŞI FAZELE SĂVÂRŞIRII INFRACŢIUNII

a) Perioada internă **–** în cazul infracţiunilor intenţionate

b) Uneori, perioada spirituală poate antrena şi o fază de exteriorizare verbală sau scrisa a intenţiei criminale

c) Sunt cunoscute ca faze externe ale desfăşurării activităţii infracţionale comisive intenţionate: faza actelor preparatorii (sau pregătitorii); faza actelor de executare; faza urmărilor.

SECŢIUNEA 3
FORMELE INFRACŢIUNII INTENŢIONALE COMISIVE REZULTATE DIN DESFĂŞURAREA EXECUTĂRII

În raport cu etapele pe care le poate realiza "iter criminis" se pot distinge următoarele forme ale infracţiunii:

- forma actelor preparatorii, cea a pregătirii mijloacelor şi condiţiilor săvârşirii faptei;
- forma tentativei, deci a încercării neizbutite;
- forma faptului consumat deci a realizării faptei;
- forma faptului penal epuizat, când infracţiunea işi prelungeşte acţiunea in timp ori atrage, după terminarea sa, o amplificare ulterioară a rezultatului.

Ştiinţa dreptului penal clasifică infracţiunile din punct de vedere al etapelor de executare a laturii obiective în:

- infracţiuni tip - corespunzătoare formei tipice sau de bază;
- infracţiuni derivate - corespunzătoare formelor atipice sau derivate ale infracţi unii, cum sunt: actul pregătitor, tentativa, ori faptul penal epuizat.

Bibliografie selectiva:

1.George Antoniu, Tentativa, Editura Societăţii „Tempus", Bucureşti, 1995, p. 30

2.Vintilă Dongoroz, op. cit, pp. 260-261; George Antoniu, op. cit, Bucureşti, 1995, p.41

CAPITOLUL 2
ACTELE PREPARATORII

SECŢIUNEA 1
CONSIDERAŢII GENERALE. CONCEPT. CONDIŢII

Faza actelor preparatorii se realizează prin crearea condiţiilor şi apropierea mijloacelor necesare înfăptuirii infracţionale.

Sfera sa de cuprindere va include atât elementele pregătirii morale, cât şi a celei materiale, atât elemente vizând crearea de condiţii, cât şi de procurarea sau adaptarea de mijloace.

Actul preparator, spre deosebire de actul de executare, nu este şi nici nu poate fi descris în conţinutul normei de incriminare pe care urmăreşte să o realizeze autorul, în afară de cazul când actul de pregătire este incriminat fie ca infracţiune de sine stătătoare, fie este asimilat tentativei.

În sistemul nostru penal faza actelor de pregătire nu este de principiu incriminată şi nici sancţionată.

SECŢIUNEA 2
CADRUL INFRACŢIUNILOR SUSCEPTIBILE DE ACTE PREGĂTITOARE SI A PERSOANELOR CE LE POT SĂVÂRŞI

Actele preparatorii de natură morală sunt compatibile cu orice fel de infracţiune intenţionată, pe când cele de natură materială numai cu acelea care prin specificul modului de operare şi a actelor de executare, care constituie latura obiectivă a infracţiunii o permit.

SECŢIUNEA 3
INCRIMINAREA ACTELOR PREPARATORII

În teoria dreptului penal s-au formulat mai multe teze cu privire la incriminarea actelor preparatorii: teza incriminării nelimitate, teza incriminării limitate şi teza neincriminării.

1. Teza incriminării nelimitate.
2. Teza incriminării limitate.
3. Teza neincriminării.

SECŢIUNEA 4
REGIMUL JURIDIC AL SISTEMULUI PENAL ROMÂN ÎN VIGOARE

1. Consideraţii generale

Regimul juridic al actelor preparatorii în concepţia noului Cod penal român este al neincriminării de principiu a acestor acte, cu excepţia unor cazuri cu totul limitate (sistem preluat de la Codul penal din 1937), când datorită periculozităţii lor deosebite se sancţionează, fie prin asimilarea la forma tentativei, fie prin asimilarea la forma unor infracţiuni consumate.

2. Situaţii speciale

Dacă persoana care efectuează actele de pregătire sancţionate de lege ajunge şi la consumarea infracţiunii scop, actele de pregătire, deşi au semnificaţie penală proprie, nu pot fi reţinute în concurs cu infracţiunea consumată, întreaga activitale desfăşurată în acest mod (de

pregătire şi executare) trebuind considerată ca unitate infracţională, prin absorbirea infracţiunii mijloc (actul de pregătire) în infracţiunea scop (actul de executare propriu-zis).

În ipoteza în care, actele de pregătire sunt comise de o altă persoană decât aceea care trece la înfăptuirea propriu-zisă a infracţiunii, aceasta va răspunde în calitate de complice de activitatea de executare pe care a înlesnit-o atunci când autorul săvârşeşte cel puţin o tentativă pedepsibilă, desistarea acestuia nefiindu-i profitabilă.

În ipoteza în care, actele preparatorii sunt săvârşite de o altă persoană şi ele întrunesc conţinutul unei infracţiuni distincte, executantul lor va fi sancţionat atât pentru săvârşirea acelei infracţiuni (indiferent dacă aceasta este asimilată la forma tentativei sau a infracţiunii consumate), cât şi pentru complicitate la infracţiunea mai gravă la pregătirea căreia a ajutat.

Bibliografie selectiva:

1. George Antoniu, Tentativa, Bucureşti, 1995, p. 53
2. M.V. - Cihicvadze, M.E. Puşkin şi K. Kuznejova (M. Zolyneak, op. cit, p. 124).
3. A.N. Trainin, Principiile fundamentale ale dreptului penal sovietic, în „Statul şi dreptul sovietic"nr. 10/1947
4. Nicoleta Iliescu, Incriminarea şi sancţionarea actelor preparatorii, în „Studii juridice", Bucureşti, 1965, p. 85
5. Manzini, Tratato di diritto penale italiano, voi. II, Torino, 1926, p. 720; Fr. von Liszt, Trăite de droit penal allemand, voi. I, p. 46, III, Paris 1911, p. 300; P. Bouzat et J. Pinatel, op.cit, p. 291, şi alţii.

CAPITOLUL 3
TENTATIVA (SAU INFRACŢIUNEA NEIZBUTITĂ ORI EŞUATĂ)

SECŢIUNEA1
NOŢIUNE. SEDIUL MATERIEI. CADRU NORMATIV.

În evoluţia progresivă a procesului infracţional, tentativa se încadrează între faza actelor de pregătire şi faza consumării, reprezentând acel segment al activităţii infracţionale care corespunde sensului generic de „încercare nereuşită" a săvârşirii infracţiunii, întrucât, deşi are ca punct de plecare începutul executării infracţiunii (treapta inferioară a tentativei), punctul său terminus este fie întreruperea executării, fie neproducerea rezultatului ilicit (treapta superioară a tentativei).

Noul Cod penal roman (2004) defineşte tentativa prin dispoziţia înscrisă în art.34 alin. 1, astfel: „Tentativa constă în punerea în executare a intenţiei de a săvârşi infracţiunea, executare care a fost întreruptă sau nu şi-a produs rezultatul".

Art.34 alin. 2 prevede că: „Există tentativă şi în cazul în care consumarea infracţiunii nu a fost posibilă datorită insuficienţei sau defectuozităţii mijloacelor folosite ori datorită împrejurării că, în timpul când s-au săvârşit actele de executare, obiectul lipsea de la locul unde făptuitorul credea că se află".

Prin dispoziţia înscrisă în art.34 alin. 3 din Codul Penal, se consacră principiul imposibilităţii constituirii tentativei în situaţia când, datorită modului cum a fost concepută executarea, consumarea infracţiunii este destinată în mod absolut eşecului.

SECŢIUNEA 2

CONDIŢIILE DE EXISTENŢĂ ALE TENTATIVEI CA INFRACŢIUNE ATIPICĂ

Ca orice formă a infracţiunii, şi tentativa trebuie să întrunească cerinţele de bază ale infracţiunii ce caracterizează trăsăturile esenţiale ale acesteia, în sensul că:

- trebuie să fie prevăzută de legea penală;
- trebuie să se exprime printr-o punere în executare eşuată a unei anumite infracţiuni;
- trebuie să fie comisă cu vinovăţie.

1. Cât priveşte cerinţa prevederii în legea penală, tentativa poate fi reţinută ca infracţiune atipică numai în acele legislaţii şi numai în măsura în care acestea o incriminează şi sancţionează.

Legislaţia noastră consacră, prin dispoziţia înscrisă în art.35 din Codul penal, principiul că „tentativa la crimă se pedepseşte întotdeauna, iar tentativa la delict numai când legea prevede aceasta.

2. Cât priveşte cerinţa vinovăţiei, din cuprinsul formulării art. 34 din noul Cod Penal, în sensul că tentativa constă în punerea în executare a „intenţiei de a săvârşi o infracţiune", rezultă, că, aceasta nu se poate realiza decât cu intenţie, indiferent de modalitatea acesteia.

3. Cât priveşte cerinţa elementului material aceasta are în vedere mai multe particularitati.

SECŢIUNEA 3

STRUCTURA TENTATIVEI. MODALITĂŢI. LIMITE DE INCIDENŢĂ.

Studierea elementului material în cazul tentativei presupune, luarea în considerare a problematicei şi particularităţilor ce privesc începutul de executare, modalităţile de bază rezultând din specificitatea eşuării faptei şi cauzele ce o determină, câmpul de incidenţă, în diversele sale modalităţi, precum şi tipurile de infracţiuni la care tentativa nu e posibilă din punct de vedere obiectiv.

1. Începutul de executare (sau treapta inferioară a tentativei)

Problema începutului de executare este specifică tuturor modalităţilor de existenţă a tentativei, determinând, sub aspect material, unicul criteriu de distincţie între faza actelor de pregătire, pe de o parte, şi trecerea la executarea infracţiunii, pe de altă parte. Astfel, s-au formulat mai multe teorii:

I. Teoriile subiective

II. Teoriile obiective

III. Teoriile formale

IV. Teoriile mixte

2. Modalităţi normative ale tentativei

A. După criteriul gradului de realizare a executării - potrivit art. 34 al.1din noul Cod penal - modalităţile normative ale tentativei sunt următoarele:

a. Tentativa întreruptă, neterminată sau imperfectă ce se realizează în situaţia în care executarea faptei a fost întreruptă, deci împiedicată să se desfăşoare până la capăt, constituindu-se doar dintr-un început de executare (cu toată problematica, acestuia) şi un fragment sau o parte a executării.

b. Tentativa fără efect, perfectă sau terminată se realizează într-o modalitate normativă ce se caracterizează prin realizarea integrală de către făptuitor a acţiunii prevăzute de lege, dar fără ca rezultatul să se fi produs, indiferent din ce cauză.

B. După natura cauzelor care determină eşuarea consumării - potrivit art.34 alin. 2 din Codul penal - modalităţile normative ale tentativei sunt următoarele:

a. Tentativa proprie există atunci când, sub raportul condiţiilor avute în vedere de infractor, cât şi al mijloacelor folosite, activitatea de executare realizată este aptă, proprie desfăşurării tuturor actelor de executare, cât şi atingerii rezultatului urmărit de acesta.

b. Tentativa improprie se caracterizează, în opoziţie cu tentativa proprie, prin caracterul impropriu al mijloacelor folosite, precum şi prin lipsa obiectului material al infracţiunii de la locul unde făptuitorul credea că se află.

c.Tentativa relativ improprie se caracterizează prin aceea că, deşi mijloacele folosite de infractor au un caracter impropriu, în cazul concret examinat, ele sunt totuşi apte, prin natura lor, să producă rezultatul în alte condiţii mai favorabile.

d. Tentativa absolut improprie se caracterizează prin imposibilitatea absolută a producerii rezultatului urmărit, imposibilitate care este datorată, conform art. 34 alin. 3 din Codul penal, „modului cum a fost concepută executarea".

- Tentativa absolut improprie nu trebuie confundată cu infracţiunea putativă, care există atunci când, deşi persoana ce săvârşeşte o faptă o consideră infracţiune, în realitate, aceasta nu este considerată ca atare, nefiind incriminată, cum ar fi în prezent la noi homosexualitatea.

3. Limitele de incidenţă ale tentativei sub raportul elementului material

Aşa cum a rezultat din prezentarea şi examinarea conceptului şi a condiţiilor sale materiale de existenţă, tentativa nu e posibilă la toate infracţiunile, iar în cazul altora, nu e posibilă în toate modalităţile.

SECŢIUNEA 4
INCRIMINAREA TENTATIVEI ÎN SISTEMUL NOULUI COD PENAL ROMÂN (2004)

Noul Cod penal român a adoptat o soluţie similară cu cea din majoritatea legislaţiilor occidentale care împart infracţiunile în crime şi delicte. Astfel, în ceea ce priveşte tentativa la crimă, potrivit art.35 aceasta se pedepseşte întotdeauna, deci s-a introdus teza incriminării nelimitate, pe când în ce priveşte tentativa la delicte potrivit art.35 aceasta se pedepseşte numai când legea prevede acest lucru, deci s-a instituit teza incriminării limitate, evident la anumite delicte mai grave.

SECŢIUNEA 5
SANCŢIONAREA TENTATIVEI

1. Concept

Şi cu privire la sancţionarea tentativei pedepsibile s-au formulat mai multe sisteme. Cunoscute în funcţie de criteriile propuse, sistemele de bază sunt, în esenţă, sistemul parificării şi sistemul diversificării.

2. Sistemul noului Cod penal (2004)

Noul Cod penal (2004) a instituit prin dispoziţiile art.35 al.2, în cazul persoanei fizice principiul diversificării, în sensul că indiferent dacă este vorba de crime sau delicte pedeapsa tentativei este „pedeapsa imediat inferioară categoriei de pedeapsă prevăzută de lege pentru infracţiunea consumată, dacă legea nu prevede altfel".

Cât priveşte persoana juridică noul cod prevede prin art.35 al.3 că „tentativa se sancţionează cu o amendă cuprinsă între minimul special şi maximul special al amenzii prevăzute de lege pentru infracţiunea consumată, reduse la jumătate, dacă legea nu prevede altfel" (ceea ce se poate întâmpla în mod excepţional pentru unele infracţiuni mai grave). „La această pedeapsă se poate adăuga una sau mai multe din pedepsele complementare, cu excepţia dizolvării persoanei juridice". Cu alte cuvinte se prevede principiul înjumătăţirii pedepsei principale a amenzii, cu posibile excepţii.

SECŢIUNEA 6

CAUZELE DE NEPEDEPSIRE A TENTATIVEI, ÎN CE PRIVEŞTE PERSOANA AUTORULUI

În ce priveşte autorul, Codul Penal român instituie două cauze legale, obligatorii şi generale de nepedepsire a tentativei, prima sub denumirea de **desistare** pentru ipoteza tentative întrerupte (sau imperfecte), secunda sub denumirea de **împiedicare a producerii rezultatului** pentru ipoteza tentativei fără efect sau perfecte. Astfel, potrivit art.36 al.1 „nu se pedepseşte făptuitorul care s-a desistat ori a împiedicat mai înainte de descoperirea faptei producerea rezultatului" sau potrivit art.36 al.2 „dacă actele îndeplinite până în momentul desistării sau împiedicării producerii rezultatului constituie o altă infracţiune, se aplică pedeapsa pentru acea infracţiune".

1. Desistarea

I. Noţiune. Preluând soluţia consacrată în Codul penal anterior, legiuitorul din 2004 introduce, prin dispoziţia înscrisă în art.36 al.1, desistarea ca o cauză generală de nepedepsire cu vocaţia de aplicare exclusivă prin modalitatea tentativei întrerupte şi în beneficiul exclusiv al autorului.

II. Condiţii:

A. Desistarea trebuie să constea într-o întrerupere, încetare sau curmare a executării începute care să se producă mai înainte ca aceasta să se fi terminat.

B. Desistarea trebuie sa fie voluntară

C. Desistarea trebuie să se producă mai înainte de descoperirea faptei

III. Efectele desistării. În sistemul dispoziţiilor înscrise în art.36 din Codul Penal, desistarea îşi produce efectele de cauză legală de nepedepsire numai cu privire la autor, în cazul faptelor comise în participaţie - coautorat, instigare sau complicitate - desistarea autorului nu va atrage nici un fel de consecinţe de impunitate faţă de colaboratori.

2. Împiedicarea producerii rezultatului

I. Concept. În sistemul Codului nostru penal, împiedicarea producerii rezultatului este reglementată prin aceeaşi dispoziţie care consacră şi desistarea, şi anume art 36 alin. 1 din Codul penal.

În sensul dispoziţiitor mai sus arătate, prin împiedicarea producerii rezultatului vom înţelege acea cauză generală de nepedepsire care intervine în cazul tentativei perfecte, constând în atitudinea făptuitorului de a împiedica producerea rezultatului de bunăvoie şi mai înainte ca fapta sa să fi fost descoperită.

II. Condiţiile împiedicării producerii rezultatului.

A. Intervenirea unei activităţi de împiedicare efectivă a producerii rezultatului, după epuizarea executării şi mai înainte de producerea acestuia.

B. o manifestare de voinţă liberă a făptuitorului, o renunţare evidentă şi definitivă la scopul ilicit urmărit

C. împiedicarea producerii rezultatului trebuie să aibă loc mai înainte ca fapta să fie descoperită.

III. Efectele împiedicării producerii rezultatului

În sensul art. 36 alin. 1 din Codul penal, împiedicarea producerii rezultatului (ca şi desistarea), antrenând efectul nepedepsirii tentativei săvârşite, consecinţele impunităţii prevăzute se vor răsfrânge numai asupra autorului.

Ca şi în cazul desistării, şi în cazul împiedicării producerii rezultatului, art.36 alin. 2 din Codul penal conţine o dispoziţie firească, în sensul că, dacă actele efectuate până în momentul împiedicării consumării constituie, prin ele însele, o infracţiune, se va aplica pedeapsa pentru acea infracţiune.

Bibliografie selectiva:

1. *Tentativa, Editura Societăţii „Tempus", Bucureşti, 1995, p. 88*
2. *Traite theoretique et pratique du droit penal francais, Paris, Tom I, pp. 475-476*
3. *Tentativa, Bucureşti, 1995, pp. 80-87*
4. *T.S., dec. pen. 663/1966, C. D. 1966, p. 320*
5. *TS., s.p.d. 1215/1977, V. Papadopol, S. Daneş, Repertoriu de practică judiciară în materie penală pe anii 1981-1'985, 1988, p. 375*
6. *T.S., s p d. 2340/1980, RRD nr 7/1970, p. 64*
7. *T.S, s.p.d. 1086/1981, RRD nr. 8/1981, p. 65*
8. *Judecătoria Sectorului IV, Bucureşti, s. p. 101 din 1978, Repertoriu, 1981-1985, V Papadopol şi alţii, p. 171*
9. *T.S.,spd. 1080/1978, RRD nr. 11/1978, p. 67*
10. *Desistarea voluntară, în Revista de Drept Penal - anul II, nr. 3, iulie-sept., 1995, p. 18*

CAPITOLUL 4
INFRACŢIUNEA CONSUMATĂ (FAPT PENAL CONSUMAT)

SECŢIUNEA 1
NOŢIUNE. CARACTERIZARE

În desfăşurarea acţiunii criminale, iter criminis atinge ultima etapă o dată cu lezarea valorii ocrotite de lege, etapă denumită a consumării infracţiunii sau a faptului penal consumat, care este şi forma perfectă sau tipică a infracţiunii.

SECŢIUNEA 2
MOMENTUL CONSUMĂRII ŞI DETERMINAREA SA

De principiu, momentul consumării se realizează prin îndeplinirea tuturor cerinţelor de incriminare ale infracţiunii date, el coincizând şi cu momentul săvârşirii acesteia. Momentul consumării prezintă particularităţi distinctive funcţie de anumite structuri ale elementului material al infracţiunii.

1. în cazul distincţiei dintre infracţiunile de rezultat şi cele de atitudine
2. in materia infracţiunilor de inacţiune sau omisive
3. in cazul infracţiunilor de execuţie promptă
4. În cazul infracţiunilor complexe
5. In cazul infracţiunilor de durată
6. În cazul infracţiunilor continuate
7. În cazul infracţiunii de obicei
8. În cazul infracţiunii de acţiuni sau inacţiuni repetate

SECŢIUNEA 3
IMPORTANŢA DETERMINĂRII MOMENTULUI CONSUMĂRII

Determinarea momentului consumării prezintă un interes deosebit mai ales sub aspectul fixării datei săvârşirii infracţiunii, în funcţie de care intervine aplicarea unor instituţii ale dreptului penal, cum ar fi aplicarea legii penale în timp, calcularea termenului de prescripţie, incidenţa recidivei, incidenţa unor legi de amnistie sau graţiere etc.

CAPITOLUL 5
FAZA EPUIZĂRII ŞI INFRACŢIUNEA FAPT PENAL EPUIZAT

SECŢIUNEA 1
NOŢIUNE. MODALITĂŢI

1. Faza faptului epuizat constă fie în activitatea de continuare a infracţiunii, fie în amplificarea rezultatului peste pragul sau limita necesară consumării dincolo de momentul

consumării. Ea are ca punct de plecare momentul consumării, iar ca punct de sfârşit, momentul epuizării faptei penale, reprezentând o formă derivată, mai mult ca perfectă, atipică a infracţiunii.

2.Faza epuizării poate interveni în două modalităţi: a prelungirii acţiunii dincolo de pragul consumării şi a amplificării rezultatului după consumare.

A. Din punctul de vedere al posibilităţii prelungirii acţiunii infracţionale în timp şl dincolo de momentul consumării, faptul penal epuizat se poate realiza, mai ales, în cazul infracţiunilor continue, continuate, de obicei sau de acţiuni sau în acţiuni repetate.

B. Din punctul de vedere al amplificării urmării materiale dincolo de momentul consumării infracţiunii, doctrina menţionează aşa-zisele infracţiuni progresive.

SECŢIUNEA 2
CONSECINŢELE JURIDICE ALE CONSUMĂRII ŞI EPUIZĂRII INFRACŢIUNII

Distincţia dintre cele două modalităţi de bază ale epuizării prezintă interes şi sub aspectul particularizării unor consecinţe jundice pe care le implică - de la o modalitate la alta - momentul consumării în raport cu momentul epuizării.

În ce priveşte momentul consumativ, este de necontestat că acesta fixează atât parametrii încadrării juridice a faptei şi pe cei ai individualizării răspunderii penale şi ai pedepsei, cât şi data săvârşirii infracţiunii, cu toate implicaţiile pe care aceasta le antrenează în planul incidenţei unor instituţii ale dreptului penal, cum sunt cele referitoare la aplicarea legii penale în timp şi spaţiu, la prescripţia răspunderii penale, la intervenţia unor acte de clemenţă (amnistie sau graţiere) etc.

Cât priveşte momentul epuizării, el atrage, după caz, fie deplasarea asupra sa a unora dintre consecinţele juridice pe care le presupune consumarea, fie antrenarea unor consecinţe juridice specifice, diferenţierea operând în funcţie de modalitatea epuizării.

Bibliografie selectiva:

1. C. Bulai, op. cit, voi. I, p. 179 (1992); C. Mitrache, Drept penal - Partea Generală. Univ.Bucureşti, 1983. pp. 112-113

2. Ştefan Matescu, Infracţiunea progresivă, Momentul consumării în „Studii de drept românesc", serie nouă, nr. 3-4, iulie-dec. 1991, Editura Academiei Române p. 190

3. Culegere de decizii ale T.S., 1987, p. 12

4. Infracţiunea progresivă, în „Studii de Drept Românesc", serie nouă nr 3-4 iulie-dec. 1991, p.195-204.

TITLUL IV

MODALITĂŢI ALE INFRACŢIUNII, REZULTÂND DIN DIVERSITATEA FORMELOR DE MANIFESTARE. CATEGORIILE DE INFRACŢIUNI (UNITATEA ÎN DIVERSITATE)

CAPITOLUL 1
MODALITĂŢILE SĂVÂRŞIRII INFRACŢIUNII (MODALITĂŢILE DE STRUCTURA, NORMATIVE ŞI FAPTICE)

Generalităţi

Deşi ca entitate juridică, infracţiunea este unitară, aceasta prezintă forme, structuri şi modalităţi extrem de variate de exprimare. Acestea pot fi:

- modatităţile de structură instituţională sau tipologică;
- modalităţile normative;
- modalităţile faptice, fiecare dintre acestea abordând diversitatea unităţii infracţiunii din alt unghi.

SECŢIUNEA 1
MODALITĂŢILE DE STRUCTURĂ INSTITUŢIONALĂ SAU TIPOLOGICĂ

În sensul modalităţilor de structură tipologică ne referim la toate formele de exprimare şi consacrare ale infracţiunii, cum ar fi, pe de o parte, noua clasificare a infracţiunilor în crime şi delicte, clasificarea în infracţiuni comise de persoana fizică şi distinct cele comise de persoana juridică, clasificarea infracţiunii în forme ale unităţii naturale sau legale, cum ar fi infracţiunea simplă, infracţiunea continuată, infracţiunea complexă, de obicei etc. şi, în sfârşit, clasificarea în infracţiuni tipice şi atipice, rezultate din executare sau pluralitatea de infracţiuni.

SECŢIUNEA 2
MODALITĂŢI NORMATIVE

În vederea incriminării actelor de conduită ilicită în tipare sau potrivit unor modele normative de natură a acoperi varietatea şi complexitatea situaţiilor posibile atât în diversificarea manifestării infracţiunii în general – ca instituţie penală de bază – cât şi în cazuistica fiecărui conţinut strict specializat al unei anume infracţiuni, legiuitorul foloseşte diferite modalităţi normative de reflectare a acestora, fie în planul reglementării unor reguli sau instituţii din partea generală (valabile pentru toate speciile de infracţiuni la care se referă), fie în planul reglementării conţinuturilor unor infracţiuni.

SECŢIUNEA 3
MODALITĂŢI FAPTICE

Spre deosebire de modalităţile normative cu relevanţă atât în planul tehnicii legislative cât şi în al regimului juridico-penal al unora sau mai multor infracţiuni şi care vizează modele sau tipare de cele mai multe ori formal prefigurate (cu excepţia modalităţilor neconsacrate în sfera dreptului pozitiv, dar recunoscute în doctrină), modalităţile faptice, reprezentând expresii particularizate ale variantelor normative, nu prezintă decât un interes pur judiciar, cazuistic, conţinutul lor concret individual servind doar la recunoaşterea şi identificarea condiţiilor de incriminare prevăzute în modalitatea normativă, deci la corecta încadrare juridică a faptei, cât şi la justa individualizare a răspunderii penale a făptuitorului.

CAPITOLUL 2
CATEGORIILE DE INFRACŢIUNI REZULTÂND DIN MODALITĂŢILE DE STRUCTURA A INFRACŢIUNII

SECŢIUNEA 1
GENERALITĂŢI

Infracţiunea se constituie ca o entitate juridico-penală distinctă, corespunzând totalităţii elementelor de ordin subiectiv şi obiectiv care alcătuiesc conţinutul juridic al infracţiunii.

Entitatea nu poate exista însă în afara unităţii sale constitutive, indiferent de diversitatea împrejurărilor sau a aspectelor de ordin concret individual pe care le îmbracă.

În acelaşi timp unitatea infracţiunii se manifestă prin intermediul unor structuri infracţionale extrem de diversificate, infracţiunea ca instituţie penală regăsindu-se întotdeauna prin trăsăturile ei esenţiale în această diversitate.

SECŢIUNEA 2
MODALITĂŢILE UNITĂŢII INFRACŢIUNII

Unitatea infracţiunii poate fi *naturală* sau *legală,* după cum fapta penală reprezintă o entitate subiectiv-obiectivă naturală sau este rezultatul unei creaţii a legii penale. Fiecare din cele

două modalităţi ale unităţii infracţionale se exprimă prin intermediul unor forme de structuri specifice şi diverse.

Unitatea legală există numai ca o creaţie a legii penale şi se caracterizează prin reunirea în conţinutul şi structura uneia şi aceleiaşi infracţiuni a două sau mai multe acţiuni sau inacţiuni ori acte care uneori pot constitui, fiecare în parte, infracţiuni de sine stătătoare, dar săvârşite împreună îşi pierd individualitatea proprie devenind părţi strict corelate ale conţinutului şi structurii unei unităţi infracţionale independente, constituite prin voinţa legii.

CAPITOLUL 3
FORMELE ENTITĂTII (UNITĂŢII) NATURALE A INFRACŢIUNII

SECŢIUNEA 1
INFRACŢIUNEA SIMPLĂ

Infracţiunea simplă este structura cea mai frecvent întâlnită în legislaţia penală şi constă într-o singură acţiune sau inacţiune realizată fie printr-un act unic fie prin mai multe acte reluate într-o succesivitate funcţională imediată asupra aceluiaşi obiect ocrotit de legea penală şi care nu necesită prin însăşi natura ei o prelungire a elementului material în timp.

SECŢIUNEA 2
INFRACŢIUNEA CONTINUĂ

a). Concept

În situaţia în care infracţiunea se caracterizează prin săvârşirea elementului său material, printr-o acţiune sau inacţiune care se prelungeşte în timp, prin însăşi natura ei şi ca o cerinţă indispensabilă a consumării acelei infracţiuni, ne aflăm în prezenţa infracţiunii continue.

b). Modalităţi

Cum pe parcursul realizării elementului material de durată al acestei infracţiuni pot apare şi momente fireşti de întrerupere, de pauză, dictate de specificul activităţilor desfăşurate, ştiinţa dreptului penal face distincţie între infracţiunile continue permanente - care nu suferă nici un fel de întrerupere, şi infracţiunile continue succesive - care permit astfel de întreruperi .

c). Efecte

Infracţiunea continuă fiind, prin însăşi natura ei, o activitate penală care necesită o anume desfăşurare în timp, principalele probleme care le indică sunt cele referitoare la formele pe care le poate îmbrăca în cazul desfăşurării pe etapele posibile ale lui iter criminis.

SECŢIUNEA 3
INFRACŢIUNEA DEVIATĂ

Există infracţiune deviată în două ipoteze: *prima*, denumită şi *aberatio ictus* - când acţiunea sau inacţiunea realizată de făptuitor deviază independent de voinţa acestuia, asupra altui obiect sau altei persoane decât cea vizată şi *a doua*, denumită *error in objecto* sau, după caz, *error in personam* când tot din greşeala făptuitorului – care confundă lucrurile – acţiunea sau

inacţiunea ilicită aduce atingere altul obiect material sau altei persoane vătămate decât cea vizată de infractor.

Ambele variante se întemeiază pe eroarea făptuitorului una implicând eroarea asupra acţiunii, cealaltă eroarea asupra obiectului sau persoanei vătămate.

CAPITOLUL 4
FORMELE UNITĂŢII LEGALE DE INFRACŢIUNE

SECŢIUNEA 1
INFRACŢIUNEA CONTINUATĂ (SAU SUCCESIVĂ)

I. Noţiune şi caracterizare

Codul penal din 1969 defineşte, prin dispoziţiile art. 41 alin. 2, infracţiunea continuată astfel „Infracţiunea este continuată când o persoană săvârşeşte la diferite intervale de timp, dar în realizarea aceleiaşi rezoluţii, acţiuni sau inacţiuni care prezintă, fiecare în parte, conţinutul aceleiaşi infracţiuni". Noul Cod penal (2004) are aceeasi definiţie în art.55 al.2.

II. Condiţiile de existenţă ale infracţiunii continuate

A. O pluralitate de acţiuni sau inacţiuni săvârşite la intervale diferite de timp

B. Acţiunile sau inacţiunile să prezinte fiecare în parte conţinutul aceleiaşi infracţiuni

C. Acţiunile sau inacţiunile să fie săvârşite în baza aceleiaşi hotărâri infracţionale

D. Acţiunile sau inacţiunile să fie săvârşite de aceeaşi persoană

III. Data săvârşirii infracţiunii continuate

Datorită dificultăţilor de aplicare ce s-ar putea ivi în cazul lipsei unei reglementări legale, Codul penal a prevăzut prin dispoziţia înscrisă în art. 138 alin. 3, că infracţiunea continuată se consideră săvârşită la data comiterii ultimei acţiuni sau inacţiuni ce o constituie.

IV. Locul săvârşirii infracţiunii continuate

Infracţiunea continuată se consideră săvârşită pe teritoriul ţării noastre atunci când numai unul din actele componente ori toate actele ce o compun ori numai rezultatul ei s-a produs pe teritoriul ţării noastre. Tot criteriul ubicuităţii se aplică conform art. 30 alin. ultim din Codul de procedură penală şi pentru stabilirea competenţei teritoriale a organelor judiciare române.

V. Cadrul infracţiunii continuate

În general, orice infracţiune poate fi săvârşită în condiţiile art. 55 al.2 din noul Codul penal, cu excepţia acelor care prin însăşi specificul comportamentului antisocial pe care-l reflectă nu se pot fracţiona în timp.

SECŢIUNEA 2
INFRACŢIUNEA COMPLEXĂ

I. Noţiune. Caracterizare

Codul penal român din 1969 a consacrat o definiţie legală prin dispoziţia înscrisă în art. 41 alin. 3, potrivit căreia: „infracţiunea este complexă când în conţinutul său intră ca element sau ca circumstanţă agravantă o acţiune sau inacţiune care constituie ea însăşi o faptă prevăzută de

legea penală", definiţie reluată şi în noul Cod penal în art.55 al.3 cu modificarea expresiei de „circumstanţă agravantă" ca „element circumstanţial agravant", care este mai exactă.

Infracţiunea complexă învederează o structură aparte. De principiu, legătura pe care se întemeiază constituirea rezultată din reunirea altor infracţiuni complexe rezultă fie dintr-o relaţie de tipul mijloc-scop existentă între faptele reunite, fie de tipul premisă-consecinţă (consecvenţional), existentă între o anume infracţiune şi urmările sale posibile.

II. Formele de infracţiuni complexe

A. Infracţiunea complexă ca infracţiune tip este creată prin includerea sau reunirea în conţinutul său, la nivelul variantei de bază, ca element constitutiv, a unei acţiuni sau inacţiuni ce constituie prin ea însăşi o faptă prevăzută de legea penală.

B. Infracţiunea complexă ca variantă agravantă se caracterizează prin aceea că reuneşte în conţinutul său agravat (varianta calificată a infracţiunii), o faptă care este prevăzută şi ca infracţiune de sine stătătoare, dar care săvârşită în condiţiile de agravare a infracţiunii de bază îşi pierde autonomia proprie, constituindu-se ca agravantă legală a acesteia.

III.Modalităţi

În forma sa tip, şi anume a infracţiunii complexe propriu-zise, infracţiunea complexă se poate realiza în două modalităţi: prin reunirea în conţinutul de bază al infracţiunii complexe a conţinuturilor a două infracţiuni distincte, care prin efectul şi în condiţiile reunirii îşi pierd autonomia, sau prin absorbirea unei infracţiuni de către alta.

În ceea ce priveşte infracţiunea complexă cu variantă agravantă şi ea prezintă două modalităţi.

IV. Alte particularităţi şi implicaţii

Infracţiunea complexă presupunând reunirea in cadrul uneia şi aceleiaşi unităţi infracţionale a conţinuturilor a două sau mai multe infracţiuni, va prezenta şi aspecte particulare de structură rezultate întocmai din faptul reunirii a mai multor conţinuturi şi în temeiul a mai multor feluri de relaţie.

V. Efectele juridice ale infracţiunii complexe

De regulă, infracţiunea complexă nu necesită o prelungire în timp, nici a acţiunilor sau inacţiunilor reunite şi nici a consecinţelor acestora, iar infracţiunile reunite nu produc efecte separate.

Ca atare, infracţiunile reunite nu pot cădea separat sub incidenţa unor eventuale acte de clemenţă, ca amnistia sau graţierea.

Infracţiunea complexă se consideră, de asemenea, consumată, numai prin realizarea integrală a elementelor materiale ce o compun, atât la nivelul infracţiunii de bază, cât şi a celei de conţinut calificat si al producerii rezultatului prevăzut de lege.

VI. Sancţionarea infracţiunii complexe nu atrage vreo agravare specială (facultativă sau obligatorie) a pedepsei

Ţinând însă seama de caracterul complex al acestei infracţiuni, legiuitorul a inclus art. 43 din Codul penal (1969), respectiv art.56 din noul Cod, dispoziţia potrivit căreia dacă după condamnarea definitivă a făptuitorului pentru o infracţiune complexă, acesta este judecat şi pentru alte acţiuni sau inacţiuni, care intră în conţinutul constitutiv al aceleiaşi infracţiuni, se stabileşte o nouă pedeapsă, la aplicarea căreia judecătorul va ţine seama de infracţiunea săvârşită în întregui ei şi care nu poate fi mai uşoară decât cea pronunţată anterior (respectându-se astfel puterea lucrului judecat al primei hotărâri atât în ceea ce priveşte faptele iniţiale reţinute, cât şi pedeapsa aplicată anterior).

SECŢIUNEA 3
INFRACŢIUNEA DE OBICEI

I. Noţiune. Caracterizare

Codul penal român nu defineşte infracţiunea de obicei şi în genere, nu conţine prevederi cu caracter general care să se refere la această modalitate infracţională. Cu toate acestea, partea specială a legii penale române consacră această modalitate de structură, în cazul câtorva infracţiuni care prin specificul construcţiei lor juridice reprezintă o aplicaţie şi o expresie a acestei modalităţi.

În criminologie şi în ştiinţa dreptului penal, conceptul de infracţiune de obicei sau de obişnuinţă reprezintă acel tip de structură al comportamentului infracţional care se realizează prin reiterarea faptei incriminate de un număr de ori, suficient de mare pentru ca din conţinutul acestor repetări să rezulte caracterul de obicei, de obişnuinţă sau de îndeletnicire a întregii activităţi ilicite.

II. Structura

Infracţiunea de obicei este, deci, o infracţiune unică, creată de legiuitor dintr-o pluralitate de fapte de acelaşi fel, ce corespund prin trăsăturile lor faptei incriminate, dar care nu pot constitui infracţiune decât dacă se săvârşesc într-o succesiune de acte repetate de aşa natură încât să denote obişnuinţa făptuitorului.

III. Efecte

În ce priveşte momentul consumării, acesta va coincide cu acela al săvârşirii numărului necesar de acte sau acţiuni care va denota existenţa obiceiului.

În cazul în care infracţiunea de obicei se va săvârşi şi dincolo de momentul consumării ei toate actele săvârşite prin amplificarea acţiunii se vor integra în conţinutul aceleiaşi infracţiuni, astfel încât stabilirea datei ce interesează curgerea termenului de prescripţie a incriminării, aplicarea legii penale în timp, intervenirea amnistiei sau graţierii etc. se va face în funcţie de momentul terminării ultimei acţiuni.

IV. Sancţionarea infracţiunii de obicei

Infracţiunea de obicei se pedepseşte la fel ca şi infracţiunea simplă, legiuitorul român neprevăzând nici o agravantă legală pentru săvârşirea ei (ca în ipoteza infracţiunii continuate).

Cu toate acestea, în raport cu întinderea şi conţinutul concret al activităţii de obicei desfăşurate şi, mai ales, în raport de partea de activitate realizată de infractor peste momentul necesar consumării ei, apreciind atât gravitatea reală a faptei, cât şi gradul de perseverenţă a făptuitorului, instanţa de judecată va trebui să asigure aplicarea unei sancţiuni, care să reflecte o individualizare cât mai corectă şi nuanţată a răspunderii penale.

SECŢIUNEA 4
INFRACŢIUNEA DIN ACŢIUNI SAU INACŢIUNI REPETATE

I. Noţiune

Infracţiunea din acţiuni sau inacţiuni repetate este acea formă a unităţii legale care se caracterizează prin săvârşirea unui număr nedeterminat de acţiuni sau inacţiuni, repetate în baza aceleiaşi conduite subiective şi aducând atingerea aceleiaşi valori, dar în condiţiile antrenării unor urmări imediate specifice. Codul penal actual nu defineşte conceptul de infracţiune din acţiuni sau inacţiuni repetate şi nici nu conţine incriminări de această natură în partea sa specială.

II. Structura

Prin specificul lor, infracţiunile de acţiuni sau inacţiuni repetate nu determină numărul de repetări necesare pentru existenţa infracţiunii. Acest număr apare însă ca suficient din momentul apariţiei unor urmări imediate anume prevăzute de lege pagube materiale, tulburări ale bunului mers al unităţii etc.

III. Efecte

Infracţiunea de acţiuni sau inacţiuni repetate, fiind o creaţie a legii, pe structura unui număr de acţiuni sau inacţiuni de acelaşi fel prin a căror săvârşire se produc urmări imediate specifice, consumarea infracţiunii se va realiza numai în momentul întrunirii tuturor condiţiilor prevăzute de lege pentru existenţa acesteia deci inclusiv a producerii rezultatului.

În funcţie de producerea rezultatului, care poate fi amplificat uneori şi peste momentul consumativ, se va stabili şi data săvârşirii faptei penale în întregul ei, ca punct de plecare al aplicării legii penale în timp, al incidenţei prescripţiei sau a amnistiei ori graţierii etc.

IV. Sancţiune

Infracţiunea din acţiuni sau inacţiuni repetate este sancţionată în mod obişnuit, ca şi o infracţiune simplă, amplificarea peste anumite limite a urmării specifice putând atrage însă variante calificate.

In cazul descoperirii unor noi acte componente ale aceleaşi infracţiuni colective în cursul judecăţii se procedează la extinderea acţiunii penale, la judecarea infracţiunii în întregul ei, fie la restituirea cauzei la procuror în vederea completării urmăririi penale.

Bibliografie selectiva:

1. T.S., Dec. de îndrumare nr. 1/1963, C. D. 1963, p. 52.

2. V. Papadopol, Aspecte ale raporturilor dintre infracţiunea continuată şi formele de participare, Justiţia nouă" nr. S/1964

3. Petrovici, Discuţii în legătură cu cerinţa repetabilităţii acţiunii de complicitate la infracţiunea continuă şi de obicei, „Dreptul" nr. 10-11/1991, p. 65-69

4. M C. Ardeleanti (I), V. Dobrinoiu (If), Unele aspecte ale infracţiunii de luare de mită în formă continuată nr: 12/1981, pp. 41 şi urm.

5. Donn Ciuncan, Infracţiunea de luare de mită în formă continuată, „Dreptul" nr. 4-5/'91, pp.70-73

6. G Antoniu, Consideraţii asupra unor instituţii de drept penal; desistarea voluntară, articipare, infracţiune continuată şi confiscarea specială, în RRD nr. 11/1968, p.105

7. T.S. , s.p.d. 214 din 1971, RRD nr. 1/1972, p. 15S, TM Bucureşti, D 2583/1973, RRD '11/1970, p. 63

8. M. Hemmert, Infracţiunea continuată cu privire specială la infracţiunile în paguba avututului obştesc, s.p. 8/1963, p. 67

9. Mihai Petrovici I, Corneliu Turianu II - Discuţii despre natura juridică şi structura infracţiunii prevăzute de art 178- alin. 3 din Codul Penal, în „Dreptul" nr. 4-5/1991, pp. 55 şi urm.

10.G. Antoniu, Unele reflexii cu privire la tentativă în cazul infracţiunii complexe, RRD nr.10/1983, şi Doru Pavel.

11. TS , s.p.d. 206/1985, RRD nr. 5/1986, p. 85, TS s.p.d. 741/1980, RRD nr. 12/1986, p.63

12.Papadopol, Doru Pavel, Formele unităţii infracţionale în dreptul penal român, Casa de Editură şi Presă „Şansa", Bucureşti, 1992, p. 276

TITLUL V
SAVARŞIREA INFRACŢIUNII DE CĂTRE MAI MULTE PERSOANE (PLURALITATEA DE INFRACTORI)

CAPITOLUL1
PRELIMINARII

SECŢIUNEA I
NOŢIUNEA ŞI CARACTERIZAREA PLURALITĂŢII DE INFRACTORI

Prin pluralitatea de infractori, ştiinţa dreptului penal desemnează situaţia în care aceeaşi infracţiune este săvârşită prin conjugarea eforturilor a două sau mai multe persoane (concurs plurium ad idem delictum).

Deşi pluralitatea de infractori presupune cooperarea a două sau chiar mai multe persoane la săvârşirea aceleiaşi fapte, ea rămâne unitară, fapta penală urmând să primească aceeaşi încadrare juridică, cu diferenţierile ce se impun pentru fiecare din participanţi după modalitatea de participare.

SECŢIUNEA 2
FORMELE PLURALITATII DE INFRACTORI

Ştiinţa dreptului penal consacră trei forme ale pluralităţii de infractori: pluralitatea naturală, pluralitatea constituită şi pluralitatea ocazională (sau participaţia).

1. *Pluralitatea naturală* sau pluralitatea necesară reprezintă acea formă a pluralităţii de infractori care este determinată, în mod necesar de însăşi natura faptei prevăzută de legea penală în sensul că aceasta nu poate fi realizată, în mod natural, decît prin colaborarea a două sau mai multe persoane.
2. *Pluralitatea constituită* , este reprezentată de acele forme ale pluralităţii care există în cazul anumitor infracţiuni care nu pot fi săvîrşite de o singură persoană.
   a) Grupul infracţional organizat
   b) Asocierea în vederea comiterii de infracţiuni
3. *Pluralitatea ocazională (participaţia penală)*

CAPITOLUL 2
PARTICIPATIA PENALĂ (SAU PLURALITATEA OCAZIONALĂ)

SECŢIUNEA 1
SEDIUL NORMATIV AL PARTICIPAŢIEI, DEFINIŢIE, CONCEPŢII DOMINANTE ASUPRA PARTICIPAŢIEI

a. În legislaţia noastră, paticipaţia îşi are sediul reglementării în partea generală a noului Cod penal, în Titlul II, privitor la "infracţiune", rezervîndu-i-se un intreg capitol(V), de la art.37 şi pană la art.44 inclusiv. In acest cadru sunt definite categoriile de participanţi (art.37-40), regimul sancţionar al acestora (art.41-42) şi felurile participaţiei (prin includerea, în dispoziţiile art.44, a participaţiei improprii, inovaţie a Codului penal din 1969).

b. In sensul art.37 din noul Cod penal *"participanţi sunt persoanele care contribuie la săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală în calitate de autori, instigatori sau complici." C*onform dispoziţiilor sus menţionate, *pluralitatea ocazională poate fi definită ca fiind acea formă a pluralităţii de făptuitori care se realizează prin cooperarea la săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală a unui număr de persoane mai mare decît cel cerut de lege , dintre care cel puţin una a acţionat cu intenţie*, fiind enunţate şi modalităţile de cooperare avute în vedere: autoratul, instigarea şi complicitatea.

c. In materia participaţiei penale s-au afirmat două concepţii fundamentale diferite, prima – denumită a *" complicităţii delict distinct*" şi cea de a doua - denumită a *„unităţii infracţiunii"*, ultima consacrată şi în legislaţia noastră.

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE PARTICIPAŢIEI PENALE

Pentru existenţa participaţiei în sensul art.37 şi următorii din Codul penal se cer întrunite mai multe condiţii:

1. Săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală

Condiţia săvărşirii unei fapte prevăzute de legea penală se referă la activitatea autorului, adică a persoanei care realizează executarea elementului material al infracţiunii, fie în forma unei tentative pedepsibile, fie în forma unei infracţiuni consumate (simplă sau calificată), reflectînd cerinţa ca orice act de participaţie să se raporteze la o activitate penală de bază, reprezentată prin fapta autorului.

Sub raportul acestei condiţii, participanţii nu pot exista, în sensul legii penale , independent de autor.

2. Cooperarea mai multor persoane decît numărul de infractori cerut de lege la săvîrşirea infracţiunii

Potrivit legii, cooperarea se poate realiza în una dintre următoarele modalităţi:

- determinarea altor persoane la săvîrşirea unor fapte prevăzute de legea penală urmate de executare, denumită instigare;
- ajutorarea sau înlesnirea în orice moment la comiterea faptei, denumită complicitate ;
- conlucrarea nemijlocită la săvîrşirea faptei autorului , denumită coautorat.

Participaţia este posibilă, de principiu, sub toate formele şi la toate infracţiunile, putînd fi constituită din contribuţii identice (omogene) , ca în cazul coautoratului, sau diferite (ori eterogene), ca în cazul instigării şi complicităţii.

3. Felurile participaţiei penale

Participaţia penală se poate configura în mai multe modalităţi:

- După natura sau felul contribuţiei: participaţia simplă sau omogenă şi participaţia complexă ori eterogenă
- După felul în care contribuţia participanţilor se integrează procesului infracţional: participaţia materială si participaţia morală

- După felul constituirii voinţei criminale a participanţilor: participaţia preordonată şi participaţia spontană
- După momentul în care intervine contribuţia la săvîrşirea infracţiunii faţă de începutul de executare: participaţia anterioară şi cea concomitentă
- După criteriul omogenităţii sau neomogenităţii atitudinii psihice a participanţilor: participaţia proprie şi cea improprie.

Bibliografie selectiva:

1. V.Papadopol,Delimitarea actelor de coautorat de cele de complicitate, Just.Nouă nr.7 , 1963,p.73
2. M.Zolyneak,Concepţia unităţii de infracţiune în materia participaţiei şi implicaţiile ei în cazul succesiunii în timp a legii penale, R.R.D nr.10,1971,p.8o
3. L.Dincu, Participaţia penală indeterminabilă, R.R.D. nr,7,1988,p.29
4. M.Zolyneac, Aspecte ale coautoratului şi complicităţii în literature şi practica judiciară penală, Dreptul nr.1,1990,p.89
5. Iancu Tănăsescu si alţii, Drept penal general , Ed. All Beck, Buc. 2002,p. 316
6. C.Bulai,Manual de drept penal, Ed. All ,Timişoara ,1997, p.431

CAPITOLUL 3
PARTICIPAŢIA PENALĂ PROPRIU-ZISĂ (PERFECTĂ SAU PROPRIE)

SECŢIUNEA 1
NOŢIUNE. SEDIUL NORMATIV. MODALITĂŢI

Participatia penală propriu-zisă, perfectă sau proprie, se caracterizează prin aceea că toţi participanţii indiferent de calitatea lor de instigatori , autori ori complici acţionează cu intenţie, deci cu aceeaşi formă de vinovăţie. Aceasta va opera întotdeauna ca rezultat al unei cooperări ce pune în evidenţă voinţa criminală şi scopul comun pentru toţi făptuitorii

Principalele modalităţi de cooperare în cadrul participaţiei proprii sunt potrivit art.37 din Codul penal autoratul, coautoratul, instigarea şi complicitatea :
- *Autoratul,* presupune potrivit art. 38 din noul Cod penal executarea nemijlocită a elementului material al faptei prevăzute de legea penală ;
- *Coautoratul* - cooperarea mai multor autori la executarea infracţiunii,
- *Instigarea* - determinarea unor persoane la săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală,
- *Complicitatea* - înlesnirea sau ajutorarea săvîrşirii faptei prevăzute de legea penală.

SECŢIUNEA 2
AUTORATUL

I. Definiţie. Sediul normativ. Caracterizare

Noul Cod penal nu defineşte noţiunea de autorat, aceasta urmînd a fi dedusă din formularea art.38, care determină în schimb calitatea de autor astfel : " autor este persoana care săvîrşeşte în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală".

Din examinarea acestui text în lumina dispoziţiilor înscrise în art. 158 din noul Cod penal potrivit căruia prin săvîrşirea infracţiunii se înţelege săvîrşirea oricăreia dintre faptele pe care legea le pedepseşte ca infracţiune consumată sau ca tentativă, precum şi participarea la comiterea acestora ca autor, instigator sau complice, rezultă că autoratul constituie acea formă tipică de manifestare a infracţiunii pe care o realizează persoana care săvîrşeşte în mod nemijlocit fapta prevăzută de lege, indiferent dacă aceasta rămîne în faza tentativei sau trece în fază de infracţiune consumată şi a faptului penal epuizat.

II . Condiţii de existenţă a autoratului:

1. Sub raportul elementului material, deci al condiţiei de a se exprima prin intermediul unei fapte penale de pericol social, autoratul presupune o activtate de săvîrşire nemijlocită a faptei prevăzute de legea penală.
2. Sub raportul elementului moral

Definind calitatea de autor, art. 38 din Codul penal nu condiţionează existenţa acesteia de săvîrşirea faptei prevăzută de legea penală cu vreo formă de vinovăţie penală.

Din examinarea formulării legii şi avînd în vedere modalităţile de participare ce pot însoţi autoratul, şi anume instigarea şi complicitatea – care se săvîrşesc numai cu intenţie- rezultă că autorul poate săvîrşi :

a. infracţiuni de intenţie – cum ar fi omorul , tîlhăria, incestul,etc.
b. infracţiuni din culpă – cum ar fi neglijenţa în serviciu, uciderea din culpă , etc.
c. infracţiuni de praeterintenţie (intenţie depăşită) – cum ar fi lovirile cauzatoare de moarte, tîlhăria calificată prin vătămarea victimei, etc.
d. fapte prevăzute de legea penală săvîrşite fără vinovăţie- ca faptele săvîrşite de minori sub vîrsta de 14 ani, de iresponsabili sau de persoanele inocente.

3. Sub raportul formal

În concepţia legislaţiilor moderne, autoratul reprezintă modalitatea tipică de săvîrşire a infracţiunii indiferent dacă este privită sub raportul participaţiei penale sau a fazelor posibile de desfăşurare a executării infracţiunii .

În acest sens, art.37 din noul Cod penal enumerînd participanţii ,menţionează în primul rînd autorii, iar art.158 din Codul penal definind sintagma de săvîrşire a unei infracţiuni precizează că prin ea se înţelege mai întîi săvîrşirea faptei penale, ca tentativă sau ca infraţiune consumată, de către autor.

SECTIUNEA 3
COAUTORATUL

1.Definiţie

Codul penal nu defineşte noţiunea de coautorat, limitîndu-se prin art. 38 să definească pe autor ca fiind" o persoană care săvîrşeşte nemijlocit fapta prevăzută de legea penală"

Pornind de la definiţia autorului, coautoratul poate fi definit ca acea formă a participaţiei în care două sau mai multe persoane contribuie nemijlocit – prin acţiuni simultane sau succesive- la săvîrşirea unei fapte prevăzută de legea penală, în baza unei voinţe comune.

2.Condiţiile coautoratului.

A. În ceea ce priveşte elementul formal al infracţiunii, coautoratul presupune cooperarea a două sau mai multe persoane la săvîrşirea nemijlocită, împreună, a unor fapte prevăzute de legea penală, fiecare în parte avînd calitatea de autor.

În acest sens art.38 din noul Cod penal prevede că dacă mai multe persoane săvîrşesc nemjlocit, împreună, o faptă prevăzută de legea penala, fiecare dintre ele va fi pedepsita ca autor.

B. Cît priveşte elementul material al infracţiunii coautoratul presupune o cooperare materială de natura esenţei situată nemijlocit la nivelul executării elementului material al înfracţiunii.

Fac parte din categoria actelor de executare şi se înscriu în sfera conceptului de "săvîrşire nemijlocită a infracţiunii" mai multe categorii distincte de activităţi infracţionale

C. Voinţa comună de a coopera a coautorilor la săvîrşirea uneia şi aceleiaşi infracţiuni intenţionate reprezintă cea de a treia şi ultima dintre condiţiile coautoraului. Ea poate fi urmare a unei înţelegeri anterioare sau concomitentă cu executarea.

3. Compatibilitatea coautorului cu anumite structuri de infracţiuni

a. in cazul infracţiunilor savarsite din culpa
b. în cazul unor infracţiuni săvîrşite cu praeterintenţie (intenţie depăşită)
c. in cazul infracţiunilor proprii
d. în cazul infracţiunilor cu autor unic
e. în cazul infracţiunilor omisive

SECŢIUNEA 4
INSTIGAREA

1. Definiţia şi caracterizarea instigării

Noul Cod penal roman defineşte instigatorul, prin dispoziţia înscrisă în art. 39, ca fiind "persoana care, cu intenţie, determină pe o altă persoană să săvîrşească o faptă prevăzută de legea penală". Pe baza formulării legale menţionate, instigarea poate fi definită ca acea formă a participaţiei care constă în activitatea unei persoane de a determina, cu intenţie , pe o alta, să săvîrşească o faptă prevăzută de legea penală.

Instigarea va avea întotdeauna caracterul unui comportament criminal, eminamente intenţional, anterior comiterii faptei penale instigate, conferind instigatorului şi denumirea de "autor moral".

2. Condiţiile de existenţă ale instigării

Instigarea fiind forma atipică a infracţiunii, exprimată printr-o modalitate a participării penale , existenţa ei va depinde de prezenţa mai multor condiţii generale.

I. Instigarea presupune existenţa a cel puţin două persoane şi anume: una care desfăşoară activitatea de determinare, numită instigator, şi alta asupra căreia se efectuează această activitate numită instigat.

II. Sub raportul elementului material, instigarea presupune o activitate de determinare psihică din partea instigatorului , care se poate realiza prin intermediul unor variate mijloace de persuasiune, de la promisiuni pînă la simple ameninţări. Ştiinţa dreptului penal consideră că activitatea de determinare este pe deplin realizată în prezenţa a două condiţii:

- realizarea unei activităţi de determinare psihică a unei alte persoane la săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală
- instigarea să fie urmată de executare

III. Sub raportul elementului moral , instigarea se săvîrşeşte întotdeauna numai cu intenţie
IV. Sub raportul elementului formal, instigarea presupune indeplinirea condiţiei ca activitatea de determinare să se refere la săvîrşirea de către instigat a unei fapte prevăzute de legea penală, fie în calitate de autor, fie în calitate de instigator (instigare la instigare), fie în calitate de complice (instigare la complicitate). In cazul infracţiunilor cu subiect calificat, instigarea trebuie să se răsfrîngă numai asupra unui autor ce deţine această calitate, la fel şi în cazul instigării la săvîrşirea unei infracţiuni cu subiect unic sau propriu.

SECŢIUNEA 5
COMPLICITATEA

1. Noţiune. Caracterizare. Sediul Normativ

Complicitatea constă în fapta persoanei care, cu intenţie, înlesneşte sau ajută, în orice mod, la săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală. In acest sens complicitatea este definită indirect prin intermediul statuării calităţii complicelui, prin art.40 din noul Cod penal, potrivit căruia persoana care "cu intenţie, înlesneşte sau ajută în orice mod la săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală. Este de asemenea, complice , persoana care promite înainte sau în timpul săvîrşirii faptei că va tăinui bunurile provenite din aceasta sau că va favoriza pe făptuitor, chiar dacă după săvîrşirea faptei promisiunea nu este îndeplinită".

2. Condiţiile de existenţă ale complicităţii ca formă a infracţiunii.

I. Sub raportul elementului formal al infracţiunii, complicitatea presupune o contribuţie secundară la săvîrşiea unei fapte prevăzute de legea penală.
II. Sub raportul elementului material al infracţiunii, reprezentînd o participare secundară , complicitatea poate să consiste doar in acte cu caracter contributiv, secundar, accesoriu şi subordonat actelor de executare,
III. Sub raportul elementului subiectiv sau moral, complicitatea trebuie să aibă , întotdeauna, caracterul unei activităţi intenţionale.

3. Modalităţile sau formele complicităţii

Complicitatea este susceptibilă de o mare varietate de forme sau modalitati:
- complicitatea prin înlesnire sau ajutorarea, în orice mod, la săvîrşirea faptei
- complicitatea prin promisiunea tăinuirii sau favorizării, înainte sau în timpul săvîrşirii infracţiunii , chiar dacă, după săvîrşirea faptei promisiunea nu a fost ţinută
- complicitatea materială şi complicitatea morală
- complicitatea anterioară şi complicitatea concomitentă

4. Alte modalităţi ale complicităţii:
a.complicitatea nemijlocită şi complicitatea mijlocita
b.complicitatea comisivă (prin acţiune) si complicitatea omisivă (prin inacţiune)

Bibliografie selectiva:

1. *M.Basarab, Dreptul Penal, Partea Specială ,1983, p.103; C: Mitrache,*
2. *T. Vasiliu şi alţi , op..cit. p.60 , T.S.;p.s. . nr. 71,1979, în C.D din 1979,p.324.*
3. *Dongoroz şi alţii, Explicaţii teoretice ale noului Cod Penal, Partea generală, Vol.I, 1969, Ed. Academiei RSR p.179*
4. *V.Papadopol şi C.Bulai , practica judiciară în materie penală, vol.I, p.94; T.S.dec. de plen nr.3-5 , feb. l959, Leg.Pop, nr.5 1959, p.80*

5. Tribunalul Suprem, Col. Pen. Dec. nr.33 , 1960, CD. 1960,p.196
6. Tribunalul Suprem, Col. Pen.nr.123, 1968;RRD,nr.3 1969,p.157
7. Tribunalul Suprem, dec. pen. Nr.4 , 1980,RRD. Nr.8,1980, p.63
8. C.Bulai, op.cit., vol.I,p.199; M.Zolyneac, Aspecte ale coautoratului şi complicităţii în literatura şi practica judiciară penală, Dreptul nr.1-2 ,1990, p. 59
9. Tribunalul Judeţean Argeş,Dec.pen.nr. 256,1972,RRD, nr.7, 1973;G. Antoniu şi C.Bulai , Practică judiciară penală, vol.I , Partea Generală, Ed . Academiei RSR. 1988, p.85
10. M. Basarab, Participaţiunea la infracţiunile cu subiect special, Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Cluj, 1965, p.143

CAPITOLUL 4
PARTICIPAŢIA IMPROPRIE (IMPERFECTĂ)

SECŢIUNEA I
NOŢIUNE

Participaţia improprie există în cazul cooperării a două sau mai multe persoane la săvîrşirea aceleiaşi infracţiuni, dar cu forme de vinovăţie diferite, sau uneori chiar fără vinovăţie pentru unul sau unii dintre participanţi. Ea a fost introdusă în legislaţia noastră prin Codul penal din 1969.

SECŢIUNEA 2
MODALITĂŢI . SEDIUL NORMATIV

Codul penal incriminează două modalităţi de exprimare a participaţiei improprii:
A. Modalitatea intenţie –culpă este reglementată prin dispoziţia înscrisă în art. 44 al.1 din Codul penal, potrivit căreia constituie participaţie improprie- într-o primă variantă normativă- "determinarea, înlesnirea sau ajutorarea , în orice mod, cu intenţie la săvîrşirea din culpă de către o persoană a unei fapte prevăzută de legea penală".
B. Modalitatea intenţie – lipsă de vinovăţie este prevăzută de art.44 al.2 din Codul penal şi constă în " determinarea, înlesnirea sau ajutorarea în orice mod la săvîrşirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o persoană care comite fapta fără vinovăţie"

Bibliografie selectiva:

1. *C.Bulai , op.cit. ,vol. I , ediţia 1997,p.191; C.Mitrache, op.cit.,p.245, ; V.Dobrinoiu şi alţii, op.cit. p.378.*
2. P. Dungan, Participaţia improprie, Concept şi modalităţi de realizare, Rev . de Drept penal, anul VII, nr.3, 2000, p.106-107.

CAPITOLUL V
SANCŢIONAREA PARTICIPANŢILOR

SECŢIUNEA I
SISTEME DE SANCŢIONARE A PARTICIPANŢILOR

Cu privire la sancţionarea participaţiei proprii, atît în ştiinţa dreptului penal , cît şi în dreptul penal pozitiv, sunt cunoscute două sisteme de sancţionare: al parificării pedepselor şi al diversificării lor. Codul nostru penal consacră ambele sisteme dar diferit după cum este cazul de participaţie proprie sau improprie.

SECŢIUNEA 2
COMUNICAREA CIRCUMSTANŢELOR REALE ŞI PERSONALE ÎNTRE PARTICIPANŢI.

În sensul legii penale cirumstanţele care privesc stări, calităţi, împrejurări exterioare conţinutului constitutiv al infracţiunii au, după caz, un caracter real– dacă se referă la faptă, sau personal – dacă se referă la făptuitor, putînd fi în acelaşi timp fie de agravare, fie de atenuare a răspunderii penale, comunicarea caracterului lor de agravare sau atenuare între participanţii la săvîrşirea aceleaşi infracţiuni operează în mod diferit.

a. Circumstanţele personale au în vedere stări, situaţii, calităţi ce rezidă în persoana fiecărui participant, putîndu-se referi fie la poziţia psihică specifică acestuia în timpul săvîrşirii infracţiunii, fie la elementele ce caracterizează persoana şi personalitatea sa.

b. Circumstanţele reale sunt acele situaţii sau împrejurări care se referă la condiţiile , modul de săvîrşire a faptei şi consecinţele prevăzute de legea penală, cum ar fi timpul, locul, mijloacele de săvîrşire sau urmările survenite.

SECŢIUNEA 3
ÎMPIEDICAREA CONSUMĂRII FAPTEI – CAUZĂ DE NEPEDEPSIRE A PARTICIPANŢILOR SECUNDARI

În materia participaţiei penale – cu incidenţă de aplicare atît în cazul participaţiei proprii, cît şi a celei improprii – legiuitorul român a instituit şi o cauză generală legală de nepedepsire.

În acest sens,art.43 din Codul penal prevede că:" participantul nu se pedepseşte dacă în cursul executării, dar înainte de descoperirea faptei, împiedică săvîrşirea acesteia.

Dacă faptele săvîrşite pînă în momentul împiedicării constituie o altă faptă prevăzută de legea penală, participantului i se aplică pedeapsa pentru această faptă".

Efectele juridice ale cauzei de nepedepsire prevăzute de art.43 din Codul penal se caracterizează prin aceea că fapta de instigare sau complicitate săvîrşită anterior nu se mai pedepseşte.

Constituind o circumstanţă legală personală, împiedicarea săvîrşirii faptei nu-şi răsfrînge efectele, însă, de nepedepsire, nici în favoarea autorului care nu s-a desistat şi nici asupra celorlalţi participanţi, care fie s-au complăcut în stare de pasivitate, fie chiar de sprijinire în continuare a executării.

TITLUL VI
PLURALITATEA DE INFRACŢIUNI

CAPITOLUL 1
GENERALITĂŢI

SECŢIUNEA 1
NOŢIUNE . CARACTERIZARE. SEDIUL MATERIEI.

Spre deosebire de pluralitatea de infractori ,care se referă la situaţia cînd la săvărşirea uneia şi aceleiaşi infracţiuni iau parte mai multe persoane, pluralitatea de infracţiuni, se referă la situaţia cînd aceeşi persoană săvîrşeşte două sau mai multe infracţiuni .

Agravarea răspunderii penale care derivă din pluralitatea de infracţiuni, avînd temei în periculozitatea sporită a persoanei care săvîrşeşte, cu aceeaşi ocazie sau în ocazii diferite, două sau mai multe infracţiuni, are un caracter pur personal (in personam).

Faţă de sistemul practicat de cele mai multe legislaţii occidentale de a reglementa instituţia pluralităţii de infracţiuni în cadrul dispoziţiilor legale privind pedeapsa, legiuitorul nostru a preferat consacrarea ei în materia infracţiunii, considerand că mai înainte de a le raporta la consecinţele de natură sancţionatorie ca stări de agravare a răspunderii penale, fomele pluralităţii de infracţiuni trebuiesc corelate cu instituţia infracţiunii în care îşi au sorgintea.

Pe cale de consecinţă, atît formele pluralităţii de infracţiuni cît şi consecinţele lor sancţionatorii au fost reglementate, în mod unitar, în capitolul 7 din Titlul II al părţii generale, rezervat exclusiv instituţiei fundamentale a infracţiunii

SECŢIUNEA 2
FORMELE PLURALTĂŢII DE INFRACTIUNI.

Formele pluralităţii de infracţiuni sunt: concursul de infracţiuni, recidiva şi pluralitatea intermediară. Noul Cod penal consacră toate cele trei forme menţionate prevăzînd şi sisteme distincte de sancţionare pentru fiecare , din aceste zone în parte, într-un ansanblu de dispoziţii înscrise în partea generală, Titlul II , capitolul 7, (art.46-54 inclusiv).

CAPITOLUL 2
CONCURSUL DE INFRACTIUNI

SECŢIUNEA 1
NOŢIUNE.CARACTERIZARE . CONDIŢII

1. Potrivit teoriei dreptului penal, preluată şi consacrată în Codul penal în vigoare, concursul de infracţiuni reprezintă acea formă pluralităţii de infracţiuni ce se caracterizează prin săvîşirea de către una şi aceeaşi persoană a două sau mai multe infracţiuni distincte, mai înainte de a fi fost condamnată definitiv pentru vreuna dintre ele. Ca natură juridică, concursul de infracţiuni reprezintă o stare sau o cauză legală, generală, personală şi facultativă de agravare a pedepsei.

2. Din cuprinsul definiţiei enunţate rezultă că, de principiu, concursul de infracţiuni este subordonat îndeplinirii următoarelor condţii :

a. Săvîrşirea a două sau mai multe infracţiuni

b. Infracţiunile să fie săvîrşite de una şi aceeaşi persoană

c. Infracţiunile să fi fost săvîrşite înainte de condamnarea definitivă a făptuitorlui pentru vreuna dintre ele

d. Infracţiunile săvîrşite – sau cel puţin două dintre ele - să poată fi supuse judecăţii, atrăgînd răspunderea penală

SECŢIUNEA 2
FORMELE CONCURSULUI DE INFRACŢIUNI ŞI SANCŢIONAREA ACESTUIA.

In sistemul legislaţiei noastre, concursul de infracţiuni este reglementat în două forme diferite, în raport cu modul în care sunt săvîrşite infracţiunile concurente, şi anume, concursul real (sau material) şi concursul ideal (sau formal). Aceste forme sunt prevăzute de art.47 din Codul penal în aliniate distincte.

I. Concursul real de infracţiuni.

a.Noţiune. Sediul materiei

Concursul real de infracţiuni este definit, prin dispoziţia înscrisă în art.47 lit.a din noul Cod penal, astfel: „Există concurs real de infracţiuni cînd două sau mai multe infracţiuni au fost săvîrşite de aceeaşi persoană, prin două sau mai multe acţiuni sau inacţiuni, înainte de a fi definitiv condamnată pentru vreuna dintre ele".

b.Condiţiile specifice de existenţă ale concursului real

- existenţa a cel puţin două acţiuni sau inacţiuni distincte
- acestea să întrunească, fiecare în parte, conţinutul unor infracţiuni, de asemenea, distincte

c. Modalităţile concursului real:

- concurs simplu
- concurs caracterizat sau de conexitate (concursul de conexitate etiologică - pentru săvîrşirea - şi de conexitate consecvenţională - pentru ascunderea - altei infracţiuni)
- concurs omogen sau eterogen

II. Concursul ideal sau formal de infracţiuni.

a. Noţiune . Sediul materiei.

Concursul ideal sau formal de infracţiuni este definit prin dispoziţia înscrisă în art. 47 pct.2 din noul Cod penal, ca fiind acea formă a concursului care există atunci „ cînd o acţiune sau inacţiune, săvîrşită de aceeaşi persoană, datorită împrejurărilor în care a avut loc şi urmărilor pe care le-a produs, întruneşte elementele mai multor infracţini".

b. Caracterizare. Condiţii.

Condiţia de bază a existenţei concursului ideal se constituie pe relaţia: o singură acţiune sau inacţiune – o pluralitate de vătămări penale, ceea ce presupune, în mod necesar, o pluralitate de dispoziţii penale incriminatorii încălcate.

c. Modalităţile concursului ideal de infracţiuni.

Concursul ideal se poate realiza, într-o primă modalitate, ca rezultat al influenţei împrejurărilor în care se săvîrşeşte acţiunea sau inacţiunea, indiferent de natura urmărilor, iar într-o a doua modalitate, ca rezultat al urmărilor produse, indiferent de natura împrejurărilor.

III. Sancţionarea concursului de infracţiuni în cazul persoanei fizice

1.Generalităţi

Teoria dreptului penal şi diverse legislaţii străine au consacrat mai multe modele şi sisteme de sancţionare a concursului de infracţiuni, fundamentale fiind trei: sistemul cumulului aritmetic sau al totalizării pedepselor; sistemul absorbţiei sau al contopirii pedepselor în cea mai gravă şi sistemul cumulului juridic sau al absorbţiei în pedeapsa cea mai gravă cu posibilitatea aplicării unui spor .

2. Sisteme de sancţionare

Noul Cod penal prevede sisteme de sancţionare diferite pentru concursul ideal faţă de cel real.

Sancţionarea concursului ideal este prevăzuta de art. 47 pct. 3 C.pen.

Sancţionarea concursului real este prevăzută de art.48 C.pen.

IV. Sancţionarea concursului de infracţiuni în cazul persoanelor juridice.

Potrivit prevederilor art. 54 din noul Cod penal , în caz de concurs de infracţiuni săvîrşit de persoana juridică se aplică amenda pînă la maximul ei special prevăzut în art. 80 al.2 sau 3 din Codul penal pentru infracţiunea cea mai gravă, care poate fi majorat cu o pătrime.

Prin proiectul de modificare din 9.VI.2005 a Codului penal din 1969 - încă în vigoare la acea dată, s-a preconizat introducerea art. 40 ind.1 cu reglementarea: „ În caz de concurs de infracţiuni săvîrşite de persoana juridică se stabileşte pedeapsa amenzii pentru fiecare în parte şi se aplică pedeapsa cea mai mare , care poate fi sporită pînă la maximul special prevăzut de art.71 al.2 sau 3 şi dacă acest maxim nu este indestulător se poate adăuga un spor pînă la o treime din acel maxim", situaţie ce probabil va fi preluată de noul Cod penal la data intrării sale efective în vigoare.

Bibliografie selectiva:

1. George Antoniu, Reflectînd asupra pluralităţii de infracţiuni, Rev. de Drept Penal, anul VI, n.4 ,Bucureşti, 1999, p.15

2. Exemple de practică judiciară selectate după G.Antoniu, C.Bulai, Practica judiciară penală vol.I p.116-139

3. Tribunalul Suprem, s.p.d. 456 , 1971,C,D. p.231 ;s.p.d.972 , 1973, R.I.p.108

4. Tribunal Suprem, s.p.d.3895, 1980,R.I. p.110

5. V.Răműreanu şi alţii, Codul Penal comentat şi adnotat, Partea Generală, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti,1972,p.542,547

CAPITOLUL 3
RECIDIVA

SECŢIUNEA I
NOŢIUNE. CARACTERIZARE.

Potrivit Codului nostru penal, recidiva este consacrată ca o cauză sau o stare legală şi personală de agravare facultativă a pedepsei, presupunând reiterarea comportamentului infracţional intenţional de o anume gravitate, după o condamnare definitivă indiferent dacă pedeapsa anterioară a fost sau nu executată. Ea are un caracter general şi temporar, fiind alcătuită din doi termeni : primul termen fiind reprezentat de condamnarea anterioară iar în al doilea termen de noua infracţiune, ambii termeni fiind configuraţi prin întrunirea anumitor condiţii obligatorii, strict şi expres prevăzute de lege.

Doctrinar şi legislativ, s-au preconizat mai multe accepţiuni ale recidivei: generală ori specială, permanentă sau temporară , postcondamnatorie sau postexecutorie, poate avea un caracter naţional (recidiva teritorială) internaţional (recidiva internaţională) , mare sau mica

SECŢIUNEA 2

MODALITAŢI NORMATIVE ALE RECIDIVEI

Potrivit sistemului adoptat de codul penal în vigoare (2004)

1. Recidiva postcondamnatorie (art.50 lit. a şi b)

I. Noţiune. Structură. Sediu normativ.

Potrivit dispoziţiei înscrise în art.50 din Codul penal, recidiva postcondamnatorie reprezintă acea modalitate care se naşte atunci când după rămânerea definitivă a unei hotărâri de condamnare la o pedeapsă privativă de libertate cuprinsă între un an şi 5 ani(art.50 (1) lit. a)sau mai mare de 5 ani (art.50 (1) lit. b), cel condamnat săvârşeşte din nou o infracţiune cu intenţie, înainte de începerea executării, în timpul executării acesteia sau in stare de evadare, iar pedeapsa prevăzută de lege pentru a doua infracţiune este închisoarea mai mare de un an .

II. Condiţiile recidivei postcondamnatorii.

A. Condiţii cu privire la primul termen (condamnare anterioară)

B. Condiţii cu privire la al doilea termen (noua infracţiune săvârşită)

2. Recidiva postexecutorie (art.50 p.1 lit.c şi d Cod penal).

I. Noţiune. Structură. Sediul normativ.

Potrivit art.50 p.1 lit. c şi d din Codul penal, recidiva postexecutorie reprezintă aceea modalitate care se naşte prin repetarea comportamentului infracţional după executarea pedepsei sau stingerea sa prin graţiere ori prescripţie .

În acest sens, art.50 Cod penal prevede că există recidivă postexecutorie „când după executarea unei pedepse cu închisoarea – fie între 1 an şi 5 ani-potrivit variantei prevăzute de lit. c, fie mai mare de 5 ani – potrivit variantei prevăzute de lit. d – după graţierea totală sau a restului de pedeapsă, ori după împlinirea termenului de prescripţie a executării unei asemenea pedepse, cel condamnat săvârşeşte din nou o infracţiune cu intenţie pentru care legea prevede pedeapsa închisorii mai mare de un an".

II. Condiţiile recidivei postexecutorii.

A.Condiţii cu privire la primul termen (condamnare anterioară)

B.Condiţii cu privire la al doilea termen (noua infracţiune săvârşită)

SECŢIUNEA 3
CONDAMNĂRILE CARE NU ATRAG RECIDIVA

Potrivit art.53 din noul Cod penal nu pot atrage starea de recidivă hotărârile de condamnare anterioare chiar dacă conţin pedepse privative de libertate mai mari de 1 an în următoarele cazuri:

1. Condamnările privind infracţiunile săvârşite în timpul minorităţii (art.53 lit. a)
2. Condamnările privind infracţiunile săvârşite din culpa (art.53 lit.b)
3. Condamnările privind infracţiunile amnistiate (art.53 lit. c)
4. Condamnările privind fapte ce nu mai sunt prevăzute ca infracţiuni (abolitio criminis) (art.53 lit. d)
5. Condamnările pentru care a intervenit reabilitarea (art.53 alin.2 C.pen.)
6. Condamnările în privinţa cărora s-a împlinit termenul de reabilitare (alin.53 alin2 C.pen.).

Condamnările menţionate au fost si ele asimilate unei cauze care împiedică constituirea recidivei, întrucât s-a considerat că după trecerea termenului de reabilitare nu se mai poate vorbi de perseverenţă infracţională caracteristică recidivei, consacrându-se astfel şi în legislaţia noastră, statutul de recidivă temporară.

SECŢIUNEA 4
SANCŢIONAREA RECIDIVEI ÎN CAZUL PERSOANEI FIZICE

Potrivit art.51 p.1 din noul Cod penal în cazul recidivei după condamnare, prevăzută de art.50 lit. a (când condamnarea anterioară este între 1 si 5 ani) se aplică regulile concursului de infracţiuni.

Potrivit art.51 p.2 în cazul variantei prevăzută de art.50 lit. b (pedeapsa anterioară mai mare de 5 ani), pedepsele se cumulează, fără a putea depăşi maximul general al pedepsei imediat superioare.

În cazul recidivei după executare prevăzută de art. 51 al.1 lit. c şi d se aplică o pedeapsă care poate fi sporită la 10 ani, în cadrul limitelor pedepsei imediat superioare. Cumularea este obligatorie iar sporul facultativ.

Dacă însă, pedeapsa anterioară a fost executată în parte, contopirea se face între pedeapsa ce a mai rămas de executat şi pedeapsa aplicată pentru infracţiunea săvârşită ulterior.

SECTIUNEA 5
RECIDIVA ÎN CAZUL PERSOANEI JURIDICE

Potrivit proiectului guvernului Românei de modificare a Codului penal 1969 din 9.VI.2005, s-a preconizat instituirea si sancţionarea recidivei şi în cazul persoanei juridice, astfel:

1. Structură. Sediu normativ.

Potrivit art.40^2 din Codul penal anterior există o asemenea recidivă şi în cazul persoanei juridice în următoarele împrejurări:

a) când după rămânerea definitivă a unei hotărâri de condamnare pentru o infracţiune intenţională, persoana juridică săvârşeşte din nou o infracţiune de intenţie, iar amenda pentru infracţiunea anterioară nu a fost executată;

b) când după rămânerea definitivă a unei hotărâri de condamnare pentru o infracţiune intenţională, persoana juridică săvârşeşte din nou o infracţiune cu intenţie, iar amenda pentru infracţiunea anterioară a fost executată sau contestată execuţia.

2. Sancţionare

În primul caz - de recidivă postcondamnatorie - cele două amenzi se contopesc, putându-se aplica un spor până la jumătatea maximului special, iar în al doilea caz –de recidivă postexecutorie- se aplică pedeapsa amenzii până la jumătatea maximului ei, iar dacă este nesatisfăcător se poate adăuga un spor până la jumătate din maximul special.

Potrivit art.40^3 dacă amenda a fost executată în parte, contopirea se face între ce a mai rămas de executat şi amenda aplicată pentru infracţiunea săvârşită ulterior. Evident că reglementările sus menţionate vor fi preluate şi în noul Cod penal respectând sistematica normativă a acestuia.

Bibliografie selectiva:

1. Mircea Micu, Notă la dec.pen.1576/1967 a T.J. Banat-RRD nr.7/1968, p.165-166

2. G.Mateuţ, Propunerea(lege ferenda)privind instituirea recidivei la minori, în "Revista Dreptul" nr. 8/1995, p.55-58 şi mai recent Vasile Pavel, Noi argumente pentu instituirea recidivei la minori, „Revista Dreptul" nr.4/1996, p.56,60.

CAPITOLUL 4
PLURALITATEA INTERMEDIARĂ

SECŢIUNEA 1
NOŢIUNE. SEDIUL NORMATIV. NATURA JURIDICĂ.

Potrivit art.52 din noul Cod penal, când după condamnarea definitivă cel condamnat săvârşeşte din nou o infracţiune înainte de începerea executării pedepsei, în timpul executării acesteia sau în stare de evadare, şi nu sunt întrunite condiţiile prevăzute de lege pentru starea de recidivă, pedeapsa se aplică potrivit regulilor pentru concursul de infracţiuni.

Ca structura, pluralitatea intermediara poate interveni în mai multe variante – simple sau combinate.

SECŢIUNEA 2
SANCŢIONAREA PLURALITĂŢII INTERMEDIARE

Potrivit regimului instituit de art.52 din Codul penal, sancţionarea pluralităţii intermediare se realizează potrivit regulilor stabilite pentru sancţionarea concursului de infracţiuni.

TITLUL VII
CAUZELE JUSTIFICATIVE

Doctrina dreptului penal consideră că în sistemul represiunii penale moderne se pot lua în consideraţie anumite cauze legale, cu caracter general şi obligatoriu de împiedicare a constituirii infracţiunii chiar în cazul unor fapte prevăzute de legea penală.

Sunt avute în vedere funcţie de temeiul instituirii şi efectele pe care acestea le produc două categorii de cauze: primele sub denumirea de cauze justificative, reglementate de noul Cod penal în partea generală, titlul II capitolul II şi secundele sub denumirea de cauze are înlătură caracterul penal reglementate în acelaşi titlu, cap. III.

În sistemul Codului penal român actual (2004) sunt considerate astfel de cauze justificative: legitimă apărare, starea de necesitate, ordinul legii, comanda autorităţii legitime, şi consimţământul victimei.

Toate aceste cauze îşi produc efectele in rem, şi ca atare beneficiază tuturor participanţilor. Pe de altă parte, sunt considerate cauze care înlătură caracterul penal: constrângerea fizică, constrângerea morală, cazul fortuit, minoritatea făptuitorului, iresponsabilitatea, beţia completă accidentală, eroarea de fapt, toate cu efecte restrânse, in personam, afară de cazul fortuit, care produce efecte in rem (deci în beneficiul tuturor participantilor).

CAPITOLUL I
LEGITIMA APARARE
(ARTICOLUL 22 DIN CODUL PENAL)

SECŢIUNEA I

1. Noţiune. Caracterizare. Sediu normativ

Legitima apărare constă în acţiunea de apărare pe care o realizează o persoană prin intermediul unei fapte prevăzute de legea penală pentru a anihila un act de agresiune îndreptat împotriva sa, a altuia sau împotriva unui interes public şi care pune în pericol grav persoana, drepturile celui atacat ori interesul general.

În sistemul nostru penal, legitima apărare beneficiază - funcţie de anumite condiţii – fie de regimul unei cauze justificative (art.22 din Codul penal), fie de regimul unei circumstanţe de atenuare obligatorie a pedepsei (art.88 lit.b)

În calitate de cauză care împiedică constituirea infracţiunii, legitima apărare apare sub trei modalităţi normative, prima – vizată de art.22 alin2 din Codul penal, în forma modalităţii sale de bază, axată pe ideea unei proporţionalităţi între atac si apărare, a doua – vizată de art.22 alin.3 din Codul penal, sub forma unei apărări legitime prezumate si a treia prevăzută de art.22 alin.4 în forma unei modalităţi speciale, axată pe ideea asimilării excesului de apărare.

2. Structura.

Indiferent de modalitatea normativă în care este consacrată, legitima apărare prezintă o structură configurată pe două acţiuni cu caracter şi sens opus: atacul şi apărarea, caracteristicile acestora variind de la o modalitate normativă la alta.

SECŢIUNEA 2
LEGITIMA APĂRARE PROPORŢIONALĂ

Sediul normativ. Caracterizare.

Legitima apărare în forma sa clasică si cea mai comună este reglementată de art.22 alin.2 din Codul penal potrivit căruia „Este în stare de legitimă apărare, acela care săvârşeşte fapta pentru a înlătura un atac material, direct, imediat si injust, îndreptat împotriva sa, a altuia sau împotriva unui interes general si care pune în pericol grav persoana sau drepturile celui atacat ori interesul general."

Din examinarea dispoziţiilor legale susmenţionate, rezultă că acestea conţin o determinare riguroasă a condiţiilor variantei denumită şi legitimă apărare proporţională .

I. Atacul şi condiţiile sale.

Prin atac în accepţiunea art.22 alin.2, se înţelege o faptă umană conştientă cu caracter agresiv, care pune în pericol nemijlocit anumite valori protejate expres de legea penală.

Atacul trebuie să întrunească, cumulativ, mai multe condiţii:

a) Atacul trebuie să fie material
b) Atacul trebuie să fie direct
c) Atacul să fie imediat
d) Atacul trebuie sa fie injust
e) Atacul trebuie să fie îndreptat împotriva persoanei care se apără, sau împotriva altei persoane, a drepturilor acestora sau a interesului general.
f) Atacul trebuie să pună in pericol grav persoana sau drepturile celui atacat sau ale altuia ori interesul general.

II. Apărarea si condiţiile sale.

Legitima apărare implică ideea de reacţiune contra unor agresiuni injuste şi în vederea înlăturării pericolului îndreptat împotriva unor valori ocrotite de legea penală.

Potrivit art.44 alin 2 din Codul penal pentru a fi legitimă apărare trebuie îndeplinite mai multe condiţii:

a) apărarea trebuie să îndeplinească, în primul rând, condiţia de a se materializa printr-o faptă prevăzută de legea penală, care poate fi de orice natură dar să aibă aptitudinea de a anihila atacul
b) fapta în apărare trebuie să fie necesară pentru înlăturarea agresiunii
c) apărarea să fie concomitentă cu atacul
d) Apărarea să fie proporţională cu atacul

SECŢIUNEA 3
LEGITIMA APĂRARE PREZUMATĂ

Potrivit art.22(3) Cod penal, este reglementată varianta legitimei apărări prezumate în sensul că "Se prezumă că este în legitimă apărare şi acela care săvârşeşte fapta pentru a respinge pătrunderea fără drept a unei persoane prin violenţă, viclenie, efracţie sau prin alte asemenea mijloace într-o locuinţă încăpere, dependinţă sau loc împrejmuit ţinând de aceasta ".

Deşi instituită pe structura obişnuită a legitimii apărării care presupune, o strânsă interrelaţie şi intercondiţionare între atac şi apărare, ambele componente menţionate prezintă în

cazul legitimei apărări prezumate importante particularităţi distinctive atât în ce priveşte atacul cât si în ce priveşte apărarea[15].

Potrivit doctrinei şi practicii judiciare din Franţa, ţară de inspiraţie a acestei reglementări, prezumţia avută în vedere de această variantă a legitimei apărări este una relativă, putând fi răsturnată prin proba contrarie.

SECŢIUNEA 4
EXCESUL JUSTIFICAT DE APĂRARE

Potrivit art.22 alin 2 din noul Cod penal „ este de asemenea, în legitimă apărare şi acela care, din cauza tulburării sau temerii, a depăşit limitele unei apărări proporţionale cu gravitatea pericolului şi cu împrejurările în care s-a produs atacul."

Constatarea excesului de apărare din cauza temerii (ca stare emoţională) sau a tulburării psihice (ca stare de dereglare a reacţiilor comportamentale) a persoanei atacate, va atrage, cum este firesc, împiedicarea formării caracterului penal al faptei, potrivit art.22 alin. 4 Codul penal.

SECŢIUNEA 5
EFECTE. CONEXITĂŢI. SITUAŢIA DESPĂGUBIRILOR CIVILE

1. Efectele legitimei apărări. Conexităţi.

Având caracterul unei cauze justificative - cu efecte in rem – legitima apărare îşi va produce efecte şi asupra participanţilor.

Legitima apărare poate intra în relaţii de conexitate concomitentă sau succesivă cu acele cauze care împiedică constituirea infracţiunii, fiind instituite pe temeiuri ce-i sunt compatibile .

2. Situaţia despăgubirilor civile

Potrivit art.346 din Codul de procedură penală, instanţa poate obliga pe făptuitor la repararea pagubei cauzate prin fapta sa chiar în cazul reţinerii ca temei a încetării procesului penal a vreuneia din cauzele ce împiedică constituirea infracţiunii, potrivit principiilor stabilite de legea civilă, printre altele şi pe temeiul culpei.

Bibliografie selectiva:

1. *V. Ionescu, Legitima apărare si starea de necesitate, Bucureşti, Editura Stiinţifică, 1972, p.75 şi Dorin Clocotici, Unele Probleme privind legitima apărare, în RRD nr.3/1978, p.36.*
2. *T.S. Col. pen. dec.3040/1967, RRD nr.4/1989, p.173.*
3. *T.S. s.p.d. 747 din 1981, RRd nr. 12/ 1981. RRd nr.12 /1981, 108.*
4. *Ilie Pascu „Legitima apărare în noua reglementare" R.D.P. anul XI, 2003. p.30*

CAPITOLUL 2
STAREA DE NECESITATE

SECŢIUNEA 1

1. Noţiune. Caracterizare. Temeiuri. Sediul normativ

Spre deosebire de legitima apărare, când persoana pusă în pericol alege calea ripostei active încercând să anihileze pericolul prin exercitarea unui contraatac legitim împotriva persoanei agresorului însuşi, în cazul stării de necesitate persoana nu reacţionează împotriva sursei de pericol pe care nici nu o poate anihila, ci este determinată să se salveze pe sine sau pe altul, bunurile sale ori ale altuia sau interesul general prin săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală sacrificând valori sau bunuri aparţinând altor persoane.

Potrivit art.23 din noul Cod penal „Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită de o persoană pentru a salva de la pericol iminent şi care nu poate fi înlăturat astfel viaţa, integritatea corporală şi sănătatea sa, a altuia sau un bun important al său ori al altuia sau un interes general". Pentru ca fapta unei persoane să se încadreze însă în limitele unei stări de necesitate reale este necesar ca în momentul săvârşirii ei persoana „să nu-şi fi dat seama că pricinuieşte urmări vădit mai grave decât cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat" (art.23 alin. final).

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE STĂRII DE NECESITATE

1. Existenţa unui pericol iminent
2. Pericolul să ameninţe valorile prevăzute expres de lege
3. Acţiunea de salvare să aibă un caracter indispensabil pentru evitarea pericolului

SECŢIUNEA 3
LIMITELE STĂRII DE NECESITATE

În cazul în care printr-o astfel de acţiune s-ar ajunge la sacrificarea unor valori mai importante decât cele relevate, deci la producerea unor urmări vădit mai grave, decât cele care s-ar fi produs, dacă nu s-ar fi intervenit, agentul va beneficia de justificare numai dacă nu şi-a dat seama că pricinuieşte asemenea urmări.

În acest sens, art.23 alin.2 prevede că „se află în stare de necesitate şi acela care în momentul săvârşirii faptei nu şi-a dat seama că pricinuieşte urmări vădit mai grave decât cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat".

SECŢIUNEA 4
EFECTELE STĂRII DE NECESITATE. CONEXITĂŢI. SITUAŢIA DESPĂGUBIRILOR CIVILE

Ca şi în cazul legitimei apărări, potrivit art.22 al.2 C.p. efectele stării de necesitate se extind în beneficiul tuturor participanţilor, cauza producând efecte **in rem**.

Starea de necesitate poate veni în concurs cu legitima apărare, cu stări vizate de ordinul legii şi comanda autorităţii legitime sau cu eroarea de fapt

În ipoteza stării de necesitate, jurisprudenţa a admis posibilitatea de principiu a obligării făptuitorului la despăgubiri civile faţă de persoana prejudiciată prin acţiunea de salvare, întemeiată pe ideea că nimănui nu-i este îngăduit sub raportul regulilor de drept civil să sacrifice bunul altuia - chiar de valoare inferioară - pentru a-şi salva propriul bun. În consecinţă, terţul

inocent prejudiciat printr-o acţiune de salvare va dobândi dreptul de a obţine întotdeauna o justă şi completă reparaţie a pagubei ce i s-a produs.

Bibliografie selectiva:

1. *T.S. s.p.d. 673/1976, comentată favorabil de George Antoniu şi Constantin Bulai, în practica judiciară penală, vol.1, Editura Academiei, Bucureşti, 1988, p.220*

CAPITOLUL 3
ORDINUL LEGII

SECŢIUNEA 1

1. Concept. Caracterizare. Sediu normativ.

Reintrodus în noul Cod penal, după ce fusese eliminat din legislaţia penală românească prin punerea în vigoare a Codului penal din 1968, ordinul legii este reglementat în art. 24 Cod penal astfel:„Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală dacă săvârşirea ei a fost impusă sau autorizată de lege".

În cazul executării unei asemenea dispoziţii legale nu se poate vorbi de principiu, nici de pericol social, nici de vinovăţie, lipsind oricum două dintre cele trei trăsături esenţiale ale infracţiunii. În acelaşi timp fiind săvârşită din ordinul legii (cum ar fi executarea pedepsei cu moartea în legislaţiile care cunosc aceasta pedeapsă), nu este nici antijuridică ci, dimpotrivă, impusă sau prevăzută de lege.

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE DE INCIDENŢĂ ALE ORDINULUI LEGII

a. Să se săvârşească o faptă prevăzută de legea penală
b. Fapta respectivă să fie impusă sau autorizată de lege
c. Prevederea legală să abiliteze în mod expres anumite persoane sau reprezentanţi ai ordinii publice cu executarea ordinului pe care îl conţine.
d. Executarea să fi avut loc în limitele şi condiţiile prevăzute de lege.

SECŢIUNEA 3
EFECTE. CAZURI DE CONEXITATE.SITUATIA DESPĂGUBIRILOR CIVILE

Efectele ordinului legii se răsfrâng asupra participanţilor ca şi în cazul celorlalte cauze justificative fiind "in rem" conform art.21, alin.2 din noul Cod penal.

În ipoteza în care, dispoziţia legii trebuie executată în condiţiile impuse de un superior, executantul trebuie să asigure şi respectarea cerinţelor impuse de instituţia comenzii autorităţii legitime, între cele doua cauze justificative trebuind să existe o corelaţie legala.

Ordinul legii poate intra în concurs de conexitate cu starea de necesitate şi mai ales cu comanda autorităţii legitime, de asemenea, cu consimţământul victimei sau cu eroarea de fapt.

Cât priveşte situaţia despăgubirilor civile cuvenite persoanelor păgubite prin executarea unor acţiuni de incidenţă a ordinului legii, acestea vor trebui acoperite de către stat în toate cazurile în care intervenţia legii nu se datorează culpei persoanelor păgubite

Bibliografie selectiva:

1. *Alexandru Boroi, Gheorghe Nistoreanu, „Drept Penal – Partea Generală" Ed. 4, Editura All Beck, Bucureşti, 2005, p. 129*
2. *George Antoniu, Cauzele justificative în proiectul noului Cod Penal, Revista de Drept Penal, anul XI nr. 2, Bucureşti, 2004, p.11.*

CAPITOLUL 4
COMANDA AUTORITĂŢII LEGITIME

SECŢIUNEA 1

Concept. Caracterizare. Sediu normativ

Cauza justificativă a „comenzii autorităţii legitime" denumită şi „ordinul superiorului" a fost reintrodusă în legislaţia penală românească prin noul Cod penal după o absenţă notabilă (a fost eliminată prin Codul penal anterior, pus în vigoare în anul 1969).

Potrivit art.24 alin.2 din noul Cod penal a fost formulată astfel:
„Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită pentru îndeplinirea unui ordin dat de către autoritatea legitimă în forma prevăzută de lege, dacă aceasta nu este în mod vădit ilegal".

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE DE EXISTENŢĂ.

1. Să se săvârşească o faptă prevăzută de legea penală de către o persoană în subordinea autorităţii legitime.
2. Fapta să fie săvârşită în baza unui ordin dat de autoritatea de comandă legitimă, în forma prevăzută de lege.
3. Ordinul să nu fie în mod vădit ilegal

SECŢIUNEA 3
EFECTE. CONEXITATE. STUDIUL DESPĂGUBIRILOR CIVILE.

Potrivit art.21 alin.2 din noul Cod penal şi cauza legală denumită „comanda autorităţii legitime" îşi produce efecte asupra tuturor participanţilor.

Comanda autorităţii legitime poate intra în cazuri de concurs de suprapunere cu toate celelalte cauze justificative, cu care este compatibilă, ca structură şi finalitate. Cât priveşte cauzele care înlătură caracterul penal, considerăm că este posibilă, mai ales, coincidenţa cu eroarea.

Cât priveşte situaţia despăgubirilor civile, credem că acestea vor fi întotdeauna datorate fie de reprezentanţii autorităţii publice, fie de executanţii ordinului superiorului, dacă fie la

nivelul emiterii comenzii, fie la cel al executării sale, se vor stabili elemente de culpă generatoare de prejudicii în sarcina acestor persoane.

Bibliografie selectiva:

1. *George Antoniu, Cauzele justificative în proiectul noului Cod penal, Revista de Drept Penal, anul XI nr. 2, Bucureşti, 2004, p.11-12.*
2. *Vintilă Dongoroz, Dreptul Penal, Editura Tirajul, Bucureşti, 1939, p.463-464*
3. *Viorel Siserman, „Ordinul legii şi al autorităţii legitime", Revista de Drept Penal, Anul XI nr.2, 2004, p.95-98.*
4. *George Diaconescu, Genocidul, Editura Militară, Bucureşti, 1990, p. 22-23.*

CAPITOLUL 5
CONSIMŢĂMÂNTUL VICTIMEI

SECŢIUNEA 1

Noţiune. Sediu normativ. Caracterizare

Consimţământul victimei a fost introdus pentru prima dată în legislaţia noastră prin noul Cod penal, el regăsindu-se şi în codul penal italian, dar cu o reglementare uşor diferită.

Astfel, potrivit art.25 alin.1 din noul Cod penal „nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită cu consimţământul victimei, dacă aceasta putea să dispună în mod legal de valoarea socială lezată sau pusă în pericol".

Potrivit art.25 alin.2 se prevede o limitare a incidenţei acestei cauze, în sensul că ea nu este aplicabilă „în cazul infracţiunilor contra integrităţii corporale sau a sănătăţii, dacă fapta la care s-a consimţit contravine legii sau bunurilor moravuri".

SECŢIUNEA 2
CONDIŢII DE EXISTENŢĂ

a) Consimţământul poate fi dat numai de persoana vătămată.
b) Consimţământul trebuie să fie exprimat în mod valabil
c) Persoana vătămată să poată dispune de valoarea respectivă.
d) Fapta la care s-a consimţit să fie prevăzută de legea penală, cu excepţia celor care vizează infracţiunile contra vieţii şi a integrităţii sau sănătăţii persoanei, dacă fapta la care s-a consimţit nu contravine legii sau bunelor moravuri.

SECŢIUNEA 3
EFECTE. CONEXITATE. DESPĂGUBIRI CIVILE

Şi consimţământul victimei, ca şi toate celelalte cauze justificative, produce efecte „in rem" care beneficiază tuturor participanţilor conform art.24 al.2 Cod penal.

Conexitatea cu alte cauze justificative este posibilă în măsura în care nu există faţă de acestea unele incompatibilităţi de structură, cum ar fi, de pildă, în cazul legitimei apărări.

Consimţământul victimei poate intra, însă, în concurs cu eroarea de fapt.

Situaţia despăgubirilor civile. În măsura în care persoana vătămată a consimţit în afara unor vicii de consimţământ la săvârşirea de către un terţ a unor fapte prevăzute de lege, prin care i s-au adus prejudicii, nu va putea cere, de principiu, nici sancţionarea acestuia, nici obligarea la repararea eventualelor pagube.

Bibliografie selectiva:

1. *Lucian Stănescu, „Consimţământul victimei traficului de persoane. Efecte", Revista de Drept Penal, anul XI, nr.3, 2004, pag. 130.*
2. *Alexandru Boroi şi Gheorghe Nistoreanu, „Drept penal, partea generală", Ed. 4, Ed All Beck, 2005, pag 130-133.*

TITLUL VIII
CAUZELE CARE ÎNLATURĂ CARACTERUL PENAL

CONSIDERAŢII INTRODUCTIVE

În sistemul noului Cod penal, Capitolul III din titlul II al garţii generale a Codului penal a fost consacrat reglementării cauzelor care înlătură caracterul penal, art. 26 alin. 1 prevăzând că: „Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală comisă în condiţiile vreuneia din cauzele prevăzute de lege care înlătură caracterul penal".

În art. 26 p.2 se mai precizează că „Efectul cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei nu se extinde asupra participanţilor, cu excepţia cazului fortuit".

Sunt reglementate apoi următoarele cauze: constrângerea fizică (art. 27), constrângerea morală (art. 28), cazul fortuit (art.29), minoritatea făptuitorilor (art.30), iresponsabilitatea (art. 31), beţia fortuită (art. 32) si eroarea de fapt (art. 33 C.pen.)

CAPITOLUL I
CONSTRÂNGEREA FIZICĂ (art. 27 din Codul penal)

SECTIUNEA 1

Noţiune. Caracterizare. Sediu normativ.

Constrângerea fizică există atunci când o persoană este determinată, de o energie străină cu caracter irezistibil, să săvârşească o faptă prevăzută de legea penală.

Potrivit art.27 din noul Cod penal „Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită din cauza unei constrângeri fizice căreia făptuitorul nu i-a putut rezista".

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE CONSTRÂNGERII FIZICE.

I. Făptuitorul să fie supus unei constrângeri fizice venite de la o energie străină.
II Constrângerea să fie irezistibilă
III Fapta săvârşită sub imperiul constrângerii să fie prevăzută de legea penală.

SECŢIUNEA 3
EFECTELE CONSTRÂNGERII FIZICE. CONEXITATE. STRUCTURĂ DESPĂGUBIRI CIVILE.

Constrângerea fizică produce efecte numai faţă de persoanele care au fost efectiv constrânse de energia străină să săvârşească o fapta prevăzută de legea penală – adică in personam.

Dacă, însă, alături de persoana supusă constrângerii a acţionat şi o altă persoană dar in mod liber, deliberat sau din culpă, aceasta din urmă va răspunde potrivit dispoziţiilor legale încălcate şi formei sale de vinovăţie. Agentul constrângerii va răspunde pentru fapta săvârşită de cel constrâns şi sub aspect penal şi sub aspect civil, în calitate de autor.

Constrângerea fizică poate intra în concurs cu constrângerea morală, cu legitima apărare sau cu starea de necesitate, cu eroarea.

Bibliografie selectiva :

1. *Gh. Daringa, Comentarii la Codul Penal adnotat, p. 349*
2. *T.S., Cod Penal, decretul nr. 2259/1996, R.R.D. nr. 4/1967, p.166*

CAPITOLUL 2
CONSTRÂNGEREA MORALĂ

SECŢIUNEA 1

Noţiune. Caracterizare. Sediu normativ.

Constrângerea morală există atunci când făptuitorul este determinat pe cale psihică să săvârşească o faptă prevăzută de legea penală, libertatea sa de voinţă şi acţiune fiind complet anihilată de ameninţarea la care este supus, fiind expus, el sau altul, la un pericol grav şi care nu putea fi înlăturat altfel.

Întrucât în cazul faptelor săvârşite sub constrângere morală lipseşte libertatea de voinţă şi acţiune ca cerinţă generală de existenţă a subiectului activ al infracţiunii, legiuitorul penal a instituit şi în cazul lor o cauză de împiedicare a constituirii infracţiunii, prevăzând în art. 28 ca: „nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită din cauza unei constrângeri morale, exercitată prin ameninţare cu un pericol grav pentru persoana făptuitorului ori a alteia şi care nu putea fi înlăturat în alt mod".

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE CONSTRÂNGERII MORALE

I. Făptuitorul să fie supus unei constrângeri printr-o ameninţare de către altă persoană.
II. Cel ameninţat să fie expus unui pericol grav
III.Pericolul să nu poată fi înlăturat decât prin săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală

SECŢIUNEA 3
EFECTELE CONSTRÂNGERII MORALE. CONEXITATE. STRUCTURA RĂSPUNDERII CIVILE.

Constrângerea morală va produce efecte de înlăturare a caracterului penal in personam deci numai cu privire la persoanele care au acţionat efectiv sub imperiul constrângerii. Dacă, însă, alături de cel constrâns va acţiona şi un alt participant care se va afla în afara constrângerii, acesta din urmă va răspunde penal.

Constrângerea morală poate intra în concurs cu constrângerea fizică, cu eroarea, culegitima apărare sau cu starea de necesitate.

În cazul săvârşirii unei fapte sub efectul constrângerii morale, obligaţia acoperirii unui eventual prejudiciu va cădea în sarcina agentului agresor.

Persoana supusă constrângerii morale va putea fi obligată şi ea la despăgubiri civile, dau numai în măsura şi dacă a lucrat din eroare din propria sa culpa.

Bibliografie selectiva:

1.T.S., s.p.d. nr. 2052/1976, în V. Papadopol, M. Popovici, Repertoriul alfabetic al practicii judiciare în materie penală pe anii 1976 – 1989, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1982, p.88.

CAPITOLUL 3
CAZUL FORTUIT

SECŢIUNEA 1

Notiune. Caracterizare.

Cazul fortuit pune în valoare o cauză de împiedicare a constituirii infracţiunii din lipsa absolută de vinovăţie a făptuitorului în cazul intervenirii unor împrejurări imprevizibile erga omnes, producând efecte in rem, ca şi cauzele justificative.

Spre deosebire de multe alte legislaţii care nu dau o reglementare expresă cazului fortuit, Codul nostru penal o prevede în art.29 potrivit căruia: „ nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală, al cărei rezultat este consecinţa unei împrejurări care nu putea fi prevăzută ”.

SECTIUNEA 2
CONDIŢIILE CAZULUI FORTUIT

I. Rezultatul faptei să fie şi consecinţa intervenţiei unei împrejurări accidentate şi neaşteptate.
II. Făptuitorul să fie în imposibilitatea obiectivă de a prevedea intervenţia împrejurării care a determinat rezultatul.
III. Fapta săvârşită să fie prevăzută de legea penală.

SECŢIUNEA 3
EFECTE. CONEXITĂŢI. SITUAŢIA DESPĂGUBIRILOR CIVILE.

Potrivit art.26 din noul Cod penal, efectele cazului fortuit se extind şi asupra participanţilor, datorită imprevizibilităţii erga omnes pe care o presupune.

Chiar dacă cazul fortuit presupune o imposibilitate obiectivă de formare a vinovăţiei, el poate intra în concurs de succesiune (dar niciodată de suprapunere) cu acele cauze de împiedicare a constituirii infracţiunii care se întemeiază pe eliminarea culpabilităţii (deci tot a vinovăţiei, dar din motive subiective).

Acţionând în condiţiile unei imposibilităţi de a prevedea rezultatul păgubitor, deci în afara posibilităţii formării vreunei forme de vinovăţie penală, făptuitorul care a acţionat în situaţia cazului fortuit nu va putea fi obligat la despăgubiri civile pentru prejudiciul cauzat unui terţ, în această materie funcţionând principiul că orice patrimoniu este supus unui risc generat într-o cauză de forţă majoră.

CAPITOLUL 4
IRESPONSABILITATEA

SECTIUNEA 1

Noţiune. Caracterizare. Sediu normativ.

În sensul legii penale, iresponsabilitatea are înţelesul unei stări de incapacitate psihică ce se poate manifesta în cazul acelor persoane care fie nu-şi pot da seama de sensul faptelor pe care le săvârşesc şi de semnificaţia consecinţelor acestora, fie nu-şi pot determina şi dirija (autoconduce) în mod normal acţiunile sau inacţiunile.

Potrivit art.31 din noul Cod penal , iresponsabilitatea este reglementată astfel: „Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală dacă făptuitorul în momentul săvârşirii faptei, fie din cauza alienaţiei mintale, fie din alte cauze, nu putea să-şi dea seama de acţiunile sau inacţiunile sale, ori nu putea fi stăpân pe ele”.

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE DE EXISTENŢĂ ALE IRESPONSABILITĂŢII

1.Făptuitorul să nu-şi poată da seama de acţiunile sau inacţiunile sale, ori că nu le poate stăpâni din cauza unei incapacităţi psihice. Lipsa capacităţii psihice poate privi atât facultăţile intelectuale, cât şi facultăţile volitive.

2.Starea de incapacitate psihică să fi existat în momentul săvârşirii faptei

3.Starea de incapacitate psihică să fie datorată alienaţiei mintale sau alte cauze(somn hipnotic, somnambulism)

4. Fapta săvârşită în stare de iresponsabilitate să fie prevăzută de legea penală.

SECŢIUNEA 3
EFECTELE IRESPONSABILITĂŢII. CONEXITĂŢI. SITUAŢIA RĂSPUNDERII CIVILE.

Incapacitatea psihica din cauza iresponsabilităţii împiedică formarea caracterului penal al faptei comise şi exclude, pe cale de consecinţă, posibilitatea tragerii făptuitorului la răspundere penală, care în lipsa responsabilităţii nu poate deveni subiect al infracţiunii.

Starea de iresponsabilitate fiind însă o cauză de neimputabilitate cu caracter strict personal, nu poate produce nici un fel de efecte cu privire la eventualii participanţi la fapta (instigatori, complici).

Iresponsabilitatea, presupunând absenta discernământului critic, nu poate intra în concurs de suprapunere cu niciuna dintre cauzele de împiedicare a constituirii infracţiunii care presupun fapte săvârşite cu discernământ (dar, evident, în condiţii de neimputabilitate sau neculpabile).

Problema răspunderii civile se poate pune atât faţă de persoana făptuitorului, cât şi a persoanelor care îl aveau în pază sau supraveghere pe iresponsabil.

Bibliografie selectiva:

1. *T.J. Arad, d.p. 381/1969, RRD nr.12, 1969, p.181*
2. *In practica judiciară au fost consideraţi iresponsabili făptuitorii suferind de mai multe boli, maladii mentale grave: schizofrenie (T.S., s.p. 1813/1983, C.D., p.203 (orice boală care anulează discernământul (T.S., s.p.d. 985/1982,RRD nr.3/1983) schizofrenia paranoică (T.S., s.p.d.10/1980 nr.8/1980) oligofrenia de gradul I (T.S., s.p.d. 1246/1977, C.D. 1977) sau debilitatea mintală şi oligofrenia ori tulburările psihice de tip maniacal ce exclud discernământul (T.S., s.p.d. 155/1981, p.64)).*

CAPITOLUL 5
BEŢIA FORTUITĂ

SECŢIUNEA 1

Notiune. Caracterizare. Sediu normativ.

Întemeindu-se pe lipsa imputabilităţii, art.32 alin.1din noul Cod penal instituie în cazul beţiei accidentale complete o cauză legală de împiedicarea a constituirii infracţiunii prevăzând că: „nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală, dacă făptuitorul, în momentul săvârşirii sale se găsea, datorită unor împrejurări independente de voinţa sa, în stare de beţie completă produsă de alcool sau de alte substanţe".

Nu în acelaşi mod este reglementată starea de beţie voluntară. În acest sens, art.32, alin. 2. prevede textul că : „starea de beţie voluntară completă produsă de alcool sau alte substanţe nu înlătură caracterul penal al faptei. Ea poate constitui, după caz o circumstanţă atenuantă sau agravantă".

Pe de altă parte beţia preordinată chiar cu caracter incomplet este considerată, de cele mai multe ori, în practica judiciară, ca o circumstanţă de agravare a răspunderii penale.

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE STĂRII DE BEŢIE PREVĂZUTE AL ART.32 ALIN.1 COD PENAL.

- Făptuitorul să fie aflat în momentul săvârşirii faptei în stare de beţie din cauza alcoolului sau a altor substanţe ebreiante
-Starea de beţie să fie accidentală (fortuită)
- Starea de beţie accidentală să fie completă.
- Făptuitorul să fi săvârşit o faptă prevăzută de legea penală

SECŢIUNEA 3
EFECTELE STĂRII DE BEŢIE FORTUITĂ. CONEXITĂŢI. SITUAŢIA RĂSPUNDERII CIVILE.

Starea de beţie având un caracter strict personal va produce în caz de participaţie efecte de împiedicare a constituirii caracterului penal numai cu privire la persoana care acţionat sub imperiul ei.

Starea de beţie accidentală incompletă va constitui din principiu, o circumstanţă judiciară de agravare.

Din principiu săvârşirea unei fapte prevăzute de legea penală în stare de beţie fortuită nu va atrage nici răspundere penală şi nici răspundere civilă.

În ipoteza, în care, starea de beţie fortuită a fost cauzată printr-o constrângere fizică sau morală venită de la o altă persoană, aceasta din urmă va răspunde atât penal cât şi civil pentru fapta săvârşită de cel indus prin constrângere în starea respectivă.

CAPITOLUL 6
MINORITATEA FĂPTUITORULUI

SECŢIUNEA 1
Noţiune. Sediu normativ.

Potrivit art.30 din noul Cod penal: ” Nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită de un minor care la data comiterii acesteia nu îndeplineşte condiţiile legale pentru a răspunde penal ”.

Minoritatea penală a fost instituită drept cauză care înlătură caracterul penal nu din lipsa vinovăţiei (care nici măcar nu se pune în discuţie) ci din cauza inaptitudinii minorului sub 14 ani de a lucra cu vinovăţia, fiind prin excelenţă o cauză de neimputabilitate.

SECŢIUNEA 2
CONDIŢIILE DE INCIDENŢĂ DIN NOUL COD PENAL.

I. Minorul să îndeplinească condiţiile legale pentru a răspunde penal.
II. Minorul să se afle sub vârsta de 14 ani în momentul săvârşirii infracţiunii.
III. Minorul să săvârşească o fapta prevăzută de legea penală.

SECŢIUNEA 3

Efecte. Conexităţi. Răspunderea civilă.

Minoritatea sub 14 ani este o cauză cu caracter personal, ea nu-şi răsfrânge efectele asupra eventualilor participanţi care au cooperat la săvârşirea faptei cu intenţie (instigatori, cu autori sau complici care au lucrat cu intenţie).

În toate cazurile de concurs ce s-ar putea ivi cu alte cauze, cum ar fi de pildă beţia fortuită, iresponsabilitatea sub constrângerea fizică, minoritatea, eliminând subiectul activ al infracţiunii, va acţiona cu prevalenţă şi în mod suficient.

Minoritatea sub 14 ani nu înlătură răspunderea civilă a persoanelor care la data săvârşirii faptei avea sub supraveghere şi în îngrijire pe minori (părinţi, tutori, supraveghetori, etc.) în măsura în care s-ar dovedi că din culpă lor (in vigilendo) s-a săvârşit fapta.

CAPITOLUL 7
EROAREA DE FAPT

SECŢIUNEA 1
Concept. Caracterizare. Sediu normativ

Indiferent de modalitatea în care intervine, eroarea îşi are temeiul în înlăturarea nemijlocită a vinovăţiei ca trăsătură esenţială şi element constitutiv al infracţiunii. Evident că eroarea nu trebuie confundată cu îndoiala sau cu neglijenta.

Dispoziţiile art. 33 din noul Cod penal, prevăd următoarele: „nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală când făptuitorul, în momentul săvârşirii acesteia, nu cunoaşte existenţa unei stări, situaţii sau împrejurări de care depinde caracterul penal al faptei" – iar cele ale art.32 alin.2 că: „Nu constituie o circumstanţă agravantă împrejurarea pe care făptuitorul nu cunoaşte în momentul infracţiunii. Dispoziţiile alin.1 şi 2 se aplică şi faptelor săvârşite din culpă pe care legea penală le pedepseşte, numai dacă necunoaşterea stării, situaţiei sau împrejurările respective nu este ea însăşi rezultatul culpei " .

SECŢIUNEA 2
EROAREA DE FAPT ÎN CAZUL INFRACŢIUNILOR INTENŢIONATE ART.33 ALIN. 1. DIN CODUL PENAL

1. Făptuitorul sa nu fi cunoscut în momentul săvârşirii faptei existente unei stări, situaţii sau împrejurări de care să depindă caracterul penal al faptei.
2. Eroarea de fapt să se fi manifestat în momentul săvârşirii faptei.
3. Fapta săvârşită să fie prevăzută de legea penală

SECŢIUNEA 3
EROAREA ASUPRA CIRCUMSTANŢELOR DE AGRAVARE ÎN CAZUL INFRACŢIUNII INTENTIONATE (ART.33 ALIN.2)

Potrivit art.33 alin.2 din Codul penal nu constituie o circumstanţă agravantă împrejurarea pe care infractorul nu a cunoscut-o în momentul săvârşirii infracţiunii.

Cum dispoziţia art.33 alin.2 din Codul penal, nu face nici o distincţie între diversele circumstanţe de agravare, rezultă că eroarea poate interveni în cazul tuturor circumstanţelor de agravare, legale sau judiciare, generale sau speciale, obligatorii sau facultative.

SECŢIUNEA 4
EROAREA ÎN MATERIA INFRACŢIUNILOR SĂVÂRŞITE DIN CULPĂ (ART.33 ALIN.3 DIN CODUL PENAL)

Art.33 alin.3 din Codul penal prevede ca dispoziţiile art.1 şi 2 ale aceluiaşi articol - care reglementează incidenţa erorii în materia infracţiunilor de intenţie şi a circumstanţelor de agravare ale acestora – se aplică şi faptelor săvârşite din culpa, numai dacă necunoaşterea stării, situaţiei sau împrejurării respective nu este ea însăşi rezultatul culpei făptuitorului.

Ca atare, cazurile de eroare vincibilă nu înlătură caracterul penal al faptelor săvârşite din culpă.

Există însă şi cazuri în care făptuitorul nu a avut posibilitatea reală de a evita eroarea în care s-a aflat beneficiind de prevederile art.33 al.3 din noul Cod penal, eroarea fiind invincibilă.

SECŢIUNEA 5
EFECTE. CONEXITĂŢI. STRUCTURILE DESPĂGUBIRII CIVILE.

În caz, de eroare comună a tuturor participanţilor ori de erori concurente numai a unor din participanţi, situaţia penală a acestora va fi examinată şi rezolvată în raport cu criteriile generale privind determinarea întinderii şi stabilirea efectelor erorii pentru fiecare caz de participare în parte.

Eroarea reprezintă cauza de împiedicare a constituirii infracţiunii cu cea mai mare aptitudine sau compatibilitate de a intra în concurs cu celelalte cauze de acelaşi fel, cum ar fi legitima apărare, starea de necesitate, constrângerea fizică sau morala.

Provenind de cele mai multe ori dintr-o cauză imputabilă făptuitorului – eroarea de fapt nu înlătură răspunderea civilă.

Eroarea invincibilă va înlătura însă caracterul penal, operând in defavoarea persoanei păgubite conform teoriei riscului.

În cazul erorii provocate de o altă persoană – aceasta din urmă va răspunde atât din punct de vedere penal, cât şi civil când inducerea în eroare s-a făcut cu intenţie, şi numai civil când inducerea în eroare s-a făcut din culpă.

În situaţia când inducerea în eroare provine chiar de la persoana lezată, făptuitorul nu va răspunde civil pentru paguba cauzată, întrucât inducerea în eroare îmbracă aspectul unei autolezări.

Bibliografie selectiva:

1. *T.S, a.p. dec. 6285/1970, Repertoriu alfabetic de practică judiciară în materie penală pe anii 1969-1975, V. Papadopol şi Mihai Popovici, p.153*
2. *George Antoniu, Eroare de fapt, „Revista de Drept Penal" anul II (1995) nr.1, p.12.*
3. *George Antoniu, Vinovăţia Penală, Bucureşti, 1995, p.313.*

PARTEA a II a

RĂSPUNDEREA PENALĂ
ŞI
SANCŢIUNILE DE DREPT PENAL

CAPITOLUL 1

RĂSPUNDEREA PENALĂ CA INSTITUŢIE FUNDAMENTALĂ A DREPTULUI PENAL

SECŢIUNEA 1

GENERALITĂŢI PRIVIND RĂSPUNDEREA PENALĂ

1. Noţiune şi caracterizare

Ca orice formă de răspundere juridică şi răspunderea penală este în sensul cel mai strict al cuvântului: obligaţia unei persoane fizice sau juridice de a răspunde de consecinţele actelor sale ilicite.

Răspunderea penală este acea formă a răspunderii juridice ce se naşte prin săvârşirea unei infracţiuni şi care constă în obligaţia făptuitorului de a se supune procesului penal şi de a suporta consecinţele cu caracter sancţionator prevăzute de legea penală.

2. Temeiul instituirii răspunderii penale

Potrivit legislaţiei noastre penale, şi anume a art.17 al.2 din Codul Penal, infracţiunea constituie unica bază pe care se poate naşte răspunderea penală, reprezentând temeiul ei unic şi exclusiv.

3. Realizarea răspunderii penale

De principiu, ordinea de drept penal se realizează prin respectarea din teamă, prudenţă sau din convingere a dispoziţiilor sale, de către majoritatea destinatarilor legii penale.

Pentru cei care nu-şi conformează conduita dispoziţiilor normelor penale, săvârşind fapte interzise de acestea, ordinea de drept trebuie asigurată şi realizată prin intermediul tragerii la răspunderea penală, prin intermediul declanşării împotriva făptuitorilor a unor acţiuni penale publice sau private, în cadrul procesului penal.

4. Subiecţii răspunderii penale

Statul este considerat ca subiect activ general al tragerii la răspundere penală iar persoana vătămată ca un subiect activ accidental.

În ce priveşte subiectul pasiv al răspunderii penale, acesta este întotdeauna infractorul, adică persoana fizică sau juridică chemată la răspundere penală.

5. Conţinutul răspunderii penale

Înţelegând prin răspundere penală obligaţia infractorului de a se supune tragerii la această formă de răspundere, ceea ce implică atât procedurile de stabilire a răspunderii penale, cât şi acelea de executare a pedepsei, este de la sine înţeles că noţiunea de conţinut a răspunderii penale va viza, în principal, aceste obligaţii.

6. Obiectul răspunderii penale

Obiectul răspunderii penale îl va constitui stabilirea şi aplicarea sancţiunilor de drept penal.

7. Răspunderea penală ca instituţie fundamentală a dreptului penal

Răspunderea penală este o instituţie juridică fundamentală care alături şi împreună cu celelalte două instituţii fundamentale şi anume infracţiunea şi sancţiunea, reprezintă şi constituie componentele de bază ale întregului sistem de drept penal.

8.Cadrul reglementărilor (sediul normativ al materiei)

Astfel în afara prevederilor din art.17 al.2 prin care noul Cod penal român instituie principiul unicităţii temeiului răspunderii penale, dispoziţii privind răspunderea penală se mai întâlnesc în art.45 şi care privesc răspunderea penală, instituită pentru persoana juridică, în art.87 care reglementează criteriile de individualizare ale pedepsei referindu-se expres şi la „împrejurările care agravează sau atenuează răspunderea penală"; în cazul art.113 privind minoritatea unde sunt stabilite limitele şi „consecinţele" răspunderii penale ale minorilor şi în cazul titlului VI al părţii generale care reglementează „Cauzele care înlătură răspunderea penală".

SECŢIUNEA 2
PRINCIPIILE RĂSPUNDERII PENALE

1. Noţiunea şi cadrul principiilor răspunderii penale

In materia răspunderii penale îşi exercită acţiunea şi influenţa, în primul rând, principiile fundamentale ale întregului sistem de drept penal, şi anume: principiul legalităţii, principiul egalităţii şi principiul umanismului legii penale.

În al doilea rând, dar la nivelul structurării intime şi a particularizării răspunderii penale îşi exercită acţiunea câteva reguli cu caracter de principii instituţionale.

2. Principiile instituţionale ale răspunderii penale

A. Principiul coercitivităţii răspunderii penale

B. Principiul unicităţii temeiului răspunderii penale în săvârşirea unei infracţiuni

C. Principiul autonomiei şi irepetabilităţii răspunderii penale

D. Principiul obligativităţii răspunderii penale

E. Principiul prescriptibilităţii răspunderii penale

F. Principiul individualizării răspunderii penale

Bibliografie selectiva:

1. Oancea, Drept Penal, Partea generală, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971, p. 419. Mitrache, Drept Penal Român, Partea generală, Casa de Editură şi Presă „Şansa" SRL, Bucureşti, 1994, p. 239.

2. M. Zolineak, Drept penal, Partea generală, Editura „Chemarea", laşi, 1993, volumul III, pp. 792-793. C. Bulai, Drept Penal Român, Partea generală, Casa de Editură şi Presă „Şansa" SRL, Bucureşti, 1992, Voi. II, p. 34. R.M. Stănoiu, D. Griga, T. Dian, Drept Penal, Partea generală, Editura Hiperion XXI, Bucureşti, 1992, p. 166.

3. O. Loghin, Raportul Juridic Penal şi Răspunderea Penală, Analele Ştiinţifice ale Universităţii Al. I. Cuza din laşi (Serie nouă), secţiunea III, Tomul XXIV, 1978, pp. 70-73.

CAPITOLUL 2
ÎNLĂTURAREA RĂSPUNDERII PENALE

SECŢIUNEA 1

CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ

A. Noţiune

Prin cauze care înlătură răspunderea penală se înţeleg acele stări, situaţii sau împrejurări posterioare săvârşirii infracţiunii, reglementate expres de lege, în prezenţa cărora se stinge dreptul statului de a mai trage la răspundere penală pe infractor, obligaţia acestuia din urmă de a se mai supune răspunderii penale şi pedepsei pentru infracţiunea săvârşirii fiind înlăturată.

B. Cadrul instituţional şi sediul normativ

Cauze care înlătură răspunderea penală sunt prevăzute în Titlul VI al părţii generale, intitulat „Cauzele care înlătură răspunderea penală" fiind următoarele: amnistia (art.137), prescripţia (art. 138-142), lipsa plângerii prealabile (art. 143 alin.1), retragerea plângerii prealabile (art. 131 alin. 2,3,4) şi împăcarea părţilor (art. 144 C.P.).

Aceste cauze au un caracter legal, obligatoriu şi general.

SECŢIUNEA 2
AMNISTIA

1. Noţiunea, caracterizarea şi felurile amnistiei

A. Noţiune şi sediul normativ

În sistemul legislaţiei actuale - după intrarea în vigoare a noii Constituţii a României din 1991 - amnistia este actul de clemenţă emanat de la Parlamentul ţării (art. 23 lit g), prin care este înlăturată răspunderea penală pentru infracţiunile la care se referă, săvârşite până la data apariţiei legii de amnistie.

Potrivit art.137 din Codul penal - care reprezintă şi cadrul juridic normativ de bază al amnistiei - aceasta este definită astfel:

„Amnistia înlătură răspunderea penală pentru fapta săvârşită.

Dacă intervine după condamnare, ea înlătură şi executarea pedepsei pronunţate, precum şi celelalte consecinţe ale condamnării. Amenda încasată anterior amnistiei nu se restituie.

Amnistia nu are efecte asupra măsurilor de siguranţă, măsurilor educative şi asupra drepturilor persoanei vătămate".

B. Caracterizare

Fiind o cauză legală care înlătură exclusiv răspunderea penală, amnistia nu afectează caracterul infracţional al faptei penale vizate, ci numai consecinţele săvârşirii infracţiunii împiedicând tragerea făptuitorului la răspundere penală şi aplicarea pedepsei.

C. Felurile amnistiei

Sunt în funcţie de întinderea efectelor sale, a condiţiilor de acordare şi după stadiul în care se află acţiunea penală.

a) După aria de cuprindere: amnistia generală şi specială

b) După condiţiile de acordare: amnistia necondiţionată (pură şi simplă) si condiţionată.

c) După stadiul instrumentării judiciare: amnistia antecondamnatorie sau proprie si postcondamnatorie sau improprie.

2. Obiectul amnistiei

Amnistia are ca obiect infracţiunile sau o anumită categorie de infracţiuni săvârşite până la data apariţiei ei.

Determinarea infracţiunilor ce formează obiectul amnistiei se face prin legea de acordare şi se poate realiza prin mai multe procedee:

3. Efectele amnistiei

a) Efectele amnistiei antecondamnatorii sau proprii

Înlăturând deîndată răspunderea penală pentru infracţiunea săvârşită, amnistia intervenită înainte de pronunţarea unei hotărâri de condamnare atrage fie împiedicarea punerii în mişcare a acţiunii penale, dacă aceasta nu s-a pornit, fie împiedicarea exercitării acesteia, prin încetarea procesului penal, dacă acţiunea penală a fost pusă în mişcare (art. 10 alin. 1 lit a C.p.p.).

b) Efectele amnistiei postcondamnatorii

Dacă intervine după condamnare, având de asemenea efectul înlăturării răspunderii penale pentru infracţiunea săvârşită, amnistia va impune în mod imediat şi obligatoriu înlăturarea efectelor condamnării.

c)Limitele amnistiei

Spre deosebire de alte cauze care o dată cu răspunderea penală înlătură şi răspunderea civilă, amnistia nu are nici un efect extinctiv asupra drepturilor persoanei vătămate, situaţie prevăzută expres de art.137 Cod Penal.

Amnistia nu are efect nici asupra măsurilor de siguranţă sau a celor educative (art.137 C.P.) decât în cazurile de excepţie prevăzute expres în legile de amnistie ce pot interveni.

În sfârşit, amnistia nu înlătură nici alte consecinţe extrapenale ale infracţiunii săvârşite, cum ar fi răspunderea disciplinară a făptuitorului sau anumite interdicţii sau decăderi din drepturi ale acestuia, prevăzute în legi speciale.

SECŢIUNEA 3

PRESCRIPŢIA RĂSPUNDERII PENALE

1. Noţiune si caracterizare

A. Noţiune şi sediul normativ

a) Prescripţia răspunderii penale constă în stingerea raportului juridic penal de conflict născut prin săvârşirea unei infracţiuni, ca urmare a nerealizării lui într-un interval de timp, considerat util şi oportun sub raportul îndeplinirii scopului legii penale.

b) Sediul normativ al prescripţiei răspunderii penale este conturat de reglementările cuprinse în art. 138, 139, 140, 141 din Codul penal, care prevăd în mod succesiv natura juridică şi efectele prescripţiei, termenele de prescripţie, întreruperea prescripţiei, suspendarea cursului prescripţiei şi termenele de prescripţie pentru minori.

2. Termenele de prescripţie ale răspunderii penale

A. Durata termenelor de prescripţie

Intervalul de timp de la data săvârşirii infracţiunii şi până în momentul stingerii raportului juridic penal de conflict prin prescripţie se numeşte **termen de prescripţie.** Având în vedere nivelele diferite de gravitate ale diferitelor infracţiuni şi intervalul de timp pe care îl presupune „uitarea" societăţii trebuie diferenţiat în mod corespunzător.

B. Calcularea termenelor de prescripţie

Potrivit art.139 al.3 din noul Cod penal, termenele arătate in prezentul articol se socotesc de la data săvârşirii infracţiunii.

Începerea curgerii termenului de prescripţie este legată de data săvârşirii infracţiunii.

La rândul ei, data săvârşirii infracţiunii diferă după structura fiecărui tip de infracţiune:

a) În cazul infracţiunii simple
b) În cazul infracţiunii continue
c) În cazul infracţiunilor continuate
d) În cazul infracţiunilor progresive, de rezultat
e) În cazul infracţiunilor de obicei
f) În cazul infracţiunilor aflate în concurs real
g) În caz de participaţie

Pentru determinarea celui de al doilea moment, şi anume al limitei de timp până când poate fi invocată prescripţia răspunderii penale, aceasta nu poate fi decât acela al momentului rămânerii definitive a hotărârii penale.

3. Întreruperea prescripţiei penale

a) Noţiune

Pentru a conduce la înlăturarea răspunderii penale, termenul de prescripţie prevăzut de lege trebuie să curgă nestingherit. Codul penal prevede însă şi două situaţii de accident al cursului prescripţiei răspunderii penale şi anume întreruperea şi suspendarea care pot întârzia din motive justificate împlinirea normală a termenelor de prescripţie.

b)Condiţiile şi cazurile de întrerupere a curgerii termenului de prescripţie

Potrivit art.140, cursul termenelor de prescripţie prevăzute de art. 139 se întrerupe prin îndeplinirea oricărui act care, potrivit legii, trebuie comunicat învinuitului sau inculpatului în desfăşurarea procesului penal.

c) Efectul întreruperii termenului de prescripţie a răspunderii penale

Potrivit art. 140 alin. 2, după fiecare întrerupere începe să curgă un nou termen de prescripţie.

Pentru a nu oferi întreruperii prescripţiei o valoare excesivă, art.140 al.3 conţine următoarea reglementare: „Prescripţia înlătură răspunderea penală oricâte întreruperi ar interveni, dacă termenul de prescripţie prevăzut de art.139 este depăşit cu încă jumătate".

4. Suspendarea prescripţiei răspunderii penale

Art.141 al.1 din Codul penal conţine următoarea reglementare:

„Cursul termenului de prescripţie prevăzut în art.139 este suspendat pe timpul cât o dispoziţie legală sau o împrejurare de neprevăzut ori de neînlăturat împiedică punerea în mişcare a acţiunii penale sau continuarea procesului penal. Prescripţia îşi reia cursul din ziua în care a încetat cauza de suspendare".

a) Condiţiile de suspendare a prescripţiei răspunderii penale

Cât priveşte condiţiile în care poate interveni suspendarea acesteia rezultă explicit sau pe pe cale de interpretare din contextul reglementării primelor două aliniate ale art. 141C.pen.

b) Cazurile de suspendare a prescripţiei răspunderii penale

- pe timpul cât o dispoziţie legală dispune suspendarea procesului penal;
- pe timpul cât o împrejurare de neprevăzut ori de neînlăturare împiedică punerea în mişcare a acţiunii penale sau continuarea procesului penal.

c) Efectele suspendării prescripţiei răspunderii penale

Art. 141 alin. 2 prevede expres că „Prescripţia îşi reia cursul din ziua în care a încetat cauza de suspendare".

SECŢIUNEA 4

LIPSA PLÂNGERII PREALABILE

1. Consideraţii introductive

În legislaţia noastră actuală, din raţiuni de politică penală, s-au admis excepţii relativ limitate de la oficialitatea acţiunii penale, considerându-se că în aceste cazuri, prin lăsarea dreptului declanşării şi exercitării acţiunii la latitudinea persoanei vătămate, s-ar realiza o ocrotire mai bună a valorilor sociale implicate.

2. Noţiune, natură juridică, caracterizare, sediul materiei

Datorită împrejurării că plângerea prealabilă se constituie, în acelaşi timp, ca o instituţie a dreptului penal, cu reglementări de natură a-i conferi acest statut, în Codul penal, partea generală, dar şi ca o condiţie specială de exercitare a acţiunii penale, cu reglementări de natură a-i împlini acest statut, în Codul de procedură penală, în doctrină s-a cristalizat opinia că este o categorie juridica complexă, cu caracter mixt .

Art.143 din noul Cod penal prevede că „în cazul infracţiunilor pentru care punerea în mişcare a acţiunii penale este condiţionată de introducerea unei plângeri prealabile de către persoana vătămată, lipsa acestei plângeri înlătură răspunderea penală".

3. Condiţiile introducerii plângerii prealabile

Pentru constatarea prezenţei sau lipsei plângerii prealabile, cu dubla sa calitate de condiţie de pedepsibilitate şi de condiţie de procedibilitate, este necesar să fie îndeplinite cerinţe privind:

a) condiţionarea legii de o asemenea plângere, pentru exercitarea acţiunii;
b) persoanele îndrituite a o introduce;
c) conţinutul şi condiţiile esenţiale pe care trebuie să le îndeplinească;
d) organul judiciar căruia trebuie să i se adreseze;
e) termenul în care trebuie introdusă.

4. Efectele lipsei plângerii prealabile

Lipsa plângerii prealabile atrage înlăturarea răspunderii cu efecte „in rem" atrăgând exonerarea de răspundere penală pentru toţi participanţii la infracţiune.

Lipsa plângerii prealabile nu împiedică persoana vătămată să-şi realizeze pretenţiile civile prin exercitarea unei acţiuni civile separate, în faţa instanţei civile, răspunderea civilă pentru faptele păgubitoare care constituie infracţiuni fiind supusă prescripţiei de drept civil.

5. Cazurile de conexitate sau indivizibilitate între infracţiuni

Potrivit art. 35 C.p.p., în caz de indivizibilitate sau conexitate, în cazul în care competenţa în raport cu diferiţi făptuitori ori diferite fapte aparţine, potrivit legii, mai multor instanţe de grad egal, competenţa de a judeca toate faptele şi pe toţi făptuitorii revine instanţei mai întâi sesizate, iar când competenţa după natura faptei sau după calitatea persoanelor aparţine unor instanţe de grad diferit, competenţa de a judeca cauzele reunite, revine instanţei superioare în grad.

SECŢIUNEA 5
RETRAGEREA PLÂNGERII PREALABILE

1.Noţiune, natură juridică, sediul normativ al materiei

Pe raţiuni de simetrie şi logică juridică, instituind din lipsa plângerii prealabile o cauză de înlăturare a răspunderii penale, legiuitorul a procedat în mod similar şi pentru ipoteza retragerii plângerii prealabile, valabil introduse.

În mod distinct art. 197 alin. 2 prevede că: „retragerea plângerii prealabile, de asemenea, înlătură răspunderea penală".

2. Condiţiile de valabilitate ale retragerii plângerii prealabile

Retragerea plângerii prealabile este subordonată întrunirii cumulative a mai multor condiţii, referitoare la:

a) persoana îndrituită a retrage plângerea,
b) termenul înlăuntrul căruia se poate face,
c) conţinutul şi caracterul acesteia,
d) organul judiciar în faţa căruia trebuie să se producă.

3. Efectele retragerii plângerii prealabile

În sistemul legislaţiei noastre penale şi procesual penale, atunci când retragerea plângerii penale are loc în condiţiile prevăzute de lege, se produce atât stingerea dreptului statului de a trage la răspundere penală pe făptuitor, cât şi a dreptului persoanei vătămate de a mai introduce o nouă plângere prealabilă pentru aceeaşi faptă, fiind definitiv înlăturată atât răspunderea penală, cât şi răspunderea civilă generată de aceasta.

Efectele retragerii plângerii prealabile asupra răspunderii penale au un caracter „in rem", iar nu „in personam".

SECŢIUNEA 6

ÎMPĂCAREA PĂRŢILOR

1. Noţiune caracterizare, sediul normativ

Într-un sens generic şi raportat la procesul judiciar în întregul său, împăcarea părţilor este caracterizată ca un act de dispoziţie, o convenţie sinalagmatică, necondiţionată, comutativă, irevocabilă, ce poate interveni în orice fază procesuală, între două sau mai multe părţi, în mod personal, supusă verificării şi confirmării instanţei, o convenţie judiciară cu efecte extinctive şi peremptorii, prin care se stinge o acţiune civilă sau se înlătură răspunderea penală, cu consecinţa încetării procesului penal.

Sediul normativ al împăcării părţilor îl constituie art.144 din Codul penal, care în trei alineate succesive determină statutul juridic al acesteia (natura juridică, caractere, efecte, limite), astfel:

- alin. 1 „împăcarea părţilor în cazurile prevăzute de lege înlătură răspunderea penală şi stinge şi acţiunea civilă"
- alin. 2 „împăcarea părţilor este personală şi produce efecte numai dacă intervine până la rămânerea definitivă a hotărârii".
- alin. 3. „pentru persoanele lipsite de capacitate de exerciţiu, împăcarea se face numai cu reprezentanţii lor legali. Cei cu capacitate de exerciţiu restrânsă se pot împăca cu încuviinţarea persoanelor prevăzute de lege. împăcarea părţilor produce efecte şi în cazul în care acţiunea penală a fost pusă în mişcare din oficiu".

2. Condiţiile împăcării părţilor

Pentru a produce efectul de înlăturare a răspunderii penale şi civile, cu care este creditată, împăcarea părţilor trebuie realizată cu respectarea şi îndeplinirea cumulativă a mai multor condiţii privind:

-cazurile de infracţiuni la care este posibilă;
-persoanele între care poate interveni;
-condiţiile de conţinut pe care trebuie să le îndeplinească şi
- intervalul de timp în care poate interveni, cu efecte exonerative de răspundere.

3. Efectele judiciare ale împăcării părţilor

Împăcarea părţilor fiind o cauză de exonerare a răspunderii penale instituită de ideea oportunităţii stingerii unor conflicte penale prin concilierea părţilor implicate, nu poate avea decât efecte cu caracter strict personal, in personam.

Intervenţia împăcării părţilor înlătură (potrivit art. 132 alin. 1 din Codul penal) răspunderea penală şi stinge acţiunea civilă alăturată procesului penal.

În sfârşit, ca efect al lichidării, prin conciliere, a conflictului penal, împăcarea părţilor devine irevocabilă.

Bibliografie selectiva:

1. lancu Mândru, Amnistia si graţierea, ALL Educaţional, Bucureşti, p. 21
2. V. Dongoroz şi alţii, Explicaţii teoretice ale codului penal român, voi. II, p. 363
3. Narcis Giurgiu, Cauzele de nulitate în procesul penal, Editura Ştiinţifică Bucureşti, 1974, p. 230 şi urm.
4. C Mitrache, Cu privire la lipsa plângerii prealabile, Examen teoretic al practicii judiciare în „Studii şi cercetări juridice", 1988, p. 84
5. Narcis Giurgiu şi Spiridon Proca, În legătură cu efectele lipsei nejustificate a părţii vătămate la două termene consecutive de judecată, L.P. nr. 1/1962, pp. 59-62
6. Ştefan Oaneş, Lipsa plângerii prealabile şi împăcarea părţilor, în Codul Penal, comentat şi

adnotat, Partea Generală, de T Vasiliu şi alţii, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1972, p. 660
7. C. Mitrache, Împăcarea părţilor-cauză de înlăturare a răspunderii penale, în S.C.J., nr. p. 247
8.T. Blumenfeld, Împăcarea părţilor în procesul judiciar,, RRD nr. 8 din 1982, pp. 15-20

TITLUL II
SANCTIUNILE DE DREPT PENAL

CAPITOLUL 1
GENERALITATI

SECTIUNEA 1
NOTIUNE, CARACTERISTICI, FELURI DE SANCTIUNI

1. Notiune

Sancţiunea de drept penal reprezintă una dintre instituţiile fundamentale ale dreptului penal vizând cea mai mobila latura a întregii reglementări penale, de modul organizării şi adaptării sale la cerinţele de prevenire şi combatere a criminalităţii depinzând în cea mai mare măsura de eficienţa legii penale şi asigurarea ordinii de drept penal.

2. Caracterele sancţiunilor de drept penal

Sancţiunile de drept penal se deosebesc de celelalte sancţiuni juridice prin câteva trăsături caracteristice.

Astfel, spre deosebire de sancţiunea de drept civil, care are caracter preponderent reparator,funcţia sa de bază fiind aceea de a asigura o justă si completă reparaţie (restitutio ad integrum), sancţiunea de drept penal este dominată de caracterul său coercitiv – aflectiv, determinarea sa concret individuală presupunând luarea în consideraţie, în mod necesar, a unor criterii retributive, derivând din gravitatea faptei, şi criterii personale, derivând din starea reală de antisociabilitate a infractorului.

În doctrina autohtonă mai recentă, se menţionează: caracterul legal, caracterul retributiv-represiv (aflectiv), caracterul preventiv (prevenţie generală şi individuală), caracterul necesar şi inevitabil.

Cât priveşte celelalte sancţiuni de drept penal, cum ar fi măsurile educative, măsurile de siguranţă sau măsurile de ocrotire, acestea deşi substanţial deosebite ca valoare sancţionatorie, modalitate de aplicare şi finalitate, punând în evidenţă un caracter coercitiv şi infamant mai redus, nu-şi pierd în esenţă natura de sancţiuni penale.

3. Felurile sancţiunilor de drept penal

A. Legislaţia noastră consacră, în prezent, trei categorii de sancţiuni de drept penal: pedepsele, măsurile de siguranţă şi măsurile educative.

a). **Pedepsele** sunt considerate de principiu sancţiuni penale, celelalte – sancţiuni de drept penal.

b). **Măsurile educative.** Sunt sancţiuni de drept penal care se pot lua tot în temeiul stabilirii unor răspunderi penale concrete împotriva minorilor care au săvârşit infracţiuni.

c). **Măsurile de siguranţă.** Sunt sancţiuni de drept penal care se iau împotriva persoanelor care au savârşit fapte prevăzute de legea penală sau infracţiuni pentru a înlătura si preantampina o anumita starea de pericol şi a preveni savârşirea de noi fapte prevăzute de legea penală.

B. Sancţiunile extrapenale .

Sancţiunile extrapenale prevăzute de legislaţia actuală pentru soluţionarea unor conflicte de drept penal au un caracter administrativ şi se pot lua în situaţia sancţionării unor fapte ce nu prezintă grad de pericol social concret necesar pentru existenţa infracţiunii.

SECŢIUNEA 2
SANCŢIUNILE DE DREPT PENAL IN LEGISLAŢIA PENALĂ ACTUALĂ

1. Cadrul sancţiunilor şi sediul lor normativ

Codul penal, partea generală, conţine norme prin care este consacrat sistemul sancţiunilor de drept penal pe ansamblu, cât şi statutul juridic al fiecărei categorii de sancţiuni, reglementându-se conţinutul şi limitele lor generale, condiţiile de aplicare sau de luare (la măsurile educative), modalităţile de executare şi consecinţele juridice ale acestora.

a). Pedepsele

Dispoziţiile privitoare la pedepse sunt prevăzute în titlul III, în articolele 57 şi pâna la 112 inclusiv. Titlul respectiv este grupat pe 6 capitole distincte, corespunzător principalelor aspecte care reclamă definirea statutului general al instituţiei fundamentale a pedepsei.

b). Măsurile educative

Sunt prevăzute in titlul IV al părţii generale, intitulat „Minoritatea”- art.121-127 din Codul penal.

c). Măsurile de siguranţă

Sunt prevăzute în titlul V al părţii generale intitulat „Măsurile de siguranţă”.

2. Principiile sancţiunilor de drept penal

În sfera sancţiunilor de drept penal acţionează in mod necesar atât principiile fundamentale ale dreptului penal ca cel al legalitatii, egalitatii, umanismului si personalitatii, asupra carora am staruit in partea introductiva a cursului, cat si in mod specific trei principii insitutionale:

a. Principiul individualizării sancţiunilor de drept penal.

b. Principiul revocabilităţii sancţiunilor de drept penal.

c. Principiul irepetabilitatii sanctionarii pentru aceeasi fapta

CAPITOLUL 2

PEDEAPSA (SANCŢIUNEA PENALĂ)

ASPECTE GENERALE

1. Pedeapsa şi scopul ei.

Potrivit definiţiei înscrise în art.57 din Codul penal român actual,"Pedeapsa este o măsură de constrângere aplicată în scopul reeducării condamnatului şi a prevenirii săvârşirii de noi infracţiuni". În acelaşi timp potrivit art.57 al.2 „executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferinţe fizice şi nici să înjosească persoana condamnatului".

2. Scopul pedepsei

În literatura juridică autohtonă se face distincţie între scopul imediat al pedepsei şi scopul mediat al acesteia, relevându-se că prevenirea săvârşirii de noi infracţiuni nu se rezumă numai la împiedicarea condamnatului de a repeta alte încălcări ale legii penale, dimensiune ce vizează aşa numita „prevenţie specială", dar şi atenţionarea celorlalţi destinatari ai legii penale de a nu comite astfel de încălcări, dimensiune ce vizează aşa numita „prevenţie generală".

3. Funcţiile pedepsei

a). Funcţia formativ – educativă.
b). Funcţia de intimidare.
c). Funcţia coercitiv-aflectivă
d). Funcţia de ispăşire sau retributivă.
e). Funcţia de eliminare.
f). Funcţia de reeducare sau îndreptare
g). Funcţia de exemplaritate.

4. Felurile pedepsei

A. După rolul şi importanţa atribuită diferitelor pedepse în sfera represivă se disting :
a) pedepsele principale;
b) pedepsele complementare;
c) pedepsele accesorii.

B. După obiectul asupra căruia îşi răsfrâng acţiunea, distingem:
a) Pedeapsa cu moartea sau aşa zisa pedeapsă capitală;
b) Pedepsele corporale (tortură, ciuntire, bătaie)
c) Pedepse privative de libertate.
d) Pedepse privative sau restrictive de drepturi
e) Pedepsele morale
f) Pedepsele pecuniare

C. După gradul lor de determinare, pedepsele pot fi clasificate în două categorii: pedepse determinate absolut si pedepse relativ determinate.

D. În raport cu numărul posibil de pedepse principale înscrise în aceeaşi normă de drept penal se disting pedepsele unice şi pedepsele multiple sau plurale, pedepse principale cumulative si pedepse principale alternative.

CAPITOLUL 3

PEDEPSELE PRINCIPALE ÎN NOUL COD PENAL ROMÂN PENTRU PERSOANELE FIZICE

SECTIUNEA 1
FELURILE PEDEPSELOR PRINCIPALE

1. Noţiune. Având în vedere împărţirea infracţiunilor în crime şi delicte, noul Cod penal a instituit prin art.58 două categorii distincte de pedepse principale, primele pentru crime, secundele pentru delicte.

2. Felurile pedepselor principale aplicabile persoanei fizice. Potrivit art. 58 din noul Cod penal român, în ordine ierarhică a gravităţii lor pedepsele sunt:

- pentru *crime*:
  - detentiunea pe viata
  - detentiunea severa, intre 15 si 30 de ani
- pentru *delicte*:
  - inchisoarea stricta intre un an si 15 ani
  - inchisoarea intre 15 zile si un an
- amenda sub forma zilelor amenda, intre 5 si 360 de zile, fiecare zi fiind socotita intre 100.000 si 1.000.000 lei
- munca in folosul comunitatii, intre 100 si 500 de ore

SECŢIUNEA 2
REGIMUL GENERAL DE EXECUTARE A PEDEPSELOR PRINCIPALE APLICATE PERSOANEI FIZICE

A. Regimul de executare a pedepselor privative de libertate

1. Regulile generale ale executării pedepselor principale privative de libertate.

Potrivit art.60 al.1 din noul cod penal executarea pedepselor se bazează pe un sistem progresiv, condamnaţii putând trece dintr-un sistem în altul în condiţiile prevăzute de legea pentru executarea pedepselor (Legea nr.275\2006).

Regimurile de executare a pedepselor privative de libertate sunt prevăzute în art.60 (2) Cod penal ca fiind următoarele :

- regimul de maximă siguranţă;
- regimul închis;
- regimul semideschis şi
- regimul deschis.

2.Locul şi modul de executare a pedepsei privative de libertate

Potrivit art. 61(1) din noul Cod penal, executarea pedepselor privative de libertate se face, potrivit dispoziţiilor legii nr.275\2006 pentru executarea pedepselor, in locuri anume destinate, denumite penitenciare.

B. Regimul de executare a pedepsei detenţiei pe viaţă şi a detenţiei severe

Potrivit art.63 (1) din noul Cod penal, detenţiunea pe viaţă şi detenţiunea severă se execută în penitenciare anume destinate sau în secţii speciale ale celorlalte penitenciare.

Potrivit art. 63 (2) din noul Cod penal, regimul executării detenţiunii pe viaţă şi detenţiunii severe este regimul de maximă siguranţă.

Potrivit noului Cod penal pedeapsa detenţiei pe viaţă nu se aplică pe motive de vârstă înaintată a infractorului.

C. Regimul de executare a pedepsei închisorii stricte şi a pedepsei închisorii

1.Locul si modul de executare a pedepsei închisorii stricte

Potrivit art.66(1) din noul Cod penal, executarea pedepsei închisorii stricte se face în penitenciare anume destinate.

Art.66(2) din noul Cod penal fixeaza regimul executării pedepsei închisorii stricte .

2.Locul si modul de executare a pedepsei închisorii

În concepţia noului cod penal (art.67(1))executarea pedepsei inchisorii se face in penitenciare anume destinate, iar potrivit (art.67(2)) regimul executării este regimul deschis , prevăzut în amănunt în legea de executare a pedepselor (275\2006).

D. Regimul de executare a pedepsei amenzii

1.Conţinutul pedepsei amenzii sub forma zilelor-amendă

În sensul art.68(1) Cod penal amenda constă în suma de bani pe care făptuitorul este condamnat să o plătească statului . În sistemul noului cod penal ea se aplică sub forma zilelor amenda , care presupune două operaţiuni : prima, de stabilire a unui număr de zile şi a doua, a stabilirii unei anume valori pecuniare fiecărei zile , în final judecătorul înmulţind cei doi termeni şi determinând cuantumul amenzii (art.68(2) Cod penal).

2.Înlocuirea pedepsei amenzii sub forma zilelor-amendă

Potrivit art.68(3) Cod penal, la înlocuirea zilelor-amendă se ţine seama de durata zilelor – amendă neplătite.

E. Regimul de executare a pedepsei muncii în folosul comunităţii

Potrivit art.70(1) din noul cod penal conţinutul pedepsei muncii în folosul comunităţii este reglementat pe particularităţi şi condiţii :

Munca în folosul comunităţii nu poate fi dispusă insa (art.70(3)) decât cu consimţământul inculpatului, pentru a se deosebi de fosta muncă forţată de tip sovietic sau nazist.

Modul de executare a acestei pedepse este reglementată amănunţit în legea pentru executarea pedepsei (275\2006) , materia respectiva făcând parte din ramura dreptului penal execuţional.

SECTIUNEA 3
LIBERAREA CONDIŢIONATĂ

Liberarea condiţionată care potrivit sistemului Codului penal din 1969 avea o organizare mai complicată instituind regimuri diferenţiate condamnaţilor pentru infracţiuni din intenţie fata de cei din culpă , sau la pedepse mai mici sau mai mari de 10 ani , beneficiază în noul cod penal de o reglementare mai unitară , vizand prin dispozitiile inscrise in art 71(1-4) cerintele ce privesc liberarea conditionata in materia inchisorii, prin dispozitiile art. 72(1-4) cerintele relative la liberarea conditionata la pedeapsa detentiei pe viata, iar prin dispozitiile art. 73(1-4) efectele liberarii.

I. Liberarea condiţionată în cazul pedepsei închisorii, a închisorii stricte şi a detenţiunii severe

Potrivit art.71 din noul Cod penal după ce a executat cel putin doua treimi din pedeapsa inchisorii ori a inchisorii stricte, sau trei patrimi din pedeapsa detentiunii severe, condamnatul care este staruitor in munca, disciplinat si da dovezi temeinice de indreptare, tinandu-se seama de durata din pedeapsa care mai ramane de executat, de varsta, starea sanatatii, forma de vinovatie si de antecedentele sale penale, poate fi liberat conditionat inainte de executarea in intregime a pedepsei.

O inovaţie importantă adusă de noul cod penal este cea prevăzută de art. 71(4) în sensul că în timpul liberării condiţionate instanţa poate să-l supună pe inculpat şi unor măsuri de supraveghere di cele prevăzute de art.103 Cod penal.

II. Liberarea condiţionată în cazul detenţiunii pe viaţă

Este reglementată de noul cod penal cu unele deosebiri , faţă de reglementarea art.55 din codul anterior , în sensul înlăturării diferenţei de vârstă dintre bărbaţi (60 ani) şi femei (55 ani) şi posibilitatea ataşării unor măsuri de supraveghere .

III. Efectele liberarii condiţionate şi revocarea ei.

Potrivit art 73(1) Cod penal, pedeapsa se consideră executată dacă în intervalul de timp de la liberare şi până la împlinirea duratei pedepsei, cel condamnat nu a săvârşit din nou o infracţiune.

SECTIUNEA 4
EXECUTAREA PEDEPSEI ÎNTR-O INCHISOARE MILITARĂ

In art. 74 alin. 1 Cod penal sunt prevazute conditiile de incidenta ale acestei modalitati, in sensul ca executarea pedepsei închisorii care nu depăşeşte 2 ani, de către militarii în termen, se face într-o închisoare militară în condiţiile prevăzute de lege, precum şi în cazurile în care instanţa judecătorească, ţinând seama de împrejurările cauzei şi de persoana condamnatului, dispune aceasta.

Potrivit art. 74 alin. 2 Cod penal, dacă militarul condamnat a executat jumătate din executarea pedepsei şi a dat dovezi temeinice de îndreptare, partea din durata pedepsei ce a mai rămas se reduce cu o treime, iar dacă s-a evidenţiat în mod deosebit, reducerea poate depăşi o treime, putând cuprinde chiar tot restul pedepsei.

Dacă în timpul executării pedepsei militarul condamnat devine inapt serviciului, este liberat condiţionat (art. 74 alin. 3 Cod penal).

Dacă insa în timpul executării pedepsei, militarul condamnat săvârşeşte din nou o infracţiune, instanţa care pronunţă condamnarea aplică dispoziţiile art. 52, pedeapsa astfel stabilită se execută într-un loc de deţinere (art. 74 alin. 4 Cod penal).

SECŢIUNEA 5
PEDEPSELE COMPLIMENTARE ÎN CAZUL PERSOANELOR FIZICE

I. Noţiune, caracterizare. Sediul reglementării. Felurile pedepselor complimentare

Pedepsele complimentare care sunt interdictive de drepturi sunt destinate să completeze represiunea penală instituită prin pedeapsa principală îndeplinind şi ele funcţii coercitive, de reeducare şi de exemplarietate, specifice sancţiunilor penale în general. Se acţionează numai alăturat unor pedepse principale privative de libertate de o anumită gravitate. Prin aceasta pedepsele complimentare îşi relevă caracterul lor secundar, dependent şi complimentar.

Sediul reglementării legale al pedepselor complimentare îl reprezintă art. 58 alin. 5 din Codul penal care prevede că acestea sunt :

a). interzicerea unor drepturi de la 1 la 10 ani

b). degradarea militară

II. A. Conţinutul pedepsei interzicerii exerciţiului unor drepturi

Potrivit art.75, alin 1 din noul Cod penal, pedeapsa complimentară a interzicerii unor drepturi constă în interzicerea unuia sau mai multor drepturi din cele prevăzute strict si limitativ in aceeaşi dispoziţie legala.

În ordinea situaţiilor vizate de art. 75 din Codul penal, pot fi interzise, cu titlu de pedeapsă următoarele drepturi:

1. Dreptul de a alege şi de a fi ales în autorităţile publice sau în funcţii elective publice (art. 75, lit. a din Codul penal).

2. Dreptul de a ocupa o funcţie implicând exerciţiul autorităţii de stat (art. 75,lit. b).

3. Dreptul de a ocupa o funcţie sau de a exercita o profesie de natura aceleia de care s-a folosit condamnatul pentru săvârşirea infracţiunii (art. 75, lit. c din Codul penal)

4. Drepturile părinteşti (art. 75, lit. d din Codul penal)

5. Dreptul de a fi tutore sau curator (art. 75 lit. d din Codul penal)

B. Condiţii generale de aplicare a pedepselor complimentare

Condiţiile de aplicare ale pedepsei complimentare a interzicerii unuia sau unora din drepturi este supusă unor reguli care rezultă din cuprinsul dispoziţiilor art. 75, alin. 2,3,4 din Codul penal).

C. Executarea pedepsei interzicerii unuia sau unora din drepturi

Potrivit dispoziţiilor înscrise în art. 77 din noul Cod penal, executarea pedepsei interzicerii unuia sau unora din drepturi începe după executarea pedepsei închisorii, după graţierea totală sau arestului de pedeapsă, sau după împlinirea termenului de prescripţie a executării pedepsei principale, vădindu-si caracterul complementar si sub raportul intervenţiei sale succesive, după executarea pedepsei principale pe langa care este aplicata căreia ii întregeşte funcţia represiva ulterior dar intr-o modalitate specifica.

III. Degradarea militară

Degradarea militară este pedeapsa complimentară ce constă în „pierderea gradului militar şi a dreptului de a purta uniformă" (art. 78, alin. 1 din Codul penal).

Potrivit art. 78 alin. 2, degradarea militară se aplică obligatoriu condamnaţilor militari şi rezervişti, dacă pedeapsa principală stabilită este detenţiunea pe viaţă sau detenţiunea severă.

Potrivit art. 78 alin. 3, degradarea militară poate fi aplicată si facultativ condamnaţilor militari şi rezervişti pentru infracţiuni săvârşite cu intenţie, dacă pedeapsa principală stabilită este închisoarea strictă de cel puţin 5 ani şi cel mult 15 ani.

SECŢIUNEA 6
PEDEPSELE ACCESORII

1. Noţiune. Caracterizare. Sediul reglementării.

Pedepsele accesorii sunt pedepse cu caracter secundar, alăturat, accesoriu al pedepselor principale privative de libertate, care însoţesc aceste pedepse si se realizează în timpul executării lor, privându-l pe condamnat de posibilitatea executării drepturilor civice, civile sau familiale care pot forma, în parte, obiectul pedepselor complimentare.

Sediul normativ al pedepsei accesorii îl constituie dispoziţia înscrisă în art. 79 din Codul penal care se completează cu dispoziţiile înscrise în art. 75 din Codul penal. În acest scop, art. 79 prevede că „pedeapsa accesorie constă în interzicerea tuturor drepturilor prevăzute în art. 75"

2. Aplicarea şi executarea pedepselor accesorii

Pedeapsa accesorie consta in interzicerea drepturilor prevăzute in art. 75 lit. a - c din Codul penal (art. 79 alin.1)

Cat priveşte insa drepturile prevăzute in art.79 lit. d si e, acestea sunt supuse interdicţiei numai tinandu-se seama de gravitatea infracţiunii savarsite, de împrejurările cauzei, de persoana infractorului si de interesele copilului ori a persoanei aflate sub tutela sau curatela, presupunând o dispoziţie expresa a instanţei de judecata prin hotărârea de condamnare.

CAPITOLUL 4
SANCŢIUNILE APLICABILE PERSOANELOR JURIDICE ŞI EXECUTAREA LOR

I. Sistemul de sancţiuni penale prevăzute de noul Cod penal pentru persoana juridică

Categoriile şi limitele generale ale pedepselor care se pot aplica potrivit legislaţiei noastre sunt prevăzute în Cap. II al Titlului III din Noul Cod penal.

Pedeapsa principală va fi unică şi anume amenda de la 25 milioane (lei vechi) la 20 miliarde (lei vechi).

Pedepsele complimentare sunt mai numeroase şi de natură diferită, unele având caracterul unor adevărate măsuri de siguranţă, şi anume: dizolvarea persoanei juridice, suspendarea activităţii sau a uneia dintre activităţile persoanei juridice pe o durata de le unu la 3 ani, interzicerea de a participa la procedurile de achiziţii publice, interzicerea accesului la anumite resurse financiare, afisarea hotărârii de condamnare sau difuzarea ei in Monitorul Oficial al Romaniei, prin presa ori mijloace de comunicare audiovizuala, precum si obligarea la publicitate negativa.

II. Conţinutul şi modul de executare a pedepselor aplicate persoanelor juridice

Potrivit proiectului de modificare a actualului Cod penal (din iunie 2005) se preconizează următorul sistem:

A. Conţinutul pedepsei amenzii, adică a sumei de bani plătibilă de catre persoana juridica:

Când legea prevede pentru infracţiunea savarsita de persoana fizica pedeapsa închisorii de cel mult 10 ani sau amenda, minimul special al amenzii pentru persoana juridica este de 50.000.000lei, iar maximul special al amenzii este de 6.000.000.000 lei.

Când legea prevede pentru infracţiunea savarsita de persoana fizica pedeapsa detenţiunii pe viata sau pedeapsa închisorii mai mare de 10 ani, minimul special al amenzii pentru persoana juridica este de 100.000.000lei, iar maximul special al amenzii este de 9.000.000.000 lei.

B. Conţinutul si modul de executare a pedepselor complimentare aplicate persoanei juridice

Cât priveşte conţinutul şi modul de executare a pedepselor complimentare, proiectul de modificare a codului penal din 2005 precizează introducerea în Codul din 1969 a dispoziţiilor art.71/2 si 71/8 care reglementează prin dispoziţii distincte si in mod amănunţit atât conţinutul cat si modul de executare a fiecăreia dintre pedepsele complimentare reglementate.

Bibliografie selectiva :

1. Droit penal general, Montchrestien, Paris, pp. 248-349
2. Droit penal general et procedure penale, neuvieme édition, memento Dalloz,1982,pp. 50-51
3. Droit penal general, Dalloz, 1980, pp. 387-390
4. Droit penal, Cedam Padova, 1969
5. C. Mitrache, Drept penal român, Partea generală, Ed. "Şansa" SRL Bucureşti, 1994, p. 203
6. Des mésures repressives aux mésures de sureté et de protection. Reflexion sur le pouvoir mystificateur de langage, Revue de Droit penal et crim. , 1977, pp. 245-279
7. V.Dongoroz,Sinteze asupra noului Cod Penal , în SCJ nr.1/1969,pp.26 şi urm.
8.G.Antoniu, Contributii la studiul esentei, scopului si functiilor pedepsei", R.D.P., anV, nr.2, 1998

TITLUL III
INDIVIDUALIZAREA PEDEPSELOR

CAPITOLUL 1
FORMELE SI REGULILE DE INDIVIDUALIZARE A PEDEPSEI

SECTIUNEA 1
ASPECTE GENERALE

1. Noţiune

Operaţiunea prin care pedeapsa este adaptată nevoilor de apărare sociala în scopul asigurării îndeplinirii funcţiilor şi scopurilor sale de prevenire şi combatere a criminalităţii poartă denumirea de individualizare a pedepsei.

2. Formele sau fazele individualizării pedepsei

Doctrina dreptului penal distinge trei forme sau modalităţi ale individualizării: una, cu caracter abstract şi general, în faza elaborării legii şi instituirii pedepselor, alta, cu caracter

concret-individual, de adaptare a pedepsei la fapte şi persoane determinate – în faza de aplicare a pedepsei de către judecător şi ultima cu caracter de adaptare la nevoile reale de recuperare a condamnatului pe timpul executării – în faza de executare a pedepsei aplicate.

A. Prima formă sau modalitate de individualizare a pedepsei este denumita individualizarea legala. Individualizarea legala sau legislativă a pedepsei exprimă în mai multe planuri determinarea conţinutului şi limitelor acesteia.

B. Cea de a doua formă a individualizării pedepsei se realizează în cadrul activităţii judiciare de aplicare a pedepsei concrete, fiind numita individualizare judiciară sau judecătorească.

C. Individualizarea administrativ - execuţională reprezintă cea de a treia şi ultima (în ordinea succesiunii intervenirii) dintre formele de individualizare a pedepsei şi se realizează în faza executării pedepsei.

SECŢIUNEA 2

INDIVIDUALIZAREA JUDICIARĂ SI REGULILE GENERALE DE INDIVIDUALIZARE

Noţiune si reguli generale de individualizare. Sediu normativ.

1. Individualizarea judiciară a pedepsei reprezintă acea fază ori formă de individualizare a pedepsei, care se realizează în cadrul activităţii de jurisdicţie penală şi care constă în determinarea pedepsei concrete aplicabile pentru răspunderea penală stabilită de judecător, ca urmare a săvârşirii uneia sau mai multor infracţiuni concurente.

2. În sistemul Codului nostru penal, regulile generale de individualizare a răspunderii penale şi a pedepsei sunt prevăzute de art. 87 în următoarea formulare:

„La stabilirea si aplicarea pedepselor pentru persoana fizica se tine seama de dispoziţiile parţii generale a acestui cod, de limitele de pedeapsa fixate in partea speciala, de gravitatea faptei savarsite, de persoana făptuitorului si de împrejurările care atenuează sau agravează răspunderea penala.”

Potrivit art. 87(2) dacă pentru infracţiunea săvârşită legea prevede pedepse alternative, se ţine seamă de dispoziţiile aliniatului precedent atât pentru alegerea dintre pedepsele alternative, cât şi pentru proporţionalitatea acesteia.

CAPITOLUL 2

CIRCUMSTANŢELE ATENUANTE

SECTIUNEA 1

GENERALITATI

I. Noţiune

Sub denumirea de circumstanţe atenuante sunt circumscrise acele stări, sitiaţii, calităţi, împrejurări, întâmplări ori alte elemente ale realităţii anterioare, concomitente sau subsecvente săvârşirii faptei penale, care stau în afara conţinutului infracţiunii, dar care, având legătura fie cu fapta respectivă, fie cu persoana infractorului, relevă un grad de pericol social mai scăzut al faptei ori o periculozitate atenuată a infractorului.

II. Cadrul şi sediul reglementării

În sistemul codului nostru penal circumstanţele atenuante sunt împărţite in două mari categorii:

- circumstanţe atenuante legale şi
- circumstanţe atenuante judiciare.

A. Circumstanţele atenuante legale sunt reglementate în legislaţia noastră de art. 88 din Codul penal, care prevede intervenţia lor in situaţii determinate:

a) săvârşirea infracţiunii în stare de provocare (art. 88, lit. a, Cp)

b) depăşirea limitelor legitimei apărări (art.88 lit. b, Cp)

c) depăşirea limitelor stării de necesitate (art. 88, lit. b, Cp)

d) săvârşirea faptei cu un mobil sau cu un scop care pune în evidenţă pericolul redus al persoanei făptuitorului (art. 88 lit.c Cp)

e) dacă prin atingerea minimă adusă uneia din valorile ocrotite de lege şi conţinutul concret al faptei prezintă o gravitate redusă (art. 88 lit. d Cp)

Circumstanţele atenuante legale au un caracter legal, general şi obligatoriu.

B. Circumstanţele atenuante judiciare

Dispoziţiile înscrise în art. 90 au următoarea redactare: „ Următoarele împrejurări constituie circumstanţe atenuante:

a) conduita bună a infractorului înainte de săvârşirea infracţiunii;
b) stăruinţa depusă de infractor pentru a înlătura rezultatul infracţiunii sau a repara paguba pricinuită;
c) atitudinea infractorului după săvârşirea infracţiunii, rezultând din prezentarea sa în faţa autorităţii, comportarea sinceră în cursul procesului, înlesnirea descoperirii ori arestării participanţilor".

Principala particularitate a circumstanţelor atenuante judiciare prevazute de art.90 se relevă în caracterul lor facultativ şi exemplificativ.

SECTIUNEA 2

CIRCUMSTANŢELE ATENUANTE LEGALE

A. Provocarea (art. 88 lit. a Cod penal)

Potrivit art. 88 lit. a din Codul penal, circumstanţa legala atenuantă a provocării există atunci când infracţiunea a fost săvârşită sub stăpânirea unei puternice tulburări sau emoţii, determinată

de o provocare din partea persoanei vătămate, produsă printr-o violenta, atingere gravă a demnităţii persoanei sau prin altă acţiune ilicita gravă.

1. Conditiile actului provocator

a) Potrivit art.88 lit.a , actul provocator trebuie să se concretizeze într-o faptă dintre cele arătate expres şi limitate de lege şi anume: o violenţă, o atingere gravă a demnităţii a persoanei si orice altă acţiune ilicită gravă.

b) Actul provocator trebuie sa provină de la persoana vătămata si sa fie de natura a produce in conştiinţa celui provocat o stare de puternica emoţie sau tulburare psihica.

c) Actul provocator să nu fi fost precedat de o agresiune de acelaşi fel din partea infractorului

2. Condiţiile infracţiunii ripostă

a) Infracţiunea provocată trebuie sa fie săvârşită întotdeauna după săvârşirea actului provocator, deci să aibă un caracter de ripostă ulterioară (de infracţiunea-ripostă)

b) Infracţiunea provocată trebuie sa fi fost comisă sub stăpânirea unei stări de puternică tulburare sau emoţie produsă de actul provocator

c) Infracţiunea provocată trebuie să fi fost săvârşită asupra provocatorului

d) Infracţiunea provocată trebuie să fi fost săvârşită cu intenţie ori cu praeterintenţie.

B. Depăşirea limitelor apărării sau excesul nejustificat de apărare(art. 88 lit. b Cod penal)

Depăşirea limitelor legitimei apărări beneficiază în legislaţia noastră de două regimuri juridice, după cum ea se datorează sau nu temerii sau tulburării generate de atac.

În prima ipoteză, art. 22 alin. 4 din Codul penal asimilează depăşirea unei apărări legitime, literatura juridică denumind-o exces justificat de apărare.

În a doua ipoteză, art. 88 lit. b constituie din depăşirea limitelor unei apărări legitime o circumstanţă legală, generală de atenuare, circumstanţă denumită şi exces de apărare scuzabil.

C. Depăşirea limitelor stării de necesitate (art. 88 lit. b Cod penal.)

Fapta săvârşita în stare de necesitate constituie totuşi infracţiune dacă – aşa cum rezulta din dispoziţiile art. 45 alin. 3 din Codul penal – a pricinuit urmări vădit mai grave decât cele ce s-ar fi putut produce în cazul în care pericolul nu era înlăturat şi dacă, în momentul comiterii, făptuitorul şi-a dat seama de această disproporţie. Prin urmare, ca şi in cazul depăşirii limitelor stării de necesitate, acţiunea de salvare este un exces nejustificat.

D.Săvârşirea faptei cu un mobil sau cu un scop care pune în evidenţă un pericol redus al persoanei făptuitorului

a. Concept; caracterizare; sediu normativ

Potrivit art.88 lit.c din noul Cod penal s-a instituit o noua funcţie posibila a celor doua elemente subiective, si anume aceea de a crea o circumstanţa legala de atenuare a răspunderii penale.

b. Condiţii

Pentru ca mobilul si scopul sa fie considerate circumstanţe atenuante in sensul art.88 lit.ceste necesar ca evaluarea lor sa se facă in contextul tuturor împrejurărilor cauzei si, evident, mai ales, ale celor care se refera la persoana făptuitorului atât din perspectiva conduitei lui generale si a trasaturilor personalităţii acestuia, cat si a motivaţiei sau finalităţii urmărite.

E. Producerea unei atingeri minime uneia dintre valorile ocrotite de lege

a. Concept; caracterizare; sediu normativ

Atenuanta înscrisa in art.88 lit.d prin formularea ca devine incidenta „daca prin atingerea minima adusa uneia din valorile ocrotite de legea penala si prin conţinutul ei concret fapta prezintă o gravitate redusa" are in vedere fapte cu o însemnătate redusa sub aspectul urmărilor negative minime pe care le antrenează sau a modului lor de savarsire concreta.

b.Condiţii

Prima cerinţa impusa de text este aceea ca fapta sa nu fi produs consecinţe dăunătoare importante ci, dimpotrivă, neînsemnate, care presupun o vătămare redusa a valorii ocrotite de legea penala.

A doua cerinţa a legii se refera la corelarea ce trebuie făcuta cu persoana făptuitorului asupra căruia se răsfrânge răspunderea faptei.

SECTIUNEA 3

CIRCUMSTANŢELE ATENUANTE JUDICIARE

A. Constatarea, aplicarea şi motivarea circumstanţelor atenuante judiciare

Spre deosebire de circumstanţele atenuante legale, care odată constatate se impun ca obligatorii, atrăgând şi efectele stabilite de lege, circumstanţele atenuante judiciare prevăzute de art. 90 din Codul penal sunt împrejurări care numai raportate la speţa concretă pot dobândi valenţe atenuante, având un caracter facultativ.

B.Împrejurări care pot constitui circumstanţe atenuante (judiciare)

Codul penal enumera, în mod exemplificativ, prin dispoziţiile art. 90 câteva împrejurări care pot fi considerate circumstanţe atenuante (judiciare).

a) Conduita bună a infractorului înainte de săvârşirea infracţiunii (art.74 lit. a Cod penal) în contextul tuturor relaţiilor sociale, profesionale şi de familie.

b)Stăruinţa depusă de infractor pentru a înlătura rezultatul infracţiunii sau de a repara paguba pricinuită (art. 90 lit. b Cod penal)

c)Atitudinea infractorului după săvârşirea infracţiunii rezultând din prezentarea sa în faţa autorităţii, comportarea sinceră în cursul procesului, înlesnirea descoperirii ori arestării participanţilor (art.90 lit. c Cod penal).

Într-o opinie , general acceptată în prezent şi în literatura de specialitate şi practica judiciară se consideră, însă, că pot dobândi caracter de circumstanţe judiciare atenuante şi împrejurările reale – referitoare la faptă, cât şi la cele personale – referitoare la persoana şi la personalitatea făptuitorului.

SECTIUNEA 4

EFECTELE CIRCUMSTANŢELOR ATENUANTE IN CAZUL PERSOANELOR FIZICE SI JURIDICE (ART.92 CPEN)

Spre deosebire de sistemul Codului penal anterior (1969), care in art.. 76 prevedea ca principal efect al constatării si reţinerii unor circumstanţe atenuante – legale sau judiciare – beneficiul reducerii pedepsei sub limita minimului special al pedepsei prevăzute de lege sau chiar, in anumite cazuri, schimbarea naturii pedepsei in una mai uşoara (de pilda in loc de închisoare – amenda), noul Cod penal (2004) având la dispoziţie o gama mai larga si variata de specii de pedeapsa atât la crime cat, mai ales, la delicte, promovează sistemul modificării obligatorii a pedepsei (pentru circumstanţele atenuante legale) sau facultative (pentru cele judiciare), prin modificare intelegandu-se înlocuirea speciei de pedeapsa prevăzuta de lege cu una mai uşoara situata imediat pe scara de gravitate ierarhica a pedepselor.

CAPITOLUL 3

CIRCUMSTANTELE AGRAVANTE

SECŢIUNEA 1

GENERALITATI

A. Noţiune

Circumstanţele agravante generale constau în stări, situaţii, împrejurări, calităţi sau alte elemente exterioare conţinutului infracţiunii, anterioare, concomitente sau subsecvente săvârşirii acesteia, care au însă legătură cu fapta ori cu infractorul, imprimând acestora un grad sporit de pericol social.

B. Cadrul reglementării

Circumstanţele de agravare şi efectele lor sunt prevăzute separat în dispoziţiile noului Cod penal. Astfel, potrivit art. 89 sunt prevăzute enumerativ si limitativ împrejurările care sunt considerate circumstanţe agravante legale cu caracter general si obligatoriu.

In art.91C.pen. este reglementat statutul circumstanţelor agravante judiciare, iar in art. 93 sunt prevăzute efectele acestor agravante asupra pedepselor.

C. Circumstanţele agravante legale cu caracter general

Potrivit art.89 C.Pen., constituie circumstanţe legale (generale) de agravare numai un număr de opt împrejurări menţionate, succesiv, în ipotezele vizate de textele numerotate de la litera a şi pana la litera h, şi anume:

1.Săvârşirea faptei de trei sau mai multe persoane împreuna (art. 89 lit. a CPen)

2.Săvârşirea infracţiunii prin metode ori mijloace care prezintă pericol public (art.89lit. b C.Pen.)

3. Săvârşirea infracţiunii de către un infractor major , dacă aceasta a fost comisă împreună cu un minor (art.89 lit. c C.Pen.)

4. Săvârşirea infracţiunii din motive josnice (art.89 lit. d C.Pen.)

5. Săvârşirea infracţiunii de către o persoană care a profitat de situaţia prilejuită de o calamitate , de o stare de asediu sau de starea de urgenţă (art.89 lit. e C.Pen.)

6. Săvârşirea infracţiunii asupra unei persoane aflate în imposibilitatea de a se apăra sau de aşi exprima voinţa , asupra unui minor care nu a împlinit vârste de 15 ani , ori asupra unui membru al familiei (art.89 lit. f C.Pen.)

7. Săvârşirea infracţiunii pentru a se sustrage pe sine sau pe altul de la urmărire, arestare, sau executarea pedepsei.(art. 89 lit. g. C.Pen.)

8.Săvârşirea infracţiunii pentru a înlesni sau ascunde comiterea unei infracţiuni (art. 89 lit. h C.Pen.)

SECTIUNEA2

CIRCUMSTANŢELE AGRAVANTE CU CARACTER JUDICIAR

Nefiind configurate limitativ printr-o dispoziţie a legii, circumstanţele agravante judiciare urmează a fi identificate de către instanţa de judecată, de la caz la caz.

În primul rând, sunt considerate circumstanţe de agravare judiciară acele împrejurări care deşi determină conţinutul calificat al unor infracţiuni, nu îndeplinesc această funcţie şi în cazul celorlalte.

În al doilea rând, practica judiciară consideră drept circumstanţe agravante judiciare: modul şi mijloacele de săvârşire a infracţiunii precum şi condiţiile deosebite de timp şi loc, dacă în ansamblul contextului de elemente obiective şi subiective ale cauzei acestea sunt de natură a imprima un caracter grav faptei penale.

SECTIUNEA 3

EFECTELE CIRCUMSTANŢELOR AGRAVANTE (ART. 93 C.PEN.)

Potrivit art. 93 C.Pen., sistemul de agravare a răspunderii penale, ca efect al reţinerii unor circumstanţe de agravare este următorul :

- în cazul când exista circumstanţe agravante, persoanei fizice i se aplică o pedeapsă care poate fi sporită cu 5 ani, în cadrul limitelor pedepsei imediat superioare, dacă legea nu prevede altfel; (art. 93 alin. 1 C.Pen.)
- în cazul aplicării amenzii sub forma zilelor – amendă, se poate aplica un spor de cel mult o treime din maximul special, fără să depăşească maximul general; (art. 93 alin. 2 C.Pen.)
- când există circumstanţe agravante, persoanei juridice i se aplică pedeapsa amenzii până la maximul special prevăzut de art. 80 alin. 2 sau 3, care poate fi majorat cu o treime.

SECŢIUNEA 4

CONCURSUL DINTRE CAUZELE GENERALE DE AGRAVARE ŞI DE ATENUARE A RĂSPUNDERII PENALE ŞI A PEDEPSEI

Noul Cod penal a prevazut prin dispoziţiile art. 94, un sistem extrem de elastic pentru rezolvarea problematicei pe care o ridică concursul între aceste cauze.

Potrivit sistemului instituit de noul Cod penal prin dispoziţiile art. 94 art. 1 şi 2, soluţiile de rezolvare a cazurilor de concurs între cele două categorii de cauze cu efect opus a fost structurat pe două variante : prima, şi anume cea vizată de art. 94 alin1 are în vedere situaţia în care instanţa stabileşte că una din cele două categorii vădeşte prin aplicarea concretă o preponderenţă asupra celeilalte, iar a doua prevăzută de art. 94 alin. 2 că instanţa stabileşte că între cele două categorii de cauze exista echivalenţă.

Bibliografie selectiva:

1. Ştefan Daneş Criterii de individualizare judiciară a pedepselor în lumina jurisprudenţei Tribunalul suprem , R.R.D. nr.2/1989, p46.
2. Stefan Daneş , Vasile Papadopol , Individualizare judiciară a pedepselor , Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică , Bucuresti ,1985,p.68

3. D.Lucinescu,în Codul Penal al României , comentat şi adnotat , Partea generală , p.430

4. Mira Y.Lopez , Manual de psihologie judiciare , Paris , 2959 , p.104

5. V . Dongoroz , Explicaţii teoretice ale Codului penal român, Partea generală ,vol.4 , p.p.220

TITLUL IV
MODALITATI ALE INDIVIDUALIZARII APLICARII PEDEPSELOR

CAPITOLUL 1
SUSPENDAREA CONDIŢIONATĂ A EXECUTĂRII PEDEPSEI APLICATE PERSOANEI FIZICE (ART.95-100C.Pen.)

A. Noţiune şi caracterizare.

Suspendarea condiţionată a executării pedepsei este o măsură de individualizare a executării care se hotărăşte odată cu condamnarea.

B. Condiţii pentru acordarea suspendării condiţionate (art. 95, alin.1-4 Cod penal)

Condiţii cu privire la pedeapsa aplicată:

a). pedeapsa aplicată pentru delict este închisoarea sau închisoarea strictă de cel mult 5 ani sau amenda (art. 95 pct.1 lit.a)

b). în cazul concursului de infracţiuni, suspendarea condiţionată a pedepsei poate fi acordată dacă pedeapsa aplicată – deci pedeapsa rezultantă este închisoarea de cel mult 3 ani (art. 95, alin. 2 C.Pen.)

Condiţii cu privire la infractor :

a). Infractorul nu a mai fost condamnat anterior la o pedeapsă privativă de libertate, afară de cazul când condamnarea intră în vreunul din cazurile prevăzute de art. 53 din Codul Penal, care reglementează situaţia condamnărilor ce nu atrag starea în recidivă (art. 95, alin. 1, lit. b).

b). Instanţa de judecată apreciază că scopul pedepsei poate fi atins chiar fără de executarea acesteia (art. 95, alin. 1, lit. c Cod Penal).

C. Termenul de încercare (art. 96 C.Pen.)

Potrivit art. 96, alin. 1 Cod penal, „durata suspendării condiţionate a executării pedepsei constituie un termen de încercare pentru condamnat şi se compune din quantumul pedepsei închisorii aplicate, la care se mai adaugă un interval de timp de 2 ani".

Potrivit art. 96, alin. 2 Cod penal, „în cazul în care pedeapsa a cărei executare a fost suspendată constă în zile – amendă, termenul de încercare este de un an".

D. Efectele suspendării condiţionate a executării pedepsei. Limite.

Efectele immediate operează pe toată durata termenului de încercare fixat de instanţă, având un caracter provizoriu, în sensul că nerespectarea condiţiilor impuse condamnatului prin acordarea suspendării o face revocabilă.

Efectele definitive se produc după împlinirea termenului de încercare şi numai dacă până atunci condamnatul a respectat condiţiile prevăzute de lege sau instanţă la acordarea suspendării.

E. Revocarea suspendării executării pedepsei.

Revocarea este obligatorie când făptuitorul comite în cursul termenului de încercare o nouă infracţiune de intenţie, si facultativă, când comite o nouă infracţiune din culpă (art.97 alin.1 si respectiv art.97 alin.2 Cod penal) sau nu-şi îndeplineşte obligaţiile civile (art.98 Cod penal).

F. Anularea suspendării pentru infracţiuni săvârşite anterior acordării ei.

Potrivit art. 99(1), dacă se descoperă că cel condamnat a mai săvârşit o infracţiune, înainte de pronunţarea hotărârii prin care s-a dispus suspendarea sau până la rămânerea definitivă a acesteia , pentru care i s-a aplicat o pedeapsă privativă de libertate, chiar după expirarea termenului de încercare , suspendarea condiţionată a executării pedepsei se anulează , aplicându-se, după caz ,dispoziţiile privitoare la concursul de infracţiuni sau recidivă.

G. Efectele definitive ale suspendării executării pedepsei.

Conform art.100 din Codul penal în cazul în care condamnatul nu a comis nici o infracţiune înlăuntrul termenului de încercare se produc două efecte :

- pedeapsa se consideră executată :
- condamnatul beneficiază de reabilitarea de drept

Potrivit art. 95 din noul Cod penal suspendarea condiţionata a executării pedepsei nu atrage insa si suspendarea executării masurilor de siguranţa sau a obligaţiilor civile stabilite prin hotărârea judecătoreasca de condamnare.

CAPITOLUL 2
SUSPENDAREA EXECUTĂRII PEDEPSEI SUB SUPRAVEGHERE

Varianta legislativă a suspendării executării pedepsei sub supraveghere introdusă in legislaţia noastra în anul 1992 , este reglementată de dispoziţiile art.101-106 din noul cod penal pe structura aceloraşi repere instituţionale ca şi suspendarea clasică a executării pedepsei, adăugându-se câteva elemente legislative specifice de particularizare mai ales prin introducerea obligaţiei condamnatului de a se supune înlăuntrul termenului de încercare si obligaţiei de a suporta şi anumite măsuri de supraveghere.

Varianta suspendării executării pedepsei sub supraveghere mai conţine unele deosebiri de reglementare la condiţiile acordării ei (art.101), la structura şi mărimea termenului de încercare (art. 102 C.Pen.) şi la cazurile de revocare facultativă
(art.104 C.Pen.) astfel:

A. În ce priveşte condiţiile de aplicare, art. 101, alin. 1 din noul Cod penal prevede că instanţa poate dispune suspendarea executării pedepsei sub supraveghere dacă sunt întrunite cumulativ mai multe condiţii.
B. În ceea ce priveşte termenul de încercare, art. 102(1) prevede că termenul de încercare în cazul suspendării executării pedepsei sub supraveghere se compune din quantumul pedepsei închisorii sau închisorii stricte aplicate, la care se adaugă un interval de timp, stabilit de instanţă, între 2 ani şi 5 ani.
C. În ceea ce priveşte măsurile de supraveghere şi obligaţiile condamnatului, art. 103, alin. 1 din noul Cod penal prevede că pe durata termenului de încercare, condamnatul trebuie să se supună anumitor măsuri de supraveghere.
D. În ceea ce priveşte revocarea suspendării sub supraveghere, art. 104 alin. 1 Cod penal prevede că dispoziţiile art. 97 şi art. 98 se aplică în mod corespunzător şi în cazul suspendării executării pedepsei sub supraveghere, iar art. 104, alin. 2 Cod penal prevede că, dacă cel condamnat nu îndeplineşte măsurile de supraveghere prevăzute de lege ori obligaţiile stabilite de instanţă, aceasta poate să revoce suspendarea executării pedepsei dispunând executarea în întregime a pedepsei sau să prelungească termenul de încercare cu cel mult 3 ani.

E. În ceea ce priveşte anularea suspendării pedepsei, art. 105, alin. 1 Cod penal prevede că dispoziţiile art. 99 alin. (1) şi (2) se aplică în mod corespunzător şi în cazul suspendării executării pedepsei sub supraveghere.
F. Efectele definitive ale suspendării. Ca si in cazul suspendării executării pedepsei in varianta clasica prevăzuta de art.95, si in cazul suspendării sub supraveghere daca cel condamnat nu a comis nici o infracţiune si nici nu s-a produs revocarea suspendării acordate, el va beneficia de doua efecte:
    a) pedeapsa se va considera executata
    b) va fi reabilitat de drept

Ca si in cazul suspendării executării condiţionate simple, nici in cazul celei sub supraveghere, aceasta nu va produce nici un fel de efecte asupra masurilor de siguranţa si obligaţiilor civile hotărâte de instanţa de judecata.

CAPITOLUL 3
SUSPENDAREA EXECUTARII PEDEPSEI SUB SUPRAVEGHERE CU OBLIGATIA CONDAMNATULUI DE A EFECTUA O MUNCA IN FOLOSUL COMUNITATII (ART. 107 COD PENAL)

Vizând situaţia specială, când pe lângă suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, instanţa dispune ca cel condamnat să mai execute în cadrul termenului de încercare şi o muncă în folosul comunităţii, art. 107 din noul Cod penal a stabilit unele reguli.

Astfel, prin art. 107 alin. (1) Cod penal se prevede că în cazul în care dispune suspendarea executării pedepsei sub supraveghere în condiţiile art. 101, instanţa poate stabili obligaţia condamnatului de a efectua în termenul de încercare o muncă în folosul comunităţii, pe o perioadă de cel puţin 300 de ore, potrivit. art. 70.

Prin art. 107 alin, (2) Cod penal se prevede că dacă cel condamnat nu efectuează munca în folosul comunităţii ori are o conduită necorespunzătoare în timpul efectuării acesteia prin neîndeplinirea obligaţiilor care îi revin, sau prin îndeplinirea lor nesatisfăcătoare, instanţa poate revoca suspendarea executării pedepsei dispunând executarea în întregime a pedepsei sau prelungirea termenului de încercare de cel puţin 3 ani.

În finalul reglementării, prin art. 107 alin. (3) Cod penal se prevede că dispoziţiile art. 103-106 se aplică în mod corespunzător.

CAPITOLUL 4
RENUNTAREA LA PEDEAPSA SI AMANAREA APLICARII PEDEPSEI PENTRU PERSOANE FIZICE (ART. 108-109 COD PENAL)

Prin dispoziţiile înscrise în Titlul III, Cap. VI, Secţiunea a 6-a, noul Cod penal a introdus sub influenţa legislaţiei din Comunitatea Europeană două noi modalităţi de individualizare a răspunderii penale şi anume „Renunţarea la pedeapsă” (art. 108 Cod penal) şi „Amânarea aplicării pedepsei” (art. 109 Cod penal), ultima fiind denumită în doctrina occidentală „ probaţiune penală”.

SECTIUNEA 1
RENUNTAREA LA PEDEAPSA

Renunţarea la pedeapsă este reglementată în art. 108 Cod penal, în sensul că, în cazul infracţiunilor sancţionate cu pedeapsa închisorii, instanţa poate să nu aplice nici o pedeapsă inculpatului care nu a mai avut antecedente penale, a acoperit prejudiciul cauzat şi a dat dovezi temeinice că se poate îndrepta chiar fără aplicarea unei pedepse.

SECTIUNEA 2
AMÂNAREA APLICĂRII PEDEPSEI SAU PROBAŢIUNEA PENALĂ (ART. 109 COD PENAL)

Introdusă în noul Cod penal, probaţiunea penală, ca mod de individualizare presupune situaţia în care după stabilirea unei pedepse în cazul săvârşirii unor infracţiuni de gravitate redusă, pentru care legea penală prevede pedepse de cel mult 5 ani închisoare strictă, instanţa amâna aplicarea pedepsei stabilite pe o perioadă de probă de cel mult 2 ani, după expirarea căreia, daca condamnatul a avut o conduită corespunzătoare, instanţa poate să nu mai aplice nici o pedeapsă, iar în caz contrar îi poate aplica pedeapsă.

CAPITOLUL 5
CALCULUL PEDEPSELOR (ART.110- 112 COD PENAL)

Instituţia calculului pedepselor este strâns legata de individualizarea pedepselor, vizând determinarea duratei acestora sub diverse aspecte, implicate de trecerea acestora in faza executării.

In acest sens, Secţiunea a 7-a din Capitolul VI – destinat individualizării pedepselor, reglementează „Calculul pedepselor" in trei articole privind durata executării: art.110 privind durata pedepsei închisorii; art.111 privind computarea reţinerii si a arestării preventive si art.112 privind computarea privaţiunii de libertate executata in afara tarii.

Bibliografie selectiva:

1. T. Suprem, decizia de îndrumare nr. 12/1996 în C.D. /1996, p.52
2. I. Fodor, „Privitor la suspendarea executării pedepsei", în L.P. nr. 10/1958
3. Ştefan Daneş, Vasile Papadopol, Individualizarea judiciară a pedepselor, Ed, Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, p. 245-246
4. T. Suprem s.p.d. nr. 402/1973, citată de C. Mitrache in Drept Penal, Partea Generală, Edit. „Şansa" Bucureşti, 1994, p. 278.

TITLUL V
MINORITATEA PENALĂ

CAPITOLUL I
RĂSPUNDEREA PENALĂ A MINORILOR SI SISTEMUL DE SANCTIONARE

1. În sistemul noului Cod penal (2004), ca şi în a celui anterior, răspunderea penală a minorilor începe odată cu împlinirea vârstei de 14 ani.

În acest sens, art. 113 (1) prevede ca minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal în art. 30, că nu constituie infracţiune fapta prevăzută de legea penală săvârşită de un minor care la data comiterii acesteia nu îndeplineşte condiţiile legale pentru a răspunde penal.

Din cuprinsul celor două reglementări rezultă că, în sistemul nostru penal, minorii sub 14 ani împliniţi beneficiază de o prezumţie legală absolută de neresponsabilitate penală.

Potrivit art.113 al.2 din Codul penal minorii aflaţi între 14 şi 16 ani răspund penal numai dacă se face dovada ca au comis fapta cu discernământ , răspunderea penală pentru această tranşă de vârstă având regimul unei prezumţii legale relative de responsabilitate, care permite a se face dovada contrarie si anume ca minorul nu a acţionat cu discernământ.

Cât priveşte tranşa de vârstă de la 14 la 18 ani , art. 113 al.3 din Codul penal stabileşte că aceştia răspund penal, instituindu-se o prezumţie legală absolută de responsabilitate. Minorii aparţinând acestei vârste pot face insa dovada iresponsabilităţii în conformitate cu art.31 din noul cod penal.

2.Consecinţele răspunderii penale a minorilor şi sistemul sancţionărilor.

Potrivit art.114 (1) din noul cod penal faţă de minorul care răspunde penal se poate lua fie o măsură educativă, fie i se poate aplica o pedeapsă . La alegerea sancţiunii se ţine seama de gravitatea faptei săvârşite , de starea fizică , de dezvoltarea intelectuală şi morală a minorului , de comportarea lui , de condiţiile în care a fost crescut şi a trăit şi de orice alte elemente de natură să caracterizeze persoana minorului.

Pe de altă parte, art.114(2) precizează că pedeapsa se aplică numai dacă se apreciază că luarea unei măsuri educative nu este suficientă pentru îndreptarea minorului.

CAPITOLUL 2
MASURILE EDUCATIVE

Potrivit art.115 (1) din noul cod penal faţă de minor se pot lua următoarele măsuri educative:

a) mustrarea
b) libertatea sub supraveghere
c) libertatea sub supraveghere severa
d) internarea într-un centru de reeducare
e) internarea într-un institut medical educativ

A. Mustrarea

Potrivit art.116 (1) C.pen. măsura mustrării constă în dojenirea minorului , în explicarea gravităţii faptei săvârşite , în sfătuirea minorului de a se purta în aşa fel încât să dea dovadă de îndreptare , atrăgându-i-se totodată atenţia că,dacă va săvârşi din nou o infracţiune se va lua faţă de el o măsură mai severă sau i se va aplica o pedeapsă .

B. Libertatea sub supraveghere(art. 117 din Codul penal)

Potrivit art. 117, alin. 1 din Codul penal, măsura educativă a libertăţii supravegheate este o măsură neprivativă de libertate, constând în lăsarea minorului în libertate pe timp de 1 an, sub supraveghere deosebită.

Potrivit art. 117, alin. 2 , instanţa pune în vedere aceluia căruia i s-a încredinţat supravegherea, îndatorirea de a veghea îndeaproape asupra minorului, în scopul îndreptării lui.

Art. 117, alin. 6 prevede că dacă înăuntrul termenului prevăzut de art. 103 alin. 1 (de 1 an), minorul se sustrage de la supravegherea ce se execută, sau are purtări rele ori săvârşeşte o faptă prevăzută de legea penală, instanţa revoca libertatea supravegheată şi ia faţă de minor fie măsura libertăţii sub supraveghere severă, fie măsura internării într-un centru de reeducare, sau îi aplică o pedeapsă.

C. Libertatea sub supraveghere severă (art. 118 Cod penal)

Art. 118, alin. 1 prevede ca măsura educativă a libertăţii sub supraveghere severă constă în lăsarea minorului în libertate pe o perioadă între un an şi trei ani , sub supravegherea unei instituţii legal însărcinate cu supravegherea minorilor sau a serviciilor de reintegrare socială şi supraveghere.

Potrivit art.118 alin.2 supravegherea poate consta in includerea minorului in programe de reintegrare sociala, precum si in acordarea de asistenta si consiliere. Pe durata supravegherii severe, instanţa poate sa impună minorului si respectarea uneia sau mai multora dintre obligaţiile prevăzute in art. 117 alin.3 C.pen.

D. Internarea într-un centru de reeducare (art. 119 Cod penal)

Internarea este cea mai aspră măsură educativă ce se poate lua faţă de un minor infractor şi constă in internarea acestuia într-un centru de reeducare unde i se asigură posibilitatea de a dobândi învăţătura necesară şi o pregătire profesională potrivit cu aptitudinile sale.

Fiind cea mai aspră dintre măsurile educative prin ceea ce presupune executarea ei într-un regim quasi privativ de libertate, măsura internării nu poate fi luată decât faţă de minorul în privinţa căruia celelalte măsuri educative sunt neîndestulătoare, ceea ce înseamnă că acesta prezintă carenţe comportamentale ce pun în evidenţă o stare de antisociabilitate accentuată, nevoile sale de reeducare fiind deosebite şi imposibil de realizat prin intermediul unei simple mustrări sau lăsării sale în libertate supravegheată.

E. Internarea într-un institut medical-educativ (art. 120 Cod penal)

Internarea într-un institut medical-educativ este o măsură educativă de un profil complex educativ şi medical ce constă, potrivit art. 120 din Codul penal, în internarea minorului într-un institut de profil datorită nevoilor acestuia de tratament medical şi de un regim special de reeducare, cauzate de starea sa fizică sau psihică.

CAPITOLUL 3
PEDEPSELE APLICABILE MINORILOR (123 – 127 C.PEN.)

Potrivit sistemului sancţionator adoptat de legislaţia noastră care are un caracter mixt în care pedepsele au un caracter subsidiar faţă de măsurile educative art. 123 din Codul penal prevede că faţă de infractorii minori se pot aplica numai următoarele pedepse :

a) Închisoarea strictă de la 5 la 15 ani , când legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii pe viaţă .

b) Închisoarea strictă de la 3 la 12 ani , când legea prevede pentru infracţiunea săvârşită pedeapsa detenţiunii severe

c) Închisoarea strictă între limitele reduse la jumătate ale pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea săvârşită, când legea prevede pentru această pedeapsa închisorii stricte , fără ca minimul închisorii stricte aplicabile minorului să depăşească 3 ani .

d) Închisoarea între limitele reduse la jumătate ale pedepsei prevăzute de lege pentru infracţiunea săvârşită, când legea prevede pentru această pedeapsa închisorii .

e) amenda sub forma zilelor amendă între 5 şi 180 de zile , fiecare zi fiind socotită între 50000 şi 500000 lei .

f) munca în folosul comunităţii pe o perioadă între 50 şi 250 de ore.

Bibliografie selectiva:

1. Matei Basarab, Drept Penal, partea generală, 1992, vol. I, p. 161; C. Antoniu, C. Bulai, Practica judiciară comentată, Editura Academiei Române, 1990,vol. II, p. 137

TITLUL VI
MASURILE DE SIGURANTA

CAPITOLUL 1
ASPECTE GENERALE

1. Noţiune, caracterizare.

a). Având un caracter specific preventiv, măsurile de siguranţă – prevăzute expres şi limitativ de lege – tind să preîntâmpine săvârşirea de noi infracţiuni sau fapte prevăzute de legea penală prin aplicarea lor de către instanţele de judecată împotriva persoanelor care prezintă o asemenea stare de pericol .

b). Măsurile de siguranţă prezintă câteva trăsături specifice şi distinctive faţă de celelalte sancţiuni de drept penal.

2. Cadrul normativ al măsurilor de siguranţă instituite de Codul penal român în vigoare

Măsurile de siguranţă sunt prevăzute expres şi limitativ în Codul penal, partea generală, Titlul V, în art. 128-136.

3. Felurile şi clasificarea măsurilor de siguranţă

A. Potrivit art. 129 din noul Cod penal, măsurile de siguranţă sunt:

a). obligarea la tratament medical

b). internarea medicală

c). interzicerea de a mai ocupa o funcţie sau de a exercita o profesie, o meserie sau o altă ocupaţie

d). interzicerea de a se afla în anumite localităţi

e). interdictia de a reveni in locuinta familiei pe o perioada determinata

f). expulzarea străinilor

g). confiscarea specială

B. După natura lor, măsurile de siguranţă se pot clasifica în:

a). măsuri cu caracter medical(obligarea la tratament medical şi internarea medicală)

b). măsuri restrictive de drepturi (cum ar fi interzicerea unei funcţii sau profesii, ori interzicerea de a se afla în anumite localităţi)

c). măsuri private de bunuri (confiscarea specială)

CAPITOLUL 2
OBLIGAREA LA TRATAMENT MEDICAL

Potrivit art. 130 din Codul penal, dacă făptuitorul, din cauza unei boli sau a intoxicării cronice cu alcool, stupefiante sau alte asemenea substanţe, prezintă pericol pentru societate, poate fi obligat a se prezenta în mod regulat la tratament medical pentru însănătoşire.

CAPITOLUL 3
INTERNAREA MEDICALĂ

Internarea medicală este o sancţiune mai severă decât aceea a obligării la tratament medical şi constă, potrivit art. 131 din Codul penal, în internarea obligatorie a făptuitorului, care e bolnav mintal sau toxicoman şi care se află într-o stare care prezintă pericol social, într-un institut medical de specialitate până la însănătoşire.

CAPITOLUL 4
INTERZICEREA DE A OCUPA O FUNCTIE SAU DE A EXERCITA O PROFESIE, O MESERIE SAU O ALTA OCUPATIE

Potrivit art. 132 Cod penal, interzicerea unei funcţii sau profesii este măsura de siguranţă ce se poate lua faţă de făptuitorul care a săvârşit o faptă prevăzută de legea penală datorită incapacităţii, nepregătirii sau a altor cauze care îl fac impropriu pentru ocuparea unei anumite funcţii sau pentru exercitarea unei profesii, meserii sau altei ocupaţii, în scopul împiedecării săvârşirii în viitor a unor alte fapte.

CAPITOLUL 5
INTERZICEREA CONDAMNATULUI DE A SE AFLA IN ANUMITE LOCALITATI

Potrivit art. 133, alin. 1 din noul Cod penal, dacă instanţa constată că prezenţa unei persoane condamnate la pedeapsa privativă de libertate de cel puţin 1 an în localitatea unde a săvârşit infracţiunea sau în alte localităţi constituie un pericol grav pentru societate, poate lua faţă de aceasta măsura interzicerii de a se afla în această localitate sau în alte localităţi anume determinate prin hotărârea de condamnare.

CAPITOLUL 6
INTERDICŢIA DE A REVENI ÎN LOCUINŢA FAMILIEI PE O PERIOADĂ DETERMINATĂ

Preluată din Codul penal anterior unde a fost introdusă în anul 2000, măsura de siguranţă prevăzută în noul cod în dispoziţiile art. 129, lit. e, reglementată în amănunt prin dispoziţiile art. 134, alin. 1-4, are în vedere prevenirea executării de noi infractiuni de către infractorii care au mai săvârşit infracţiuni profitând de prezenţa şi poziţia lor în mediul familial.

CAPITOLUL 7
EXPULZAREA

Potrivit art. 135 Cod penal, expulzarea este măsura de siguranţă care constă în interzicerea unui cetăţean străin de a mai rămâne pe teritoriul ţării dacă a comis o infracţiune şi se apreciază că rămânerea sa în ţară prezintă pericol social.

CAPITOLUL 8
CONFISCAREA SPECIALĂ

Confiscarea specială este o măsură de siguranţă cu caracter preponderent material-pecuniar, vizând trecerea în patrimoniul statului a bunurilor care au orice legătură cu săvârşirea unei infracţiuni sau sunt deţinute contra dispoziţiilor legale, sau echivalentul bănesc al acestora dacă acestea nu mai sunt găsite şi a căror rămânere asupra făptuitorului prezintă pericolul de a predispune sau ajută la comiterea de noi fapte penale

Bibliografie selectiva:

1. Ladislau Margocsy, Regimul juridic al internarii medicale, R.R.D. nr.8/1984, p.164
2. Ilie Pascu, Interdictia de a reveni in locuinta familiei, R.D.P., an IX, nr.4, p.44, 2002
3. Vasile Papadopol, Confiscarea speciala in practica judiciara, R.R.D. nr.5/1983, p.35

TITLUL VII
CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ SAU MODIFICĂ EXECUTAREA PEDEPSEI

Prin dispoziţiile înscrise în Titlul III al părţii generale a noului Cod penal, sunt reglementate două cauze de înlăturare a executării pedepsei: **graţierea**, care reprezintă un act de iertare de către stat a executării pedepsei sau modificarea ei şi **prescripţia executării pedepsei**, care reprezintă o formulă juridică de iertare a executării ca efect al scurgerii unui timp prea îndelungat de la data stabilirii ei. Le vom examina pe rând.

CAPITOLUL 1
GRAŢIEREA (ART. 145 COD PENAL)

1. Generalităţi

Noţiune. Sediu normativ

Graţierea este o măsură de clemenţă acordată de autoritatea prevăzută de lege şi care are ca efect înlăturarea, în totul sau în parte a executării pedepsei ori comutarea acesteia în alta mai uşoară.

În sistemul legislaţiei noastre ea poate fi acordată individual, de Preşedintele României, potrivit art. 94, lit. d din Constituţie sau colectiv, de către Parlament, potrivit art. 72, p2, lit. h.

2. Felurile graţierii

Graţierea poate prezenta mai multe modalităţi, în funcţie de numărul persoanelor care beneficiază, condiţiile în care se acordă sau întinderea efectelor sale.

A.După numărul persoanelor cărora le este acordată, graţierea este individuală sau colectivă.

B. În funcţie de criteriul condiţiilor la care poate fi supusă, graţierea poate fi necondiţionată sau pură şi simplă ori condiţionată.

C. După întinderea efectelor ce le are asupra pedepsei, graţierea poate fi totală, parţială ori comutativă.

3. Efectele graţierii

Dispoziţiile înscrise în art. 145 din Codul penal prevăd efectele generale ale graţierii, efecte valabile în toate cazurile şi modalităţile ce pot interveni, cu excepţia faptului că în cazul graţierii condiţionate, la condiţiile generale se adaugă şi alte condiţii specifice acestei modalităţi.

Efectele generale ale graţierii se completează cu efectele speciale rezultate din diverse condiţii adăugate prin actele de clemenţă.

CAPITOLUL 2
PRESCRIPŢIA EXECUTĂRII PEDEPSEI (ART. 146-150 COD PENAL)

1. Noţiune. Sediu normativ.

Potrivit art. 146, alin. 1 Cod penal, prescripţia executării pedepsei este o cauză legală, generală, obligatorie, care înlătură executarea pedepsei prin vidarea de orice forţă juridică a hotărârii de condamnare, ca urmare a trecerii unui interval prea mare de timp de la data când aceasta a devenit executorie.

După cum s-a subliniat în doctrină, în cazul trecerii unui interval prea mare de timp de la pronunţarea unei hotărâri definitive de condamnare, atât fapta cât şi pedeapsa au putut fi uitate, iar făptuitorul, aflându-se sub ameninţarea executării pedepsei, s-a putut îndrepta.

2. Termenele de prescripţie a executării pedepsei (art. 126,129,130 Cod penal)

În funcţie de durata pedepsei ce urmează a fi efectuată, art. 147 fixează termenele generale de prescripţie.

3. Calculul duratei termenelor de prescripţie a executării pedepsei

Potrivit art. 147, alin. 3 din noul Cod penal, termenele de prescripţie se socotesc de la data când hotărârea de condamnare a rămas definitiva.

4. Întreruperea prescripţiei executării pedepsei (art. 149 Cod penal)
5. Suspendarea cursului prescripţiei (art. 150 Cod penal)
6. Efectele prescripţiei executării pedepsei(art.125 alin.2,art.126,alin.5 CPen)

CAPITOLUL 3
REABILITAREA (CAUZA DE ÎNLĂTURARE A CONSECINŢELOR CONDAMNĂRII)

SECŢIUNEA 1
ASPECTE GENERALE PRIVIND REABILITAREA

A. Noţiune. Caracterizare.

Reabilitarea este unica instituţie a dreptului penal prin care fostul condamnat este pe deplin reintegrat, pe plan juridic, în societate.

B. Sediul normativ.

Instituţia reabilitării formează obiectul reglementărilor din Codul penal, partea generală, Titlul VIII., intitulat :" Cauzele care înlătură consecinţele condamnării"si care cuprinde art. 151-157.

C. Formele reabilitării

În sistemul Codului penal român, reabilitarea este reglementată în două variante sau forme, diferind între ele după modul şi condiţiile în care poate fi obţinută:

a). *reabilitarea de drept*, sau legală, care intervine din oficiu, prin voinţa legii, atunci când sunt îndeplinite condiţiile prevăzute tot de aceasta;

b). *reabilitarea judecătorească*, care se acordă numai la cererea fostului condamnat de către instanţa judecătorească.

D. Trăsăturile caracteristice ale reabilitării în dreptul penal român

În dreptul penal român, reabilitarea poate fi obţinută pentru orice fel de condamnare.

E. Efectele reabilitării

Potrivit art. 155 alin.1 Cod penal, reabilitarea face să înceteze decăderea şi interdicţiile, precum şi incapacităţile ce rezultă din condamnare.

Reabilitarea îşi produce efecte asupra viitorului fostului condamnat.

Reabilitarea nu presupune însă si o restitutio in integrum.

SECŢIUNEA 2
REABILITAREA DE DREPT

Reabilitarea de drept este prevăzută de art. 151 din Codul penal, astfel: reabilitarea are loc de drept în cazul condamnaţilor la amendă, la muncă în folosul comunităţii, sau la pedeapsa închisorii, dacă în decurs de 3 ani condamnatul nu a mai săvârşit nici o altă infracţiune.

SECTIUNEA 3
REABILITAREA JUDECĂTOREASCĂ

Reabilitarea judecătorească se acordă în prezenţa împlinirii cumulative a unor condiţii cu privire la :

- condamnările pentru care se cere
- termenele de reabilitare
- conduita condamnatului

Reînnoirea cererii de reabilitare (art. 156 Cod penal)

Cererea de reabilitare poate fi respinsă atât pentru neîndeplinirea unor condiţii formale, cât şi pentru neîndeplinirea unor condiţii de fond.

Reînnoirea cererii de reabilitare se poate face, în regimuri diferite, după cum respingerea are în vedere una din cele două situaţii posibile.

Anularea reabilitării judecătoreşti (art. 157 Cod penal)

Potrivit art. 157 din Codul penal, reabilitarea judecătorească va fi anulată când, după acordarea ei printr-o hotărâre judecătorească definitivă s-a descoperit că cel reabilitat mai suferise o altă condamnare, care dacă ar fi fost cunoscută ducea la respingerea cererii de reabilitare. În acest caz anularea reabilitării judecătoreşti e obligatorie.

Bibliografie selectiva:

1. Matei Basarab, Drept Penal, vol. II, Editura „Chemarea", Iaşi 1992, p. 209
2. C. Bulai, Drept Penal, vol. II, Editura „Şansa" Bucureşti, 1992, p. 200-201
3. T.Jud. Arad, d.p. nr.65/1971, cu note de I. Sararu si A. Popa, in R.R.D. nr.7/1971, p.143
4. T.S., in compunerea prevazuta de art.39 alin.2 si 3 din fosta lege pentru organizarea judecatoreasca. Dec.nr.10/1978, in C.D., 1978, p.374
5. T.S.s .p.d. nr.2539/1982, C.D., 1982, p.260
6. T.S.s .p.d.nr.1984/1973, p.407
7. T.S.s .p.d.nr.2452/1974, C.D., 1974, p.368

Lucrări publicate de VASILE – SORIN CURPĂN:

1. **Răspunderea comitenților pentru faptele prepușilor**, Bacău, 1999;
2. **Complicitatea – formă a participației penale**, Iași - Bacău,2000;
3. **Momente în dezvoltarea politico - juridică a României**, Bacău, 2006;
4. **Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală**, Bacău, 2006;
5. **Drept Civil. Drepturi Reale. Obligații. Contracte speciale.Succesiuni. Sinteze**, Bacău, Ed. I - 2006;
6. **Drept Civil. Drepturi Reale. Obligații. Contracte speciale.Succesiuni**. **Sinteze**, Bacău, Ed. a II-a - 2007;
7. **Drept Constituțional. Stat și Cetățean**, Bacău, 2007;
8. **Procedura Penală. Participanții și acțiunile în procesul penal român**, Bacău, 2007;
9. **Independența judecătorilor și garanțiile ei juridice**, Bacău, 2007;
10. **Studii juridice**, Bacău, 2008;
11. **Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor**, Bacău, Ed. I - 2008;
12. **Drept Civil. Teoria generală a obligațiilor**, Bacău, Ed. a II-a - 2008;
13. **Drept Penal - partea generală**, Bacău, 2008;
14. **Fenomene juridice și politico - etatice**, Iași, 2008;
15. **Tratat de științe Juridice**, Bacău, 2008;
16. **Enciclopedie Juridică. Tratat**, Bacău, 2008;
17. **Analiză doctrinară a Constituției Republicii Moldova,** Bacău, 2010;
18. **Politică și drept în istoria românilor,** Bacău, 2010;
19. **Fenomene juridice și politico - etatice,** Bacău, 2010;
20. **Drept constituțional. Stat și cetățean,** Bacău, 2010;
21. **Procedură penală. Participanții și acțiunile în procesul penal român,** Bacău, 2010;
22. **Independența judecătorilor și garanțiile ei juridice,** Bacău, 2011;
23. **Drept civil. Teoria generală a obligațiilor,** Bacău, 2011;
24. **Sinteze de drept civil**, Bacău, 2011.
25. **Statul instituție social - politică și juridical fundamentală**, Bacău, 2011.
26. **Tratat de drept constituțional român**, Bacău, 2011;
27. **Tratat de Științe Juridice**, Bacău, 2011;
28. **Drept Constituțional al României și al Republicii Moldova – Tratat**, Iași, 2012;
29. **Enciclopedie Juridică – Tratat**, Iași, 2012;
30. **Prolegomene de Științe Juridice Române,** Iași, 2012;
31. **Științe Politice și Doctrine Politice Internaționale**, Iași, 2012;
32. **Doctrină generală statal-juridică**, Iași, 2012;
33. **Politică, Istorie și Drept în Moldova de Est**, Iași, 2012;
34. **Drept Politico-Statal**, Iași, 2012;
35. **Drept Penal. Partea Generală. Conform Legii Numărul 301/2004**, Iași, 2012.

Lucrări publicate de COSMIN – ȘTEFAN BURLEANU:

1. **Drept Constituțional al României și al Republicii Moldova – Tratat**, Iași, 2012;
2. **Enciclopedie Juridică – Tratat**, Iași, 2012;
3. **Prolegomene de Științe Juridice Române,** Iași, 2012;
4. **Științe Politice și Doctrine Politice Internaționale**, Iași, 2012;
5. **Doctrină generală statal-juridică**, Iași, 2012;
6. **Politică, Istorie și Drept în Moldova de Est**, Iași, 2012;
7. **Drept Politico-Statal**, Iași, 2012;
8. **Drept Penal. Partea Generală. Conform Legii Numărul 301/2004**, Iași, 2012.

Lucrări publicate de VASILE CURPĂN:

1. **Prolegomene de Științe Juridice Române,** Iași, 2012;
2. **Științe Politice și Doctrine Politice Internaționale**, Iași, 2012;
3. **Doctrină generală statal-juridică**, Iași, 2012;
4. **Politică, Istorie și Drept în Moldova de Est**, Iași, 2012;
5. **Drept Politico-Statal**, Iași, 2012.
6. **Drept Penal. Partea Generală. Conform Legii Numărul 301/2004**, Iași, 2012.